

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Republiški svet
sindikatoev,
republiški odbori
in Delavska enotnost
želijo delovnim
ljudem Slovenije
srečno novo leto!

Sobota, 30. decembra 1961
Štev. 52, leto XIX

Srečno!
Kjerkoli: na cesti, v tovarni, v delavnici in pisarnah, za zaprtimi vrati doma, na prehu go odprtih peronih postaj, kjer gospodarita mraz in naglica, v predprazničnem vrvežu, povsod odmeva spet ena sama beseda: srečno!

Kot da smo pozabili vse druge, poznamo samo še prijeten zven tega mimogrede ali z občutjem in z zavestjo izrečenega srečno! Roka sega v roko, obrazi kot da so za trenutek daleč od vsega nepomembnega, vsakdanjega, zazrti samo v lepi zven in globlji pomen te edine besede, ki nam jo polagata na usta Novo leto in želja, najbolj prvinska med vsemi človekovimi željami: biti srečen!

Biti srečen: v sozvočju s samim seboj v miru uživati sadove svojega dela. V družbi, kakor je naša, ki je za najvišjo vrednoto postavila ne prekletstvo vsemogočnega denarja, marveč človeka in njegovo delo. In ta človek, s svojimi velikimi in majhnimi željami, s svojimi skrbmi in radostmi, neiluzorni človek z veliko začetnico, ki ni izsanjan v begu pred stvarnostjo v srcih nemočnih sanjačev, stvarjen, s slabostmi in vrlinami, te dni, zavedajoč se svoje moči in cene, svojega mesta v velikem kolektivu graditeljev, ustvarjalcev in upravljalcev, kliče svoj srečno! Ne da bi z njim prosil milosti usode, marveč prepričan, da je vsa tolikrat željena sreča tudi v prihodnjem letu odvisna ne le od usode, marveč od njega samega. Od njegove volje, njegovega dela, njegovega znanja, samozavesti, kritike in ustvarjalnosti. Sam si piše svoj srečno v tovarni pri stroju, v delavnicah, na polju, v pisarni, za zaprtimi vrati doma in nezaprtimi vrati sej in posvetovanj, z žulji rok in v naporu, spoznanj kleše svojo usodo, piše svojo sodbo, ustvarja svojo srečo, našo srečo. V njem je moč, v njem je spomin na slavne velike čase, ki mu daje silo in samozavest. V njem je čas in vera. Vera, ki je ne zaustavijo kamni nepravilnosti, večjih in manjših napak ter krivic, da ne bi mogel po svoji poti naprej, da ne bi lahko ob vsakem letu mirno, s prepričanjem dobrega gospodarja pregledal svoje delo, dobro in slabo, zrna in pleve, napravil obračun in dejal: srečno!

Pod seštevke dobrega in slabega pišemo zmote in izkušnje. Zavedamo se odgovornosti, ki je na plečih vsakega posameznika, bogatejši za te izkušnje pa tudi za zmote, še bolj prepričani v svoje delo in svoje poslanstvo nadaljujemo svojo pot ne le za srečo prihodnosti, marveč prav tako za srečo teh dni, ki jih med dolžnostmi, radostmi in skrbmi vsakdanjosti živimo.

Srečno!
Gledam, poslušam. Človek obstane, zadovoljen in zamaknjen v dobrodušni zven besed, v nasmeh pričakujočih obrazov, v nekaj, kar je v zraku in se toplo, iskreno, meša z mrzlimi snežinkami kot ena sama velika želja: naj bo srečno! Naj bo človek človek in njegov vsakdanji kruh lažji, boljši in lepši, njegovi »vsakdan« pestrejši, polnejši, ne le dela in dolžnosti, marveč prav tako veselja, radosti in lepote.

Gledam, poslušam.

Otrok z rdečimi lici od mraza in pričakovanja komajda pravilno ponavlja za starši, ne da bi se zavedel pomena besed, svoj srečno in misli na tisoč tako lepih stvari, kot so snežinke, sani in darila, fant stiska roko dekletu, dolgo in nežno teška njeno drobno dlan v svoji, kot bi želel trenutek iskrenih voščil podaljšati v nedogled in še govoriti z očmi o vsem, kar si polno srce želi, pričakuje; prijatelj kliče prijatelju, delavec svojim tovarišem, vsak zaverovan vase, v svoj svet, ki je hudo podoben svetu vseh drugih, želi prav tako kot srečo sebi, srečo prijatelju, znancu, tovarišu, kot da smo vsi ena sama družina, kjer je sreča vseh odvisna od sreče posameznika.

Srečno!
Nač vsem pa, kar smo ustvarili in ustvarjamo, kar ni le od danes in ne šele od včera, a kar z delom, srcem in zavestjo gradimo iz dneva v dan v mogočen mozaik na stavbi našega življenja, je vera in prepričanje: srečno bo, mora biti! Mi vsi in vsi naši uspehi so zato najboljši poroki. In to kljub vsemu, kljub vrtoglavih naspotjem in nerazumljivim novostim sveta, ki ropota s silo orožja, kljub slabostim, ki se nam večje in manjše stavljajo na začrtano pot, da, kljub vsemu. Zaradi sile srca in velike misli, ki ji je prvo človek in njegova sreča.

Zato naj odmeva v zraku in srcih ta edina beseda: srečno! Zato naj govore stiski rok, oči in ustnice še in še to iskreno našo in vsečloveško željo: biti srečen! V sozvočju s samim seboj v miru uživati sadove svojega dela. Za srečo nas vseh: Srečno!

Ob ustanavljanju ekonomskih enot so temeljito razmislili, kako bi čimbolje gospodarili, in med drugim sklenili, da bodo čistilci mikalnih strojev poslej tudi delali na teh strojih. Delovna operacija zahteva tako manj delavcev, storilnost je večja in z njo vred seveda tudi dohodek

DELO NAŠIH SINDIKALNIH SVETOV

Delovne konference v Ptuj

Sindikalne organizacije po podjetjih, sindikalni sveti in drugi sindikalni organi razumljivo nenehno iščejo take organizacijske oblike dela, ki bi pripomogle k temu, da bi še bolj kot zdaj zaživel delo sindikalnih organizacij. Posamezna sindikalna vodstva pri tem utirajo precej nove samosvoje poti. Ze zategadelj so izkušnje precej različne. Tokrat bom zapisal nekatere izkušnje in opažanja iz dela občinskega sindikalnega sveta v Ptuj.

Tako kot drugod tudi v Ptujju že dlje časa ugotavljajo, da se razprav na sindikalnih sestankih udeležuje sorazmerno majhen krog proizvajalcev. Vzroki so znani in jih ne bi našteval. Zdaj, ko je proces decentralizacije samoupravljanja vedno močnejši, pa prav to — razumljivo — pomeni veliko oviro; še toliko hujšo v tistih podjetjih in ustanovah, kjer sindikalne organizacije tako ali tako slabše delajo. S sistemom delovnih konferenc, ki so jih letos vpeljali v podjetjih ptujjske kmune so — vsaj kaže tako — ubili dve muhi na mah. V razprave se že vključuje pretežno del proizvajalcev. Zaživel pa je tudi, delo doslej »mrtvih« sindikalnih podružnic.

Kako so to dosegli? Izvršni odbor sindikalne podružnice v nekem podjetju ob vsaki važnejši zadevi (na primer ob razpravah za sprejem novih pravilnikov) pripravi okvirne teze za razpravo. O tem do podrobnosti razpravljajo najprej po posameznih obratih, oziroma delavnicah v okviru podjetja. Ker govore bolj na splošno le o podjetju, zelo poglobljeno pa o problemih obrata ali delavnice, je proizvajalcem problematika neprimerno bližja, razprava pa lažja. Morebitne predloge takoj uresničujejo, spremljajo njihov učinek in o tem poročajo na naslednjem sestanku. Ko se na ta način izkristalizirajo mnenja in stališča, se razprava nadaljuje na naslednji stopnji — po ekonomskih enotah, ki vključujejo na primer po več delavnic ali obratov. Ko vse ekonomske enote zaključijo razpravo, sledi še delovna konferenca sindikalne podružnice podjetja. Skratka — mnenja in stališča se oblikujejo od spodaj navzgor. S tem je odpadla nezanesljiva praksa »prenašanja« stališča navzdol. Razen tega pa razprave o vseh pomembnejših zadevah tečejo nepretrgoma in ne tako kot doslej, ko je kolektiv lahko povedal svoje mnenje (če ga sploh je) le na občasnih sestankih, na polletnih konferencah in na občini zborih.

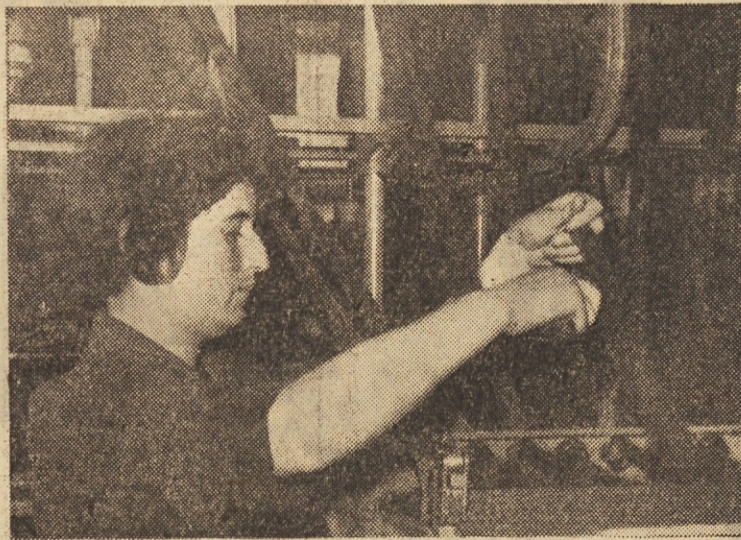
Vključevanje neposrednih proizvajalcev v razprave potemtakem zadovoljivo poteka. Vendar se hkrati s tem vse bolj kaže nujnost idejno političnega izobraževanja sindikalnih funk-

cionarjev, kot tudi ostalih članov kolektiva. V Ptujju so že leta 1959 začeli z različnimi seminarji in tečaji za člane organov sindikalnih svetov. Tako so navezali stike z občinskim svetom Jesenice, z Varaždinom in Čakovcem. Na skupnih sestankih, ki so jih nekaj že imeli, so se predstavniki posameznih svetov seznanili s hotenji, uspehi in izkušnjami drugih. Taki stiki pa naposled doprinašajo h krepitvi bratstva in enakosti med našimi narodi, pa tudi k tesnejši povezavi na ostalih področjih. Tako je na primer že prišlo do izmenjave raznih gledaliških in

podobnih skupin. Za leto 1962 imajo na programu skupne delavsko-sportne igre itd.

Vse to, kar sem zapisal, je nekaj paberkov iz dela občinskega sindikalnega sveta v Ptujju. Za marsikoga to ne pomeni nič novega. Pa nič zato. Kljub temu lahko ugotovimo, da je ObSS Ptuj poiskal zelo pestre oblike dela. Če so najboljše in kot take priporočljive tudi za druge, je seveda vprašanje. Za odnorne razmere pa so, kot omenjeno, uspešne. Če pa je tako, naj opomnim na to, sto, kar velja že od nekdaj: na napakah in izkušnjah drugih se najboljše učimo tudi mi sami!

-MG

Delavka v predilnici Novoteksa pri avtomatu za česanje preje

PROBLEMI ZAPOSLOVANJA INVALIDOV V TRŽIŠKI OBČINI

Ekonomske enote nočejo invalidov

Od 4534 zaposlenih v tržiški občini je tudi 60 invalidov, od tega 35 moških in 25 žensk. Če jih razvrstimo po kvalifikacijah, vidimo, da je eden visoko kvalificiran, 19 pa jih je kvalificiranih, 33 polkvalificiranih, 4 so nekvalificirane, trije pa uslužbenci. Razen tega so v občini še trije invalidi, za katere Zavod za zaposlovanje delavcev ne more dobiti primerne zaposlitve.

Kaj nam povedo te številke? Prvič to, da je zaposlitev invalidov za sedaj še kar dobro urejena. Drugič, da je sorazmerno majhno število nezaposlenih invalidov in tretjič, da so gospodarske organizacije vse do nedavna zaposlovale invalide in dela manj zmožne ljudi. Do tu je vse v redu, vendar...

Zadnji čas gospodarske organizacije ne sprejemajo rade za delo manj zmožne ljudi, še manj invalide. Uvedba ekonomskih enot in novi načini delitve osebnih dohodkov delavcev so spremenili tudi odnos sodelavcev do invalidov. Danes že lahko ugotovimo, da ni ekonomske

enote, ki se ne bi upirala sprejemu invalida, ker gledajo ljudje nanj kot na človeka z zmanjšano delovno sposobnostjo, ki pač ekonomski enoti in vsem njenim članom ne bo mogel toliko prispevati kot zdrav človek. Na Zavodu za zaposlovanje delavcev pravijo, da hoče

vsaka gospodarska organizacija, ki ima prosta delovna mesta, dobiti za delo mlade in čvrste ljudi in da se brani celo takih, ki imajo v zdravniškem spričevalu napisano, da so sposobni opravljati lažja dela.

Prav zaradi navedenih dejstev na Zavodu za zaposlovanje delavcev že dalj časa razmišljajo, kako bi za invalide in dela manj zmožne ljudi ustanovili primerno delavnico, kjer bi izdelovali razne predmete, n. pr. copate. Pred letom in pol so imeli že izdelan elaborat, vendar so vsi načrti padli v vodo, zato, kar niso mogli dobiti za delavnico primernih prostorov. Na Zavodu smatrajo, da bi pri uresničitvi načrta o ustanovitvi primerne delavnice za invalide gospodarske organizacije raje pomagale že zato, ker bi se z ustanovitvijo delavnice rešile tudi invalidi.

Omenil sem že, da bi invalidi in za delo manj zmožni

ljudje izdelovali copate. Načrt je zamišljen tako, da bi tovarne odstopale zanje neuporabno blago, ki pa je za copate še vedno zelo uporabno. Tako sedaj prodaja Bombažna predilnica in tkalnica blago po nižjih cenah raznim obrtnikom, ki ga uporabijo za copate in pri tem iz vlečejo mastne dobičke, ker je cena copat enaka, kot če bi bile izdelane iz najboljšega blaga. Prav tako dobivajo obrtniki ostanke usnja v tovarni čevljev Peko, defektno lepenko pa v tovarni lepenke. Zamisel je vse- kakor dobra, vendar jo bodo morale podpreti vse družbeno-politične organizacije, kakor tudi vsa podjetja, da bi to pe- reče vprašanje kar najhitreje rešili v korist invalidov, gospodarskih organizacij in družbe.

To vprašanje bo na bližnjem plenumu obravnaval tudi občinski sindikalni svet in zavzel stališča, ki naj bi jih čimprej uveljavili v praksi.

V. E.

NEKAJ IZKUŠENJ IZ PRVIH MESECEV SAMOUPRAVLJANJA

UTRINKI IZ NOVOTEKSA

Rojstvo ji je bilo usojeno kot večini slovenske industrije: Zgradba, stari stroji, ki so lahko pomenili samo začetek, dobro voljo, ne pa tudi svetle bodočnosti. Še več — Novoteks je zrasel na Dolenjski, ob zeleni Krki, kjer ni delavske tradicije, kjer je treba skoraj slednjega delavca priučiti in usposobiti za delovno mesto. Toda kljub tem težavam ima danes ves kolektiv, kot so jo imeli prvi delavci, trdno voljo, da iz skromnih začetkov nadaljuje, dokler se ne bo kot usposobljen izvoznik vključil v mednarodno izmenjavo. To je njihov cilj, o tem sanjajo na delavskem svetu, v ekonomskih enotah.

Po stimulativnem nagrajevanju po enoti proizvoda so v oktobru prešli na decentralizacijo, ustanovili so pet ekonomskih enot in njihov dohodek se oblikuje iz:

- količine proizvedenih izdelkov, polizdelkov ali storitev,
- kvalitete proizvedenih izdelkov, polizdelkov ali storitev,
- uspeha poslovanja ekonomske enote, t. j. znižanja stroškov.

Tako piše v pravilniku o delitvi čistega dohodka. Ne bi mogli reči, da so šli s tem pravilnikom najdlje, toda vsekakor pomeni napredek. Pripovedujejo, da so za rekonstrukcijo morali vzeti zelo visoko posojilo pod zelo neugodnimi plačilnimi pogoji (prvotni rok odplačila je bil štiri leta) in dokler ne bodo dolgo izplačali, ne bodo ekonomskim enotam prepustili tudi upravljanja z osnovnimi sredstvi. Toda v praksi, mimo pravilnika se kažejo znaki, da ekonomske enote že gospodarijo preko določenih pooblastil, da že razmišljajo, kaj bi še dokupili, da bi bila proizvodnja večja in cenejša, kateri stroj bi že kazalo zamenjati, kje bi ga lahko kupili, za koliko deviznih dinarjev. Še preden bodo dobili dokončna pooblastila, bodo na sestankih ekonomskih enot, ki trajajo tudi po štiri ure, pretehtali, kakšna investicija bi bila najbolj smiselna. Tako bo sama praksa, hotenja delavcev, ki se ne bodo zaustavili, pri napisanih pravilih, slej ko prej zahtevala, da se v pravilnik zamenja, da se v njem uzakoni praksa, ki gre v Novoteksu na srečo pred pravilnikom.

Ta vsakdanja praksa, ki jo javnost zazna komaj po nekaterih najbolj opaznih rezultatih, pa tiho plete proces samoupravljanja, ki bo svojo izrazitejšo podobo pokazal šele v naslednjih letih.

Po novem, da tako rečemo, gospodarijo komaj dva meseca.

Kaj so s tem dosegli, kaj menijo o tem vodje ekonomskih enot, delavci? Njihove besede so skromne, ne povedo tega, kar čutijo. Dobro, bolje je kot prej, vsi so bolj zadovoljni. To so njihove besede, potem pa zavijejo na gospodarske predpise, na izvoz, na možnosti za hitro nabavo strojev in reprodukcijskega materiala. Nenadoma delavci vedo, da je na priliko v Italiji ta in ta tovarna, ki ima enoletno zalogo surovin. Njim je lahko — pripovedujejo. Oni delajo za konkretne potrebe tržišča. Cena proizvoda je vnaprej znana, ker imajo na razpolago dovolj surovin. Mi pa jih

premremo za dober mesec, vse ostalo pa je odvisno od desetih ovir. Če gre vse po sreči, dobimo zaželeno surovino, večkrat pa moramo vzeti pač tisto, kar nam uvozniki dajo.

Delavski svet in ekonomske enote čedalje bolj spoznavajo, da ni gospodarjenja zgolj razporejanje delavcev, ni zgolj prodaja blaga, ampak da na tržišču delujejo organizirane sile, da jih pri tem ovirajo različni togi predpisi, da so včasih želje prevelike, da bi radi storili več, kot je mogoče.

Vsemu temu bi lahko rekli, da gre za gospodarjenje.

Vendar to ni glavna vsebina samoupravljanja. Spremembe so nastale v odnosih. Nenadoma je postalo veliko stvari, ki se prej nanje ni nihče posebno oziral, zelo pomembnih. Kažejo se nekatera navidezna protislovja. Vodja oddelka ni več zaskrbljen, če mu dve ali tri delavke manjkajo. Ni mu več treba na upravo, niti k drugim oddelkovodjem. Izostale nadomestijo drugi. Prihranek na manjšem številu zaposlenih vendar ostane ekonomski enoti. Vrednost točke se s tem poveča.

V nekaterih oddelkih so povečali proizvodnjo, a niso zaradi tega zaposlili novih ljudi.

Dogodijo pa se tudi takšne stvari:

● Menijo, da mojster XY ne opravlja najbolj uspešno svojega dela in da bi ga bolje nadomestil pomočnik N. N. Na ekonomski enoti so bili vsi za to, pa bi napravili zamenjavo.

● Tovariš B. B., odločile se: Ali boste več časa in prizadevanja posvetili organizaciji, kjer ste predsednik, ali pa boste skrbeli za dobro delo v našem obratu. Če boste tako slabo skrbeli za nas, kot zadnje čase, potem vas ne rabimo, je rekla delavka C. C. na obratnem delavskem svetu.

Kaj je bilo s to delavko? Kako si je upala, bo morda kdo povprašal. Najbrž zato, ker je bila vnaprej prepričana, da zaradi te upravičene pripombe ne bo trpela, da je zaradi tega ne bo nihče priganjal.

»In kaj bi storili, če bi ta delavka zaradi odkritosti trpela?« sem silil v direktorja Luko Dolenc. »Če bi jo kdorkoli skušal preganjati ali zapostavljati, bi predlagal delavskemu svetu, da ga odpusti.«

To je samo nekaj skromnih stališč iz prvih mesecev samoupravljanja v Novoteksu. Upam, da bo ob letu mogoče napisati dobro reportažo iz dogodkov in izkušenj samoupravljanja.

A large group of young people, mostly men in military uniforms, posing for a group photo outdoors. They are arranged in several rows, with some standing and some sitting on the ground. The background shows a building and some trees.

POSAMEZNE NAPAKE NE MOREJO ZATRETI POZITIVNEGA PROCESA

3

Posvetovanje političnega aktiva sindikatov Slovenije v Ljubljani pred štirinajstimi dnevi in previsoko izplačani osebni dohodki vodilnim osebam v nekaterih podjetjih kranjskega okraja so bili povod, da so člani predsedstva okrajnega sindikalnega sveta obravnavali na zadnjih sejah prav probleme o sprejemanju novih pravilnikov o delitvi čistega in osebnih dohodkov ter o negativnih pojavih v nekaterih podjetjih, kjer so porušili notranja sorazmerja v osebnih dohodkih.

Priprave za sprejemanje novih pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov na Gorenjskem že skoroda končane, saj so v večini podjetij pravilnike že sprejeli. Tam, kjer so se lotili tega posla z vso odgovornostjo in kjer so bistvo, žal ponekod vse preveč formalistično postavljene načela PRITEGNITI V NEPOSREDNEN UPRAVLJANJE CELOTEN KOLEKTIV, pravilno doumeli, se že kažejo v odnosih med proizvajalci in v odnosih proizvajalcev do proizvajalnih sredstev, do proizvodnje in do celotnega gospodarjenja kolektivov. Ne prihajajo samo pobude za najrazličnejše izboljšave proizvodnega procesa, za

le. Ni čudno potem, da zato marsikje niti člani sindikalnih aktivov sami niso doumeli bistva in vsebine predlaganih pravilnikov. Pojasnjevanje je bilo največkrat strokovnjakarsko in podkrepjeno z množico števil, odstotkov in indeksov. Umljivo in jasno je, da potem tudi do prave razprave ni prišlo, kajti težko je o nečem razpravljati, predlagati, še težje pa odločati, če tistega ne poznamo in ne razumemo.

Prepričan sem, da bi o tem vprašanju danes skoroda gotovo malo govorili, ker bi bilo neznatno, če bi sindikalni aktivisti priprazdetih podjetjih budno spremljali gibanje osebnih dohodkov in sproti reagirali na

OB SPREJEMANJU PRAVILNIKOV O DELITVI ČISTEGA DOHODKA IN OSEBNIH DOHODKOV

Sindikalni aktivni naj sproti zasledujejo gibanje osebnih dohodkov

boljše izkoriščanje strojev in materiala za reprodukcijo, marveč se kaže tudi resnična želja in zahteva po tem, naj se ugotavlja dohodek in formirajo posamezni skladi v ekonomskih enotah. Proizvajalci bi radi sami odločali o naložbah in o izkoriščanju sredstev v skladu s poslovnimi politiki podjetij... Tam, kjer pa so sprejeli zahtevo, da je treba do konca tega leta izdelati pravilnike o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov, bolj kot nekakšno nepotrebno, a nujno zlo, si v precej primerih z vsebino samih pravilnikov niso kd ve kako bellli glav. Ali so stopili k svojim sosedom in od njih z minimalnimi spremembami prepisali predloge ter priredili brez analize vsebine oba pravilnika za lastne potrebe, ali pa so se zatekli k kakemu »strokovnjaku« v sorodno podjetje in z malenkostnim trudom, a izdatno odmerjenim honorarjem prišli do svojega predloga obeh pravilnikov. Seveda se niso ne eni in ne drugi pri tem vprašali: »Ali bomo z našimi pravilniki zares zagotovili nagrajevanje po delu in po uspehih in ali bo kolektiv zares občutil, da sam upravlja?

Res je, da niso osamljeni primeri takih sindikalnih aktivov, kjer so člani tamkajšnjih sindikalnih podružnic vse preveč od strani spremljali celotne priprave pravilnikov. Dogajalo se je tudi, da so predsedniki podružnic ponekod samo odpravliali seje plenumov, ko je šlo za obravnavo predlogov prihodnjih pravilnikov, potem pa prepuščali besedo in pojasnjevanje vsebine tistim strokovnim osebam, ki so predloge pripravljali.

sleherno izplačevanje previsokih, neupravičeno povečanih osebnih dohodkov. Ne trdim, da so edini krivci samo sindikalni aktivisti, toda prav gotovo držijo, da bi do omenjenih pojavov ne bi prišlo, če bi bili sami sindikalni delavci poznali težnje našega gospodarskega razvoja.

In ker je prišlo do omenjenih anomalij v izplačevanju osebnih dohodkov predvsem v manjših podjetjih, kjer je število zaposlenih manjše, kjer ponekod še gledajo na delo sindikalnih podružnic z omalovaževanjem, ko treba v prihodnje poskrbeti za boljši kader in za načrtno, dolgotrajnejše vzgajanje sindikalnih delavcev. Prav obravnavani primeri slabosti v nekaterih podjetjih in ustanovah na Gorenjskem, ko so si dovolili direktorji ali upravniki pri 400 do 500 zaposlenih nad 90.000 dinarjev mesečnega osebnega dohodka, pri 40 do 50 zaposlenih pa nad 70.000 dinarjev, opozarjajo tamkajšnje sindikalne aktivne, naj posvetijo v prihodnje vse pozornost temu vprašanju, hkrati pa skrbijo za družbeno-politično izpopolnjevanje svojih članov.

Četudi so v večini podjetij sedaj pravilnike o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov že sprejeli, morajo sindikalni aktivisti v prihodnje budno spremljati vse notranje dogajanje v kolektivih, predvsem pa gibanje osebnih dohodkov. Sprejeti pravilniki prinašajo veliko novega v notranje odnose kolektivov, ni pa s tem rečeno, da ponekod ne vsebujejo še ostanke mezdnih odnosov ter morebitne, sedaj še nevidne elemente.

DUŠAN REBOLJ

OB UREDBI O OZNAČEVANJU, ZAZNAMOVANJU IN PAKIRANJU TEKSTILNIH IZDELKOV:

V bistvu pozitivna, vendar ...

Državni sekretariat za blagovni promet je v septembru letošnjega leta izdal odredbo o označevanju in pakiranju tekstilnih izdelkov, hoteč z njo zaščititi predvsem potrošnika teh artiklov. Po svojem globljem bistvu pa ta odredba prav tako ščiti proizvajalce kot trgovino. Zato ji v nobenem primeru ne gre odreikati pozitivnega pomena, čeprav je hkrati res, da se je prikradlo vanjo tudi precej negativnih elementov, kot bi jih lahko z vso upravičenostjo imenovali.

Omenjena odredba določa, da bo moral imeti po prvem januarju vsak kos blaga ali drug tekstilni izdelek poleg nekaterih dosedanjih označb, kot na primer firma in sedež podjetja, ime — vrsta izdelka, artikel, širina, dolžina, kontrolni znak, še nekatere nove označbe. Med slednjimi bodo potrošnika prav gotovo najbolj razveselile označbe o surovanski sestavi tkanine, podatki, koliko se uskoči tkanina po širini in dolžini, napotila proizvajalca o vzdrževanju in čiščenju tkanine. Razen simbolov, ki bodo že na prvi pogled označevali posamezne načine pranja, čiščenja in likanja tekstila, bo moralo vsako podjetje na etiketi navesti tudi točnejša in podrobnejša navodila. Razen tega pa odredba tudi predpisuje, da mora biti etiketa zaplombirana na vsak kos blaga ali iz-

delek posebej in da mora ostati na njem vse dotlej, dokler blago ni prodano. S tem naj bi se preprečile najrazličnejše malverzacije s premeščanjem etiket v trgovini, kar omagača prodajo tekstila in tekstilnih izdelkov slabše kvalitete po cehah za boljše kvalitete.

Ob teh določilih, ki jih predpisuje odredba o označevanju, zaznamovanju in pakiranju tekstilnih izdelkov, pa je tudi nekaj takih, s katerimi niti potrošnik niti trgovina in še manj proizvajalec ne vedo kaj početi. Tako bi naj bila na vsakem kosu blaga tudi navedena čista teža po kvadratnem metru, na ambalaži bo morale biti razen oznach kosmata in čista teža še netessimo teža... Razen tega pa so se prikradli nesmisli tudi v nekatera sicer zelo pozitivna določila. Za primer vzemimo

KAKO GOSPODARIJO KOLEKTIVI, KI SO SE POSEBNO DOBRO ODREZALI Z NOVO DELITVIJO DOHODKA

»Pinus« Rače — poučen primer

Naj na kratko predstavim to podjetje: »Pinus« proizvaja razna agrotenična in druga kemična sredstva. Letos bo ustvaril nekaj več kot milijardo din realizacije. Zaposluje pa 75 delavcev. Izplačani osebni dohodki (lani 27.824, v devetih mesecih letos povprečno 31.939 din) so najvišji v občini Maribor-Tezno in med najvišjimi v mariborskem okraju. Kljub temu je »Pinus« v času od januarja do konca septembra pri skladih ustvaril razmerje 17,8 % čistega dohodka za osebne prejemke in 82,2 % za sklade podjetja.

Zadnji plenem ObSS Maribor-Tezno je namenil precej časa prav razpravi o gospodarjenju in odnosih v tem kolektivu. Gre namreč zato, da so rezultati, ki jih dosega »Pinus« bolj posledica izrazito ugodnih objektivnih pogojev, kot pa rezultat premišljenega gospodarjenja.

Gre predvsem za dvojce: za sam sistem delitve in za regres, ki ga družba priznava proizvajalcem agrotehničnih sredstev.

Lani je »Pinus« plačal 162 milijonov družbenega prispevka dosegel pa je 899 milijonov realizacije, oziroma 252 milijonov dohodka. Letos je podjetje zaradi ugodnejše delitve, plačalo pri 954 milijonih realizacije, oziroma 224 milijonih dohodka (podatek je za 9 mesecev) skupno 71 milijonov rednega in izrednega prispevka. Prav ugodnejši delitvi lahko pripišemo, da je podjetje imelo ob koncu septembra za 596 % več skladov, kot je »predvidevalo« ob začetku leta za celotno letošnje poslovno dobo.

Drugo so regresi. Kot omenjeno, jih družba priznava proizvajalcem agrotehničnih sredstev. Drugače rečeno: kmetijska gospodarstva prav zavoljo tega lahko ceneje dobivajo potrebna prašiva, škropiva in drugo. Na sploh se regres gibljejo med 30 in 60 % prodajne cene. Ti podatki so bili potrebni zgolj zato, da lahko osvetlimo še nekaj: po uradnih podatkih podjetja »Pinus« so lani regresi predstavljali 24 % njihove celotne realizacije. Letos pa bo približno enako. Po domače rečeno: na račun regresov (ki so namenjeni kmetijstvu) si »Pinus« zvišuje osnovo za delitev dohodka. Če analiziramo dalje: na tan račun je podjetju doslej »padlo« v žep okoli 45 milijonov dinarjev čistega dohodka.

Iz takih virov se je v glavnem formalizirala »Pinus« . K temu je treba pristeti še nekaj milijonov pozitivne razlike (zaloge iz preteklega leta, ki so bile nabavljene po ugodnejši ceni). Zaradi vsega tega in pa zavoljo višje delovne storilnosti (glej podatek o realizaciji) je podjetje seveda lahko doseglo omenjeno delitev čistega dohodka na del za osebne prejemke in za sklade. Glede na senzski značaj proizvodnje — dve tretjini realizacije, sicer pa pretežni del dohodka ustvarijo v prvem polletju —

se bo omenjeno razmerje 17,8 %: 82,2 % v letnem povprečju »podrlo« na ca. 30 : 70. Toda iz vsega tega je vendarle razvidno, da »Pinus« žanje takšne uspehe bolj zavoljo izjemno ugodnih pogojev, kot pa zaradi lastne prizadevnosti in truda.

Plenum ObSS Maribor-Tezno je namreč — ne glede na omenjene številke — dokaj ostro ocenil delitve čistega dohodka v tem podjetju. Če že imajo nekateri proizvajalci tako ugodne pogoje, je bilo rečeno na plenumu, potem bi morali biti tudi drugi moralno politično tako zreli, da bi znali ta sredstva trenutno in perspektivno čim bolj rentabilno porabiti. Vlagali naj bi jih v poslovni sklad, ne pa poviševali osebne dohodke. »Pinus« razpolaga z dokaj odsluženimi osnovnimi sredstvi, saj so odpisana že nad 70 %. Vprašanje je, kako bo podjetje uspevalo, če bodo regresi odpadli, kajti konkurenti so tehnično in kadrovsko na boljšem. »Pinus« pa ima strokovno usposobljeno le osebje uprave (med njimi direktorja, šefa komerciale, računovodjo in šoferja) ter enega inženirja in tehnika v proizvodnji. Vsi ostali so priučeni delavci. Ob takih razmerah pa si, je bilo rečeno na plenumu, podjetje privoščiti najvišje osebne dohodke v občini. Mar nihče konec koncev v podjetju ni pomislil, da delo v ostalih kolektivih tudi ni ravno lahko, pa vsi direktorji le nimajo povprečnega zaslužka 98 tisoč dinarjev, kot je v »Pinusu«, čeprav njihova podjetja tudi ne gospodarijo slabo? Kajti takšno početje bistveno otežuje delo političnih organizacij. Toliko govorimo o pomembnosti in vplivnih možnosti nagrajevanja po delu, med seboj pa imamo nekoga, ki mu je vse to deveta briga.

V podjetju »Pinus« zadevo kajpak drugače razlagajo. Predvsem pobijajo očitke, da na račun regresov zvišujejo dohodek. Prepričani so namreč, da bi prav tako, kot zdaj uspevali, četudi ne bi bilo regresov.

Kupci — to je kmetijske gospodarske organizacije — bi pač morali plačati polno ceno. Ta bi bila — kot omenjeno — za posamezne artikle od 30 do 60 % višja, kolikor pač sedaj znesne regres. Veliko vprašanje je, če bi kmetijstvo glede na sedanje možnosti akumuliranja zmoglo takšne nakupe.

Razen tega navaja »Pinus« še nekaj razlogov. Tako so se letos precej dvignili materialni stroški. Tovornine jih še posebej prizadenejo, ker so oddaljeni od surovinske baze in od potrebnih središč. Le eno tretjino svojih izdelkov prodajo v Sloveniji, za ostalo pa velja ponudba: franco kupec. Plačati morajo carino na uvoz surovin. Tovrstna podjetja namreč v pretežni meri predelujejo uvožene koncentrate, domača proizvodnja le-teh namreč ne bi bila rentabilna. Zavoljo konkurence na tržišču je moral »Pinus« povečati rabate. V lanskem letu so kupcem priznali 52 milijonov rabatov ali v povprečju 7 do 8 %. Letos so že do konca septembra presegli celotne lanskeletne rabate za 19 %. Ob tem pa podjetje navaja, da v povprečju letos ni dvigovalo cen. To je sicer točno. Toda — naj povem, da je zadeva s povečanjem rabatov zavoljo konkurence na trgu vendarle vsaj malo sumljiva. Pri agrotehničnih sredstvih je podjetje na pr. lani kljub rabatom zaslužio še vedno čistih 25 %!

Potem postrežejo v podjetju še z najbolj učinkovitimi številkami. Lani, pravijo, smo po zaključnem računu namenili 60 milijonov za obratna sredstva, 15 milijonov za investicije, nekaj več kot 2 milijona pa za sklad skupne porabe. Ob koncu letošnjega leta bo v skladih nekaj manj kot 100 milijonov. Okoli 70 milijonov bomo vložili v obratna sredstva. Če omenimo še to, da je podjetje vse čas povojnega delovanja dobilo le 15 milijonov dinarjev investicijskega posojila, sicer pa se razvija z lastnimi sredstvi, potem menda nismo najslabše gospodarili, še povedo v »Pinusu«.

Ne — to res ne. Toda — lahko bi bolje. Lahko bi nemara spoznali že iz dosedanje prakse, da so in da bodo v prihodnje vse, bolj navezani na lastne sile. To pomeni, da bo treba nadvse skrbno obrniti vsak dinar, pa najši pride v podjetje tudi po sedanjih lahki poti. Se pravi, da je v marsičem treba začeti od začetka. Izdelati bo treba na primer bolj spodbuden in ekonomsko utemeljen sistem nagrajevanja. Podjetje namreč še zdaj deli ne malo, pač pa precej dodatnih plač. Če tamkaj vsi govorijo o plačah, sem pač takó zapisal. Ob tem se poraja misel, da bo treba za člane tega kolektiva čimprej pripraviti kvaliteta predavanja in seminarje, ki bi nudili več družbeno političnega in idejnega znanja. Vsebinsko in oblikovno poživljeno politično delo bi nemara članom tega kolektiva hitreje posredovalo spoznanje, da ekonomskih enot in decentralizacije upravljanja (čeprav je kolektiv majhen) ne kaže zavračati iz zato, ker že zdaj zanje dovolj lepe uspehe in ker sami nimajo potrebnih kadrov, ki bi opravili vse potrebne izračune, ki bi potem spremljali nastala gibanja in podobno.

Ob tem je sicer res, da niti formalna razdelitev podjetja na ekonomske enote ne bi bila lahka. Proizvodni proces je namreč precej razbit, upoštevati je treba sezonski značaj dela itd. Toda kljub temu je treba najti primerno obliko za vključevanje čim večjega dela kolektiva v upravljanje. Kajti pred njim, čeprav je majhen, je že zdaj vrsta odgovornih nalog. Na upravi podjetja na pri-

mer že razmišljajo o bodoči usmeritvi podjetja, kajti marsikaterega od 70 artiklov proizvajajo bolj zato, da sploh nekaj delajo, kot da bi tisto bilo zanje tudi komercialno zanimivo in potrebno. Te razprave se že prenašajo na kolektiv, v prihodnje pa se bodo še bolj. Toda kolektiv bo zares lahko odločal šele tedaj, ko bo občutil, da zares gospodari s sredstvi, ne pa, da ima zgolj posvetovalni glas, ali pa niti tega ne.

Vse to kar sem napisal, je bolj razmišljanje o nekaterih pojavih, ki so na sploh značilni za manjša podjetja, kot pa konkretna kritika razmer v »Pinusu«. Nedvomno pa drži, da je to podjetje zaradi vsega tega res nevsakdanje poučen primer.

MILAN GOVEKAR

EKONOMSKE ENOTE V METALNI V MARIBORU IŠČEJO KRIVCA

Skodo bo trpel ves kolektiv

Do nedavnega je veljalo, da so razne »nerodnosti« (na primer površno sklenjene pogodbe in podobno) po podjetjih obravnavali v najožjem krogu in čim manj hrupno. Tako je bilo. Zdaj pa decentralizacija samoupravljanja in odločanje neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah vse bolj zaostrujeta vprašanje odgovornosti, za nastalo škodo zavoljo malomarnega, ne-skrbnega ali drugače neodgovornega ravnanja raznih posameznikov, zaposlenih v neposredno prizadeti enoti ali v servisnih službah v okviru uprave podjetja. Takšne »malenkosti« namreč občutno vplivajo na materialno osnovo gospodarjenja v samoupravnih enotah, pa tudi v podjetju kot celoti.

Mariborska Metalna je zgoren primer vsebinskih sprememb, ki jih tudi na tem področju prinaša vključevanje čim večjega števila proizvajalcev v neposredno odločanje. »Zadeva« se pravzaprav vleče že leto dni. Začelo se je takrat, ko je enota projektivno-konstrukcijski biro ugotovila, da je komercialna sklenila pogodbo za tri večje objekte (nekaj doma, nekaj na tujem) pod ne-mogočimi pogoji; predvsem kar se tiče roka izdelave. Čez čas se je izkazalo, da so projektanti tiste enote, ki je opozorila na površnost pri sklepanju pogodb, »pozabili« na nekatere elemente. Z montažo so bile spet zadrege, ker se je pokazalo, da je tudi dogovorjena teža preokračena, v enem primeru kar od 140 na 180 ton. Naročnik, ki ima pogodbo v rokah, za vse to seveda ni hotel slišati; še zlasti pa ne, da bi plačal razliko v ceni.

Tako nekako so se sukale te reči, ko so na zahtevo prizadeh enot začeli iskati krivca. Imenovali so prvo, pa drugo in tretjo komisijo...

Skratka — ekonomske enote so sprožile zahtevo, da se zadeva razišče in da komisija sezna kolektiv z rezultati svojega dela. Ker je vsaka komisija posredovala drugačne rezultate, so zdaj povabili v podjetje skupino zunanjih strokovnjakov. Ta komisija še ni posredovala svojih ugotovitev. Vendar so si v METALNI v glavnem na jasnem, za kakšne »malenkosti« in za kolikšen znesek gre. Da bi bila škoda čim manjša — plačati bo treba tudi pogodbene penale za zamudo roka — so povsod, kjer je treba, vpeljali tretjo izjemo. Centralni delavski svet je razen tega na predloge od spodaj sklenil, da bodo morali povzročitelji škode odgovarjati pred gospodarskim sodiščem.

Mariborska Metalna bo škodo poravnala na račun skladov podjetja, ki so za letos še centralni. Neodgovornost nekaterih članov kolektiva bo torej moral poravnati ves kolektiv, kajti sklade bodo v Metalni decentralizirali šele z novim letom.

Toda — kakor bo ta poseg boleč bolj za tiste, ki z omenjeno stvarjo nimajo nobene zveze, kot pa za one enote, ki so neposredno odgovorne — eno je vendarle jasno: sedanjí primer bo za vse draga in učinkovita šola. In — prizadete enote so se zavedale odgovornosti za svoje delo in se temu niti niso izmikale. To pa je najboljši dokaz, da tudi v Metalni prihaja do uresničitve načela — vsakomur po svojem delu; čeprav je zatev morda včasih bolj grenka.

—MG

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942. List izdaja republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Volč. Tehnični urednik Janez Šuster. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Koparjeva ul. 2. Poštni predal 913-VI, telefon uredništva: 33-723 in 30-672 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. ev. NB 600-11/1-365 — Posamezna številka stane 20 din — Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — List tiska CZP »Ljudska pravica« — Poštnina plačana v gotovini

NA SMODNIKU RAZCVETA

DEDEK MRAZ JE ŠARIL PO KAMNIKU, K NJIM GA PA NI BILO. NAJBREŽ ZATO, KER BI MORAL OB VHODU ODDATI OSEBNO IZKAZNICO, CIGARETE IN VŽIGALICE, NIMA PA NE ENEGA NE DRUGEGA. DELAVCI SO SE V NJEVOEM IMENU KAR SAMI OBDARILI. RAZEN TRADICIONALNIH KLOBAS, IZDELANIH IZ TOVARNIŠKIH PRAŠIČEV, IN VINA ZA SILVESTROVANJE SO SI DALI ŠE DVE PLANINSKI KOČI IN — ANGLEŠKO SOBOTO.

Najbolj so veseli angleške sobote. Tri mesece so kolebali, ali naj si jo privoščijo ali ne, tik pred novim letom pa je tabor nasprotnikov dokončno pogorel. Vsak drugi teden dva dni dolga nedelja. Kamničani ne govorijo zaman: Mejdus, tem se pa godi.

Pa se jim res. V Portorožu so si lani zgradili takšen počitniški dom, da mu ga v Slovenskem Primorju ni para. Dvainsdeset milijonov jih je stal. Vsaka soba ima poseben vhod in sanitarije, kupili so kakopak tudi najmodernejšo opremo. In marele zoper sonce, ležalne deske in stole. Marele in deske so shranili kar v portoroškem kopališču. Iz previdnosti pa so z velikimi čukami napisali na — KAMNIK. Saj veste, lahko bi si jih kdo vsaj začasno prisvojil, čeprav morajo za vsakega od teh kopalnih rekvizitov plačevati dnevno po pet dinarjev, da so lahko na kopališču. Portorož je, pač jugoslovanska Nica...

V imenu dedka Mraza so se obdarili še z dvema planinskima kočama na Veliki planini. Pravijo, da sta daleč naokrog najlepši, čeprav gradbeni stroški niso šli v milijone. Kakšne večje slavnostne otvoritve ne bo, ker je v vsaki samo za deset ljudi prostora. »Krstili« ju bodo kar smučarji, ki pojdejo za Silvestrovo tja. Kandidatov je veliko. Kdor bo zdaj izpadel, lahko naslednjo soboto obnovi slovesnost. V hribih si smeš tudi to privoščiti. Končno pa je škoda izgubljati čas za takšne reči, ko so si zavetišča zgradili zavoljo smuke. Roko dam v ogenj, da so vsi smučarji navijali za dvodnevno nedeljo.

Ne, samo zaradi smučanja pa tudi niso glasovali za prosto soboto. Računski stroji so vražje brneli pred vsako sejo, kadar je bilo na dnevnem redu skrajšanje delovnega časa. Tabor zagovornikov in tabor nasprotnikov sta cele ure vihtela jezične rapirje, preden so zagovorniki dokazali »nasprotni stranki«, da ne bi bil nihče denarno prikrajšan.

Druga pesem bi bila, če bi bili do zdaj skopuški zase. Ob sobotah bi si lahko vzeli dopust samo, če bi cene navili ali pa se sprijaznili z manjšimi dohodki. Ne eno ne drugo pa jim ni šlo v račun. Rešila vrata so našli v svojih regresih pri toplih malicah in prevozi. Ob sobotah ena izmena ne bo delala in prevozi in prehranski stroški, ki jih pokriva tovarna, bodo za polovico manjši.

NOV TOVARNIŠKI PROIZVOD — SALAME

Če poznate Podjetje Kamnik, včasih so mu rekli smodnišnica, tale na novo planirani proizvod nič kaj ne pristaja v njegove asortiment. Med razna razstreliva in pirotehnične izdelke. Tamošnjih delavcev pa to ne moti. Nasprotno. Med letovanjem v Portorožu bo salama še kako dobrodošla.

Delali je seveda ne bodo v obratih, ki so zaradi tega in onega tako rekoč zmeraj z eno nogo v zraku, ampak v zelo pohlevnem obratu, ki mu pravijo ekonomija. Znotraj tovarniškega obzidja redijo poleg šestih govedi še osemindvajset prašičev. (Pametno, kajne, posebno zdaj, ko je mast postala ponikalnica.) In pridelajo tudi do 20.000 kilogramov krompirja. Okoli obratov je toliko zemlje, da bi jo bilo v resnici škoda zanemariti. Dobička si z ekonomijo ne kujejo, v veliko pomoč pa jim je pri toplih malicah. Veste, da so jih letos v enajstih mesecih razdelili 125.000?

Delo je hudo naporno, malice pa večkrat boljše, kakor doma nedeljsko kosilo: zrezki v omaki, pol klobase s krompirjem in solato, govedina v juhi... Za štirideset dinarjev. Okoli dve sto delavcev, ki so zdravstveno ogroženi, pa malica

za otroško varstveno ustanovo, pa so jim na občini odsvetovali, ker zraven ni prostora za igrišče.

Občinski ljudski odbor ima torej v Podjetju Kamnik dobrega pomočnika pri urejanju osnov za višjo življenjsko raven.

KONJICEK JE ŽE, KONJ PA ŠE NE

Blaginja se pravzaprav že v debelem curku zliva čez zidove te tovarne. Ob svojih novih blokih bo Podjetje Kamnik uredilo ceste in parke, delavski svet je že tudi sklenil, da bodo dali prispevek za novo otroško zavetišče in igrišče, ki ju bo zgradila občina.

Najbolj radodarni pa so bili delavci do tamošnje stanovanjske skupnosti, ki je ves čas praznih rok. Delovne načrte se že sestavi, če hočeš delati, pa brez prostora in opreme ne gre. Na občini so pritrjevali, da iz nič ni nič, dali ji pa tudi niso ničesar.

Zdaj bo končno stanovanjska skupnost zlezla na konjicek, (konj je še daleč). Podjetje Kamnik ji je odstopilo svoj nekdanji kulturni dom s pogojem,

V lepem okolju jed bolje tekne

V MESTU NASPROTIJ

Tržič se prebujajo iz sna, ki je značilen za manjša, industrijsko slabo razvita mesta z ducatimi obkurnimi trgovinami in gostilnami, mesta brez večjih možnosti za kulturno in družabno življenje.

Moderna stanovanjska naselja na Ravnah, ob Tržiški Bistrici in na Pristavi delujejo v tem starinskem okolju kot bleščeči klini novega časa, ob katerih je staro videti še starejše in bornejšje.

Mesto nasprotij!

Zgradili so si veliko moderno športno kopališče, Bombažna predilnica in tkalnica dobi najodobnejše stroje za novi predilski obrat, v središču mesta pa se pogovarjajo, kako bi Komunalno podjetje pripravilo do tega, da bi odvažalo smeti in gnojnice... Odpadke požirata Mošenik, potoček, ki teče skozi Tržič, in Bistrica. Stari čevlji in čreplje se sesedajo na njuno dno, dokler ne pride hujši nalič.

Mesto nasprotij!

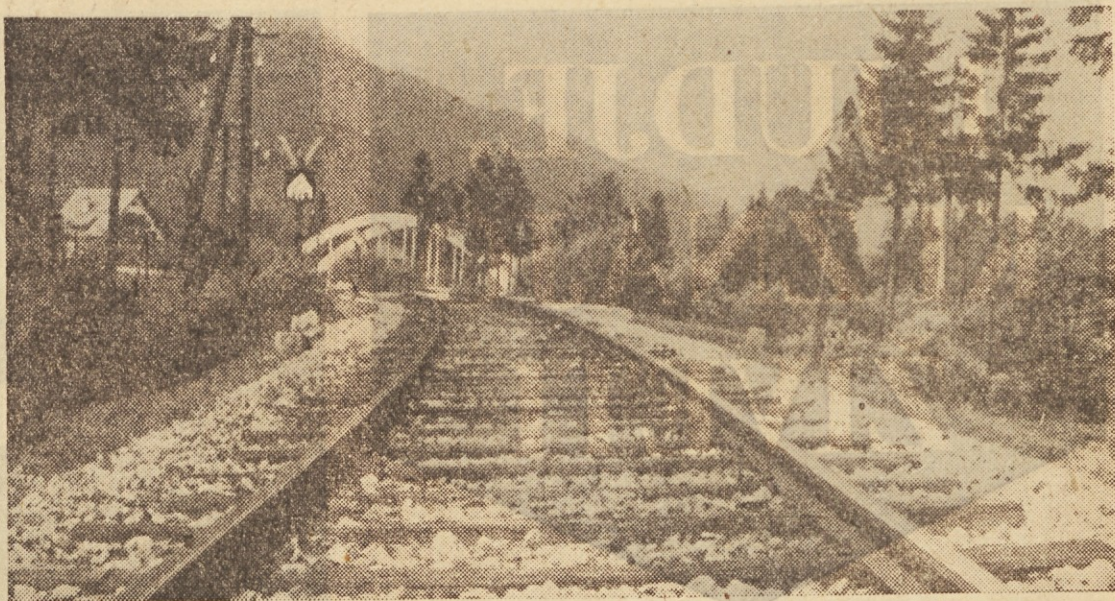
Medtem ko ekonomske enote po tovarnah iščejo skrite rezerve v ljudeh in delovni organizaciji, najmanj dvajset zasebnih obrtnikov bogati na njihov račun in na račun starih gospodinj, ki sušmarijo zanje. Za copate je dober vsak kosček usnja ali platna. Peko in Bombažna predilnica in tkalnica pa sta veliki tovarni, zato je tudi ostankov dosti. Copatarji še tovarniške delavce priklepajo nase in...

Mesto nasprotij! Mladina bi se rada kulturno zabavala, igrala, pa nima kje. Od jeseni do pomladi, ko je za to največ časa in volje, je edina primerna dvorana ledenica. Dva dni skupaj jo je treba greti, da lahko slečes suknjo.

Včasih vadijo v kino dvorani, ki se sprazni šele ob desetih zvečer. Toda vsakdo ne vzdrži toliko kot tisti belilec iz Predilnice, ki mu za igranje ni žal noči, čeprav mora ob treh zjutraj peš na Ljubelj.

Mesto nasprotij, ki pa ne bo več dolgo mesto nasprotij!

Tržičani so uvideli, da se z drobljenjem sil in denarja ne

Tirnice časa... Naj bi po njih vozili sami brzovlaki

da uredi notri obrat družbene prehrane. Stal jih je osemindvajset milijonov, nekaj pa lahko zahtevajo v zameno. Zlasti, ker ves Kamnik ne premore ene same javne kuhinje.

NOVOLETNE ŽELJE

Kot vidite, so v tej tovarni letos izpolnili prenekatero željo sebi in drugim, veliko jih je pa še ostalo.

Zelo radi bi na primer dobili zobnega zdravnika — Kamnik ima samo enega, tako da ti brada zraste, preden so zobje popravljeni — pa ga ne morejo dobiti. Res smola. Prostor imajo v obratni ambulanti, glede denarja za opremo in instrumentarij so se že dogovorili, človeka, ki bi delal, pa ni. Mogoče denarni promet ni zadosti močan?

Druga vroča želja pa je v zvezi s tovarno Stol v Duplici in s prevozom delavcev iz Tuninjske doline. Dupličanom so hvaležni, da v svojem avtobusu odstopijo prostor nekaterim vozačem iz Podjetja Kamnik. Zeli pa, da bi v Stolu vzeli svinčnik v roke in še enkrat zračunali — cene.

Za konec pa še naša želja: naj Podjetje Kamnik najde čimveč posnemalcev kar se tiče skrbi za ljudi.

pride daleč. Športno kopališče so v mislih, na papirju in na tleh menda gradili celih dvainajst let. Na tleh šele takrat, ko so se podjetja in občina tesneje povezali.

S to dobro izkušnjo o združevanju sredstev so letos začeli graditi zdravstveni dom. Kakor je težko verjeti, bo urejen že v maju prihodnjega leta. Investitor — občinski ljudski odbor —

Takole ostane topla malica res topla, čeprav so obrati daleč od kuhinje

bo dve leti zapored izkoristil celoten investicijski sklad komunne za to gradnjo. Precej je prispeval okrajni zavod za socialno zavarovanje in zasebniki: obrtniki ter kmetje prostovoljno vplačujejo v ta namen po 5 % od izkazanega katastrskega dohodka.

S skupno pomočjo bo zrasla tudi nova osemletka paviljonskega tipa, kakršne na Gorenjskem še ni. Tržičani menijo, da so si otroci že predolgo kvarili oči v stari šoli, ki ji ne manjka veliko do Metuzalemovih let. V času, ko ima že vsak šestnajsti odrasli meščan (med njimi prenekateri vajenec) motorno vozilo takšne ali drugačne sorte, bi bilo sramota, da za naraščajočo potrebo po avtomobilih ne bi poskrbeli.

POZLAČENA DOBA KULTURE

Se celo kulturi se obetajo lepši časi. Tu je namesto občinske Socialistične zveze vzela vajo v roke in razpisala posojilo za ureditev kulturnih dvoran v samem Tržiču in v bližnjih vaseh.

Zbranih je že dvainajst milijonov. Polovico so dale gospodarske organizacije, polovico pa državljani. Denarja je seveda premalo za predvidene prizidave in opremo. Upajo pa, da bodo kmetje v Kovorju, Lomu, Križah in drugod pomagali z lesom in prevozil. Pri urejanju gasilskih domov v Lešah in Podlublju so se izkazali in najbrž tudi zdaj ne bodo odpovali. Saj nimajo drugih shajališč kot gostilne. Če dobe klubski prostor in kasneje še televizor, bodo usihajoče korenine kulture med delavci in kmeti spet oživele.

Skoraj gotovo bo tudi za Tržič zmanjkalo denarja. Načrtov je namreč na pretek. Citalnico naj bi premestili v poseben prostor, da bralci ne bi

več motili šahistov, kakor pravijo tržiški hudomušneži, uredili naj bi lutkovni oder in še delavski klub. Vse seveda v sedanjih sindikalnih dvorani, ki bi jo pregradili s premičnimi stenami. Nekaj bo že nastalo od vsega tega...

Za trdno pa dobe Tržičani novo kino dvorano, da vsaj za užitke na filmskem traku ne bodo prikrajšani. Kadar vrtijo dobre filme, ostaja zdaj zadnji konec repa pred blagajno praznih rok.

PAMET JE BOLJŠA KO ZAMET

Medtem ko se v kulturi obeta skromna renesansa, se nad zasebnimi obrtniki zbirajo sumljivi oblaki.

V občinski perspektivni plan bodo med drugim vnesli dva manjša obrata za konfekcijo in usnjeno galanterijo. Kje ju bodo odprli in kdo bo dal denar, še ni jasno. Preden bo načrt sestavljen, si bodo glede tega na čistem. Morajo ju odpreti že zaradi delovnih invalidov, ki se jih skušajo ekonomske enote znebiti. V novih delavnicah bi se invalidi tudi veliko bolje počutili kakor po tovarnah, kjer se selijo iz obrata v obrat. In še tistih sto gospodinj, ki sušmarijo za zasebne obrtnike, bi lahko konfekcijski delavnici pritegnili z redno občasno zaposlitvijo.

Dolgo je trajalo, preden se je klin novega časa zadrli tudi v medsebojne odnose. Morda se bo zdaj siloviteje zarezal in nadomestil zamujeno... Seveda, če bo občinski ljudski odbor našel dovolj razumevanja v gospodarskih organizacijah in v obeh zavodih, ki bi pravzaprav morala biti zainteresirana za predvideno novost — v zavodu za socialno zavarovanje in v zavodu za zaposlovanje.

ŠTIRINAJSTNADSTROPNA STOLPNICA OB BISTRICI?

Če res okolje, v katerem živimo, oblikuje značaj, vceplja nove navade in vpliva na medsebojne odnose, bo novi tržiški rod precej drugačen kot njegovi predniki.

Prihodnja štiri leta bodo z lanskim vred obdobje intenzivne gradnje za dvig življenjske ravni. Vzdrž Tržiške Bistrice se na gradbenem načrtu (občina je dala zanj osem milijonov) raztezajo štirje objekti, bodoči trgovinski in stanovanjski center. Moderni poslovni lokali, upravni prostori trgovskih podjetij, nova in prva tržnica v Tržiču, gostinski objekt z bifejem in restavracijo, nad katero naj bi bila dvorana za množične sestanke in razne prireditve. Ob vsem tem pa velika štirinajstnadstropna stolpnica...

Vse skupaj bi stalo okoli 238 milijonov. Večino sredstev naj bi dala Bombažna predilnica in tkalnica, v obliki posojila in lastne udeležbe delavcev — kandidatov za stolpnico.

Bombažarji še niso izrekli zadnje besede — boje se, da bodo stanovanja v stolpnici predraga in da se bo gradnja preveč zavlekla — toda čeprav bi se premislili, bo trgovinski center s tržnico do 1965. leta zgrajen. Občinski ljudski odbor je zadnja leta naučil smotrnosti pri sestavljanju in realizaciji načrtov, ki odločilno vplivajo na življenjski tok. Z voljo se da premostiti na videz nepremostljive težave. Končno, kdo v podjetjih in ustanovah ne želi bolje živeti? Denar pa je v rokah delavcev. Gre samo za to, da bi pri sestavljanju letnih in perspektivnih načrtov bolj mislili nase in za življenjski standard predvideli svojim željam primerna sredstva.

Iz občine se širijo na vse strani svarilni signali.

M. K.

Z bombažem vred prede tržiška predilka sebi in drugim blaginjo

LJUDJE, KI ZNAJO ŽIVETI

Ne upam si zapisati, da dobro živijo, zakaj Franca, tista, ki popoldne pospravlja upravne pisarne v Saturnusu, bi mi oponesla: »Ne vežite otrobov. Petinštirideset dinarjev imam na uro. Je to kakšen denar?« In brusilec Ficko bi stotič ponovil svojo štorijo o krasnem dvosobnem stanovanju, ki so mu ga v tovarni dali in vzeli, preden je bilo dograjeno.

Lahko pa zapišem: V Saturnusu se trudijo, da bi dobro živeli. Včasih se žolčno spoprimejo med seboj, ker bi se radi čez noč znebili stoterih spon preteklosti, pa jim to ne uspe. Vsaj tako hitro ne, kakor želijo. Eno pa velja: ZNAJO ŽIVETI.

Kmalu bi se sprla vpričo mene. Mlajši, v modri vratarški uniformi, ki se rad ponša, da je bil prej industrijski miličnik, se je pohvalil, da v tovarni dobro jedo in da je opoldne dobil za osem kovačev »juho z bleki, šnicel, špagete in solato«.

Starejši, prav tako vratar, samo da je že upokojen, pa ga je pobil, češ kaj se hvali, pred vojno, ko je bil še Luka (Franc Leskošek) v tovarni, si dobil klobaso s kruhom vred za dva dinarja in pol. Nazadnje je le priznal, da danes laže odšteješ osem kovačev, ko takrat dva dinarja in pol, ker zasluži še v portirni vsaj dvajset tisoč več. On seveda ne, ker je že devet let upokojen in ga samo še moč navade ali pa dolgočasje prinese s seboj.

Včasih pa se še kdo znese nad menzo. Ne zaradi cene. Če bi se jim zdela previsoka, bi jo že zbili. Znašajo se nad kuharicami. Hrana se jim zdi preveč enolična. Toda če jim v kuhinji poskušajo ustreči in na primer napravijo kisló zelje s podmetom in ne s prežganjem, je že ogenj v strehi: »Kdo bo pa to jedel.«

Po pravici povedano, so prepri zaradi hrane zelo redki. Nikjer ne bi dobili za štirideset dinarjev pol litra fižolove solate in še kos pečenke zraven. Še tisti, ki se s kmetov vozijo v tovarno, malicajo v menzi. Za eno jajce dobe več, kot stane malica. Kdo ne bi...

Medicinska sestra, ki je prišla v Saturnus iz Kidričevega, mi je rekla:

»Pred dobrim letom so bili sendviči v Kidričevem po štirideset dinarjev, tukaj pa so še zmeraj po trideset. Naši delavci so razvajeni in menda niti ne vedo, kako dobro se jim godi.«

Ni brez soli tale misel. Dan ali dva poprej sem bila v Bombažni predilnici in tkalnici v Tržiču. Tam zasluži portir tudi po šest tisoč manj, za malico daje pa deset dinarjev več. Kosilo je za cele tri kovače dražje kakor v Saturnusu, pa se spet menijo, da ga bodo podražili na sto petdeset dinarjev...

Če ne bi v Saturnusu ničesar prispevali za hrano iz skupne blagajne, bi tale primerjava bila precej drugačna. Za vsako kosilo namreč doda tovarna šestdeset dinarjev in za malico osemindvajset. Regres ni majhen, kajti delavska restavracija proda dnevno vsaj osem sto obrokov. Vendar je videti, da je denar dobro izkoriščen. TOVARNA SATURNUS JE LETOS DOBILA DEVET OSKARJEV — NAJVIŠJIH PRIZNANJ ZA KAKOVOST, RAZEN TEGA JE V PROIZVODNOSTI ŽE ZA 30 % PRED DRUGIMI SOROD-

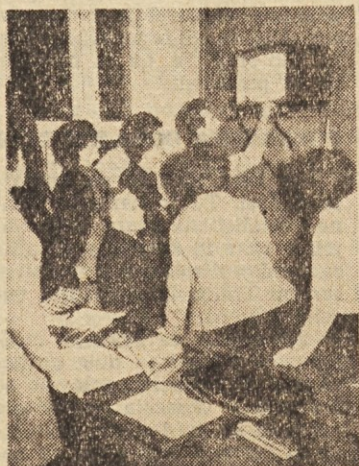
NIMI PODJETJI. KLJUB VEČI-NOMA STARIM STROJEM.

MUHE SO MANJ NADLEŽNE

Človek bi mislil, da je v Saturnusu veliko nesreč pri delu. Starih strojev pri najboljši volji ne moreš tako preurediti, da bi bili povsem varni. Razen tega pa stoje malo manj ko drug na drugem. Vendar se delavke in delavci ne porežejo velikokrat. Varnostna tehnika se kakor nadležni muhi smukata med stroji. Mrliča bi obudila s tistim svojim: »Zaščitna sredstva gor. Kje imaš rokavice...?«

Nočeta vedeti, da v rokavicah teže delaš in manj zaslužiš. Samo kadar se kdo iz lastne ne previdnosti ponesreči, jima dajo delavci prav. Sicer pa bo kmalu drugače. Novi obrat za avtomobilsko opremo in orodjarno bo zdaj zdaj dograjen. Čez štiri leta, če se niso ušeli, bodo vsi stari stroji med odpadnim železjem, potem tudi varnostna teh-

nika ne bosta več tako morasta. Druga plat delovne zaščite je vsem bolj všeč. Če bi si tovarno ogledali z drobnogledom, ne bi našli veliko takih delovnih mest, ki ogrožajo zdravje. Nekaj jih je v brusilnici in galvani. Pa vendar je doslej skoraj polovica delavcev dobivala po pol litra mleka na dan, kakor je predpisano za nevarnejša dela.

V Saturnusu se ne pritožujejo, da nimajo možnosti za izobraževanje. Skozi več kot ena tretjina (369 od 1199) delavcev in uslužbencev. Večini teh podjetje delno ali v celoti plača stroške šolanja. Se posebno pa so zainteresirani, da vsi člani kolektiva končajo vsaj popolno osemletko in so tako v samem podjetju ustanovili lani obe, letos pa samo drugo stopnjo osemletke

Zdaj je ta interni zakon še izpopolnjen. Samo dvajset dinarjev doplačaš, pa dobiš namesto mleka golaš s polento, svinino s kislim zeljem, pečenko s fižolovo solato. Na račun ustvarjenega dohodka in zato, da bi se v prihodnje še povečal.

AVTOMATIZIRANO
ZDRAVLJENJE

Franca, ki popoldne pospravlja upravne pisarne in se jezi, da so si »snažilke komaj priborile petinšestdeset dinarjev na uro«, je mimogrede oplazila še obratnega zdravnika.

Francino pomočjo. Druge pa kasneje, ko sem sama stopila k zdravniku. V soboto popoldne sem prišla k njemu, po deseti uri, ko pride tja ginekolog. Vse delavke in uslužbenke namreč morajo enkrat letno na ginekološki pregled.

Drugače se obratni zdravnik ne utegne kaj dosti pogovarjati z ljudmi, ki se ne pridejo pregledat ali zdraviti. Od sedmih do devetih je sistematičen pregled, potem so na vrsti tisti, ki so v bolezenskem staležu, in za njimi novi bolniki, ki jih sproti tele-

Ure in ure se socialna delavka pogovarja z ljudmi. V teh pomenkih po navadi ni veliko razveseljivega, pa naj se tiče dela v tovarni, družinskega življenja ali stanovanjskih razmer. Človeku pa je le laže, če se komu potoži, dobi koristen nasvet in obljubo, da se bo nekako zavzel zanj in mu pomagal

Samo po delovnih haljah lahko uganete, da je posnetek iz tovarniške restavracije, oprema in oplesk pa prekašata marsikatero gostilno, ki se prišteva med boljše in kulturnejše

fonično kličejo v ambulantno.

Resda dobi obratna ambulantna od okrajnega zavoda za socialno zavarovanje dogovorjeni pavšal za zdravljenje in zdravlila, toda to je šele polovica njenega dohodka. Drugo polovico dobi za preventivne preglede od tovarne. Tako so se zmenili. Toda samo za tiste, ki

jih v resnici opravijo. Štirje milijoni in pol so torej vrabec na strehi, za katerega se je treba muhati, da ga ujameš.

»Letos smo se kar dobro odrezali,« se je pohvalil obratni zdravnik, »po mojih računih samo deset odstotkov delavcev ni prišlo na redne preglede. Šele eno leto imamo ambulantno in

rezultat je več ko lep. Z bolnikom se je treba pogovarjati, pa če pride zaradi gripe ali česa drugega, o boleznih, o delu v tovarni in sam razgovor napelje na sistematični pregled. Če se mi zdi, da kdo slabo sliši na to uho, pač porabim malo več časa, da ga omeščam.«

V Kidričevem pa se sistematičnim pregledom hote, včasih pa tudi nehote izmuzne 40 % ljudi...

Nasploh pa so v Saturnusu dovzetni za zdravstveno prosveto.

to. Lani jeseni, ko so ambulantno odprli, zdravnik in medicinska sestra nista imela pravega dela. Tu in tam kak porezan prst ali hujša gripa. Še angino so delavci stoji prebolevali in se zatekli po pomoč samo, če se jim ni obrnilo na bolje.

Zdaj prihajajo že ob prvih znakih bolezni. Po štirideset jih

izostankov upada. V začetnem stadiju je skoraj vsako bolezen laže pozdraviti. Krajši izostanki pa tudi manj zapletajo delovno organizacijo.

V Saturnusu so res širokosrčni, če je kdo resnično potreben počitka. Na predlog obratne ambulante je letos okrajni zavod za socialno zavarovanje poslal petindvajset delavcev v okrevališča, po vrnitvi pa so jim v tovarni dali toliko denarja, kot če bi ves ta čas delali.

»Ze to je dovolj hudo, da niso zdravi,« so modrovali člani delavskega sveta, ko so odločali o tem, »če jih pustimo brez denarja, bodo ves mesec zategovali pas, lačen pa nihče ne more delati.«

In pri odločitvi jih ni prav nič motilo, da po nekaterih tovarnah ljudi prikrajšajo za redni letni dopust zaradi preventivnega okrevanja, da se izognijo brigi, kako bodo po vrnitvi živeli. Varčevanje pa v Saturnusu drugače pojmujejo.

SESTRA, BI PRIŠLI
MALO K NAM?

Roke obratne ambulante so dolge. Segajo celo v domove tovarniških ljudi.

Zdravnik in medicinska sestra morata večkrat k bolnikom. Sestra pa tudi k zdravim. Zgodi se, da delavka boječe potрка na ambulantna vrata in jo poprosi, naj pride malo ven. »Ne zamerite, da vas motim,« začne zapupno, »dolgo sem se odpravljala k vam... Bi si lahko vzeli pol ure časa takrat, ko bo moj mož doma?«

In medicinska sestra se z delavci in delavkami doma pogovarja o intimnostih, za katere morda nihče ne ve, vplivajo pa tudi na delo.

Skrb za bolnike, ki leže ali pa jim na videz ni nič, najbolje ilustrirajo številke: v petih mesecih 240 obiskov in 240 razgovorov v družinskem okolju. Tudi patronažno službo plača tovarna.

MED DVEMA OGNJEMA

Če komu, potem socialni delavki ne, zavidam položaja. Kot vzvod in transmisija socialnih in stanovanjskih težav je nenehno med dvema ognjema: med ognjem potreb in možnosti.

Pride mojster in ji razburjeno veli:

»Pomenite se, no, s to in to delavko. V omaro hodi spat, danes sem jo sam zalotil, jaz naj pa pometam namesto nje...«

In socialna delavka zve od »grešnice«, da se ne vem koliko

kilometrov vozi v službo, da ima doma tri majhne otroke in moža, ki ji nič ne pomaga in da zato ne pride nikdar spočita v tovarno.

Druge rešitve ni, ko da ji najdejo stanovanje v bližini Saturnusa. Kakopak takoj poprosi komisijo za stanovanjske zadeve, naj delavko vpiše med prosilce. Kaj več sama ne more napraviti zanj. Zaresni križ se začne šele potem. Delavka ne pozabi na obljubo. Vsake toliko časa pride nad njjo kot slaba vest: »Bom še dolgo čakala?«

Na spisku prosilcev za stanovanja pa je več ko dve sto ljudi. In veliko potrebnějšíh, kot je ona, po kletih spijo, mlada dekleta pa se po odhodu iz tovarne vdnjajo kot gospodinjske pomočnice za streho nad glavo. Vsakdo pa vidi predvsem sebe in svoje težave.

FICKO SE NE PUSTI

Posebno Ficko. Brusilec je in eden tistih, ki so resnično zelo potrebni boljšega stanovanja. Na tovarniškem dvorišču stanuje, v smešno majhni hišici, z ženo in tremi otroki. Pravzaprav z dvema, ker je najmlajši menda prav zaradi prenatrpanega »doma« in vlage v njem več v bolnišnici kakor doma. S pljuči ni vse v redu.

Takrat, ko so v tovarni rekli, da dobe stanovanja predvsem tisti, ki bodo prispevali v kreditni sklad, je Ficko kdo ve kako spravljal sto petdeset tisoč dinarjev skupaj in jih posodil tovarni, v zameno pa je dobil odločbo za dvosobno stanovanje s kabinetom v novem, še nedograjenem bloku. In bi ga dobil, če ne bi upravni odbor, ki deli stanovanja, kasneje zahteval, da mora Ficko vzeti podnajemnika. Brusilca, ki dela z njim, stanuje pa v Domu prehodnih, v sobi s šestdesetimi posteljami.

O tem pa Ficko ni hotel nič slišati. Rekel je, naj Muriča dajo kamor hočejo, k njemu pa ne pojde. Kabinet bo za najmlajšega, ki mora spati sam, dnevna soba pa za druga dva.

Če ne bi bil Murič v tolikšni stiski in če v tovarni ne bi bilo še dve sto Muričev, bi Ficko uspel. Tako pa...

Da bi bil volk sit in koza cela, so Ficku nakazali drugo stanovanje. Po površini nič manjše kot tisto v novem bloku, le prostori so večji. Velika kuhinja in velika soba. Ficko pa spet ni zadovoljen. Drugo stanovanjsko odločbo so mu morali poslati po pošti, ker ni hotel priti sam ponjo. Sploh pa je kratko malo ne prizna.

Zdaj bo menda tožil upravni odbor.

Dobro, da je v tovarni en sam Ficko. Življenje res včasih tako zaplete niti, da ne veš, kateri konec je pravi.

LEPO NOVOLETNO DARILO

Ob takšnih človeških zmešnjavah bi tisti, ki urejajo stanovanjske zadeve, s socialno delavko vred odvrgli puško, če ne bi videli pred seboj trdno zaključenega cilja: Vsem, ki delajo v Saturnusu, je treba priskrbeti dostojno streho. Zaradi njih samih in zaradi dela v tovarni.

Joži Draganovi so pripravili za novo leto najlepše darilo, ki si ga je mogla želeči. Veliko svetlo sobo. Z možem, ki dela v gradbenem podjetju, sta do zdaj spala v drvarnici, na slamnjači, ki sta jo zvečer položila vrh premoga. Ni si upala preveč moledovati v tovarni, ker po pravilniku o dodeljevanju stanovanj pridejo najprej na vrsto tisti prosilci, ki so vsaj tri leta v tovarni. Ona pa je šele dve leti tam. In vendar, človečnost je premagala tovarniški zakon.

DENAR, KI NIMA PRAVEGA TEKA

V Saturnusu dela 80 % žensk. Z družinskim ali samskim gospodinjstvom. Lahko si mislite, da so bili veseli stanovanjskih skupnosti in vseh njihovih usta-

nov in servisov, ki naj bi tovarno razbremenile vsaj skrb za pranje in varstvo otrok.

Radodarno so prispevali za razširitev otroškega vrtca v Mostah štiri milijone, servisni pralnici na Kodeljevem so kupili pralne stroje in podprli še tamkajšnjo varstveno ustanovo za otroke. Vendar izdani denar ne hasne veliko. Uslužbenke še pošiljajo otroke v vrtec in nosijo perilo v servisno pralnico, delavke pa si vsega tega ne morejo privoščiti, ker jim ne nese. Njihovi otroci so še vedno prepuščeni sami sebi ali pa jih varujejo sosedje in delavke kakor prej same perejo.

Pa to še ni vse. Ker otroci niso povsod pod najboljšim varstvom, pogosto obole in tovarna jim mora izplačevati težke sto-

tisoče še za to, da lahko varujejo bolničke. Nekdo jih pač mora varovati, da ne uidejo z vročino iz postelje. Sosedje si za kaj takega ne vzamejo časa, kdo bi jim tudi zameril, saj je že to dovolj, da jih »prenašajo«, kadar so zdravi.

Trenutno je to poleg stanovanjskega vprašanja najtrši Saturnusov oreh. Načeli so ga že. Za zdaj samo v obliki vprašanja: Kako bi denar, ki ga dajemo za podružbljenje gospodinj-skega dela, pametneje vložili?

Odgovor bo prineslo novo leto. Neodložljivo, kajti v tej tovarni pomenijo ljudje vsaj toliko kot novi stroji in nove zgradbe, čeprav besede življenjski standard ne obešajo na veliki zvon.

MARIOLA KOBAL

OD TEKMOVANJ IN REZULTATOV K SKRBI ZA VKLJUČEVANJE V ŠPORTNO AKTIVNOST

UTRINKI IZ ŽIVLJENJA ŠPORTNEGA AKTIVA SATURNUS

Bil sem že daleč od tovarne, in še vedno je stala pred mojimi očmi takšna, kakor je v resnici. Levo stara poslopja, temnejša in nejasna, na desni pa svetli, sodobno grajeni prostori za orodjarno, konstrukcijo in oddelke tehničnih predmetov. V ušesih še ni utihnilo brnenje strojev. Kot da bi nastavljal na uho veliko morskoro školkijo in prisluškoval njenemu šumenju, sem še vedno razločno slišal utrip življenja v podjetju, povezanega z delovnimi zmagami in težavami, drobnimi in velikimi. Nisem jo obiskal prvič, toda slutil sem, da moje delo ne bo lahko. Kako povezati vrsto vtisov, pogovorov, kako združiti vsa ta dejstva, spodbudna, vesela in zaskrbljujoča?

Osemurni delavnik, dve izmeni, polurni odmor, dejstvo, da kolektiv sestavljajo pretežno ženske in dekleta, potreba po razvedrilo in sprostitvi, delo športnega aktiv... vse to je tesno prepleteno drugo z drugim. In vsak še tako majhen delček iz vsakdanjosti pomeni del celote, delček današnjega življenja v tovarni Saturnus.

Težko, skorajda nemogoče bi bilo vse razumeti, vse pojasniti. Ali niso morda vtisi, dobljeni po nekaj obiskih, pogovorih in

nekaj urah, ki jih je človek preživel med ljudmi v podjetju, le malce preveč površni.

Morda, vendar ne vedno. Pogovori s predsednikom športnega aktivna Deisingerjem, vodjo šahovske sekcije Trifunovičem in člani drugih športnih sekcij, so mi izoblikovali podobo njihovega življenja.

Ko v mislih ponovno stopam po oddelku za proizvodnjo svetlobne opreme za motorna vozila in pritisnem na kljuko pisarne tovariša Trifunoviča, se jasno spominjam, da je pogovor nanesel najprej na delavce, njihov prosti čas, želje in potem na samo delo športnega aktivna. Moje kramljanje se je končalo neke drugje, v drugem poslopiju, v drugi pisarni. V ušesih mi še vedno zveni ropot kovine in temu se pridružuje glas vseh tistih, ki so mi skušali povedati kar največ.

Bil sem radoveden. Spraševal sem, načeljal to in ono, oni pa so mi odgovarjali:

Spominjal sem se, da je imela tovarna že pred meseci na medobčinskih tekmovanjih tako zavidljive uspehe. Skoraj na vseh športnih srečanjih je aktiv dokazal, da se šteje med najmočnejše v svoji občini. Zani-

malo me je, kako so uspeli pristaži aktivnega oddiha vzbuditi v svojem podjetju zanimanje za športno dejavnost in kaj vse so storili v ta namen.

»Na delo in razvoj športnega življenja v našem podjetju so imela močan vpliv razna športna tekmovanja.« je začel pripovedovati tovariš Trifunovič. »Vemo, da dobro pripravljena tekmovanja z lepimi nagradami za prva mesta izpodbudno vplivajo na razvoj delavskega športa, ki predstavlja nepogrešljiv element rekreacije in sestavni del standarda. Letos, ko praznujemo 40-letnico obstoja naše tovarne, smo že v začetku leta pričeli misliti na športna tekmovanja. Razpisali smo tekmovanje v smučanju (alpskih disciplinah), nogometu, namiznem tenisu, kegljanju, šahu in streljanju. Kot novost smo uvedli v tem jubilejnem letu športni troboj med ekipami tovarnih embalaže z Reke, Zagreba in Saturnusom. Program, ki smo si ga zastavili, je bil res obširen in pester.«

— Kako pa je bilo z organizacijo in uspehi na teh tekmovanjih? Slišal sem namreč, da prav vi dosegate zavidljive uspehe.

»S tekmovanji smo letos pričeli že v mesecu marcu. V Planici smo organizirali za vse ljubljanske kovinarje smučarsko tekmovanje v alpskih disciplinah. Organizacija je bila v naših rokah in lahko se pohvalimo, da je bila brezhibna. Razglasitev rezultatov in daril je bila v domu »Planica«. Naša sekcija je na tem tekmovanju dosegla kot ekipa prvo mesto.

Kmalu po smučarskem tekmovanju so šli v boj naši strelci. Tekmovanje je bilo med štirimi ekipami in tudi to pot smo zmagali. Šahisti, ki so po številu članov ena najmočnejših sekcij našega športnega aktivna, so posebno v letošnjem letu pokazali lep napredek. V sindikalni ligi so naši šahisti dosegli drugo mesto, in prav tako dobro so se odrezali na šahovskem turnirju, ki smo ga organizirali v počastitev 40. obletnice obstoja naše tovarne. Z namenom, da bi sekcijo čim bolj okrepili in vzbudili zanimanje za šah tudi pri mladini, smo v naši tovarni odigrali simultanko z velemojstrom Trifunovičem in avstrijskim državnim prvakom.«

— Ko sem bil zadnjič v tovarni so mi povedali, da imajo precej športnih sekcij, če se ne motim okoli devet. Ali so tudi tako aktivne kot smučarska, šahovska in strelska?

Takole vadi Janez Bečan, kapetan kegljaškega moštva in eden najboljših kegljačev Saturnusa

»Ne, na žalost se z njimi res ne moremo pohvaliti,« je dejal predsednik športnega aktivna. »Čeprav so dosegli naši kegljači v boju za prvo mesto v rdečem razredu solidno drugo mesto, danes ugotavljamo, da kegljaška sekcija ni več aktivna. Obstaja resna nevarnost, da bo propadla. Z novim kegljiščem na Kodeljevem so dane vsem kegljačem izredne možnosti za vadbo in napredek. Toda kegljišče je prazno, najemnine pa teče in z njo denar, ki bi ga lahko kje drugje bolj koristno uporabili.

Težave imamo tudi s sekcijo odbojkarjev in košarkarjev. Po eni strani je res, da nimamo svojih igrišč, po drugi strani pa ugotavljamo, da je za obe panogi izredno malo zanimanja, ali pa ga skoraj ni.

Nekoliko več navdušenja pa kaže namiznoteniška sekcija, ki je tudi doprinesla svoj delež k uspehom športnega kolektiva. Šahisti so dosegli v ljubljanski sindikalni zvezi v svojem razredu častno prvo mesto. Z enakim uspehom so se tudi organizirane v počastitev naše obletnice.

Nogometna sekcija, ki je pravzaprav šele letos pričela z intenzivnim delom, je v letošnji sezoni uspešno zastopala barve Saturnusa. Škoda je le, da imamo za to panogo samo eno moštvo, pa čeprav je nogomet med najbolj priljubljenimi igrami nasploh.«

Vedel sem, da so imeli letos v Saturnusu kljub težavam številna tekmovanja. Seveda so na prireditve poslali le najboljše, to je tiste, ki so v svoji panogi že izurjeni, ali kot pravimo, »doma«. Praksa je pokazala, da delajo odbori za delavski šport v glavnem na principu tekmovanj, ter da po eni strani precejujejo tekmovalne oblike športnega udejstvovanja, po drugi strani pa zanemarijajo svobodno neobvezno športno aktivnost. To seveda onemogoča udejstvovanje velikega števila ljudi, ki nimajo določenega predznanja in telesnih dispozicij za tekmovalni šport. Zanimalo me je, kako v Saturnusu skrbijo prav za tiste ljudi, ki se ne zanimajo za uspeh, radi pa bi se naučili plavanja, smučanja in drugih razvedrilnih športnih panog.

»Nekaj smo v ta namen že ukrenili, vendar premalo. Pri tem se res ne moremo pohvaliti. K vadbi vabimo vse, toda odziva ni. Prav posebno pogrešamo mlad naraščaj in v prvi vr-

sti ženske, ki pri nas predstavljajo večino delovnega kolektiva.

Letos smo organizirali v Kranjski gori smučarski tečaj, na katerega smo povabili prav vse ljubitelje smučanja. Tudi okoli deset smučarskih izletov smo organizirali ter plačali prevoz. In to je tudi skoraj vse, kar smo nudili tistim, ki niso tekmovali.

Prej ste omenili aktiven odmor. Vsaka izmena ima polurni odmor, ki je namenjen malici in oddihu. V jedilnici imamo pet šahovskih garnitur, ki pa nudijo razvedrilo le majhnemu številu ljudi. O aktivnem oddihu pri nas še ne moremo govoriti, ker ga nimamo. Dobro se zavedamo te pomanjkljivosti. Ko se bomo preselili v novo stavbo, bo tudi naš športni aktiv prišel do prostorov, ki jih sedaj še nimamo. S tem nam bo dana možnost za razvedrilo in šport tudi v mesecih, ko smo prisiljeni samo na dejavnost v zaprtih prostorih.

— Ko sem gledal število članov vašega športnega aktivna in razdelitev po spolu, sem opazil, da kljub temu, da je kolektiv pretežno ženski, odločno prevladujejo moški. Če se ne motim, imate samo okoli osem članic. Res je, da imajo ženske razen dela v tovarni precej gibanja pri svojih vsakodnevnih gospodinjstvih opravilih. Kljub temu pa se mi zdi to število relativno majhno, skoraj neznatno.

»Prav imate... Medtem ko pri moški mladini odstotek aktivnih v športu za silo zadošča, je porazno nizek med žensko mladino. Vzroki so bolj objektivnega kot subjektivnega značaja. Mlade delavke imajo težke življenjske pogoje. Precej jih nima svojih stanovanj oziroma sob in morajo zato pomagati pot podnajemnice v gospodinjstvu, varovati otroke in podobno. To jim seveda jemlje skoraj ves prosti čas. Precej žensk se tudi vozi izven Ljubljane, kar jih spet ovira, da za oddih in športno rekreacijo ne najdejo časa...«

Morda so mi ta dan v Saturnusu povedali še več. Morda... toda sedaj to ni več pomembno.

Spoznal sem, da dobre volje in razumevanja za šport ne manjka, da pa je že napočil čas, ki kliče po spremembi, k boju za pravilno športno rekreacijo, ki bo pritegnila vse več delavcev in delavk.

ANDREJ ULAGA

Ne vprašujte, koliko so dali za te ventilatorje. Denarja pa jim ni žal. Tisti, ki so bili že pred leti v tovarni, vedo, kaj se pravi delati v vročih, neprežračenih prostorih.

NOVOLETNA VEZILA

Se priporoča podjetje JEZEK, tovarna zabavnih izdelkov za široko potrošnjo

OD STAREGA LETA NI OSTALO NITI TOLIKO, KOT JE PROSTORA NA ŠTEVILČNICI MOJE ZAPESTNE URE. PA BI SE MAR ŽALOSTILI ZARADI TEGA? ZA TRI STO PETINŠESTDESET DNI OBETOV JE PRED NAMI. KAJ BI POTEMTAKEM Z ŽALOSTJO, ČE PA JE ŽE SAM SILVESTER NAJBOLJ OPTIMISTIČEN DAN V LETU?

IN V TA ČUDNI ČAS, KO SE STARO MEŠA Z NOVIM — PRAVZAPRAV S SLUTNJO NOVEGA — SO PADLA TUDI NAŠA SREČANJA. NAPISALI SO NOVOLETNE VOŠČILNICE. ŽELJA VSEH JE BILA PRAVZAPRAV ENA SAMA: SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO! A DA BI SE TA NJIHOVA ŽELJA TUDI URESNIČILA, SO DALI VSAK SVOJE VEZILLO. RES, MALCE NENAČNO, A VendarLE VEZILLO.

Prvo čestitko je poslal Ježek. Njegov delovni kabinet je tak kot kot vse prejšnje leto. Samo da je tokrat pisalni stroj pokrit, da stoji magnetofon zaprt pod okensko polico, na kateri stojita dva ježka, taka, iz polivinila, ki so mu jo poklonili kdo ve kateri otroci. In kar je največja sprememba v njegovem delovnem kabinetu, Ježek na svoji zofi. Težko je odreči. Se posebno na Silvestrovo. Sicer pa, naravnost idealna priložnost, da se pri cigareti od-tajaš in nekako obrazložiš svoj prihod.

Ježek, jutri je novo leto. Ze imaš darilo?

Skoraj do kolenec je potlačil ro-ke v hlačne žepce, zakoračil okoli mize in še bolj nabral gube na čelu. Potem pa kar na lepem:

»Podjetje Ježek, tovarna zabavnih izdelkov za široko potrošnjo, obvešča cenjene odjemalce, da v poslovnem letu 1961 ni izdelalo nič takega, kar bi bilo primerno za novoletno darilo. Zato si je prej omenjeno podjetje iz-poslovalo kredit in nabavilo zadefno darilo pri konkurenčnem podjetju LJUDSKO IZROČILO. Torej poklanja prej omenjeno podjetje za novo leto našim ljudem tale ljudski rek: VSAK JE SAM SVOJE SREČE KOVAČ!

Kajpada s pripombo, da pri kova-nju lastne sreče ne kaže uporabljati za nakovalo hrpta bližnjega!

Pa recimo, Ježek, če bi imel ne-omejene možnosti, kaj bi poklonil za novo leto slovenski kulturi?

»Kaj bi podaril naši kulturi? Za-kaj pa kulturi, prosim te? Kaj pa imam jaz s kulturo? Jaz se ukvarjam s politiko, ne pa s kulturo. Kulturo naj obdarujejo kulturniki. Naj vsake-mu domačemu odrskemu delu poklo-nijo še eno dejanje, da se bo drama končala na odru, ne pa v časopisih. Naj novinarstvu namesto budilke po-klonijo teden tiska, dolg 365 dni. Tako se bo novinarstvo nemara vendarle zbudilo. Naj poklonijo kiparjem več fantazije pri izbiri motivike, da bodo tako lahko s svojimi skulpturami pro-drli v prazne hale naših velikih uprav-nih zgradb. Cemu na primer ne iz-klešejo v marmor tele motive: dia-gram, investicije, ozko grlo, gospodar-ski instrument? Naj poklonijo sloven-skemu filmu znameniti priročnik ame-riškega gangsterja Al Puccia KAKO BOSTE USPEŠNO IZPRAZNILI TRE-ZOR NARODNE BANKE. Naj poklo-nijo televiziji posebno uredništvo, ki bo skrbelo za čimlepše prekinitve od-daj, saj postaja ta zvrst centralna točka programa... Kratko in malo — naj kulturo obdarujejo kulturniki. Jaz pa se ukvarjam s politiko in zato bi dal eno samo darilo:

Naši AGITACIJI — PROPAGANDI bi podaril novo obleko, da bi lahko končno zavrgla to staro konfekcijo, ki jo nosi že od kdo ve kdaj. Seveda bi bil z novo obleko križ, ker bi jo bilo treba odmeriti po tistih merah, h ka-terim AGITACIJA IN PROPAGANDA prihaja na pomenke, ne pa po njenem lastnem okusu.

Pod čestitko se je podpisal akadem-ski kipar Stojan Batič.

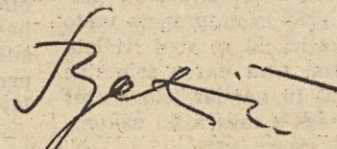
Skozi velika okna ateljejev ob Cesti na Rožnik se ponuja sivina zad-njega dne v letu in riše mehke sence na skulpturi. Kolo plešejo. Mladost, razigranost in veselje. Trije fantje, tri dekleta. Bronasta rudarja v kotu pa sta že skoraj čisto utonila v pol-mrak. A če bo zdaj prižgal luči v ateljeju, bodo oni nehali plesati.

»Ne mogel bi izbrati darila med mojimi deli,« pravi Stojan Batič. »Ne bi mogel zato, ker mi je pač vsako novo delo bližje od prejšnjih, ker se mi zdi, da bom šele v novi ideji uresničil svoja hotenja. Zato se bo pač moral vsak sam odločiti, če bo že ho-tel kaj izbrati v mojem delu.«

In vendar je Stojan Batič pripravil novoletno vezilo. Pravkar je namreč končal svojo novo skulpturo, name-njeno za fontano pred Domom dru-ženih organizacij v Komenskega ulici. Prav ta tri dekleta in tri fante, ki ple-šejo kolo.

»Zakaj prav mladinsko kolo?« je ponovil sam zase vprašanje. »Resda gre samo za fontano, torej v bistvu za povsem dekorativni element, ven-dar sem hotel v to dekorativnost vne-sti tudi vsebino. Malce simbolike: mla-dina si je podala roke, njena prihod-nost je svetla, zato je zaplesala kolo. To je navsezadnje tudi zelo zgoščena vsebina te moje zadnje skulpture. Pri

oblikovanju samem pa sem se ustavil nekje na sredi med mojim prejšnjim lirizmom in načinom oblikovanja, ki je značilen za moje rudarje. In koli-kor lahko pač sam presodim, se bo skulptura dobro zčila z okoljem. Sicer pa, to boste morali povedati drugi.«

Tretjo voščilnico je poslal naš li-kovni kritik France Zupan, kustos v Narodni galeriji.

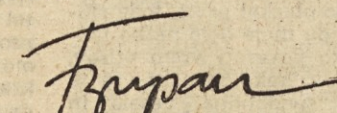
Tisti vrvež, ki je na Silvestrovo še prav posebno živ okoli Name, in Pošte, se do Narodne galerije že zdavnaj izgubi. Svoje hladnosti, sko-rajda odmaknjenosti od vsega posvet-nega se stavba niti na tak dan ne more iznebiti. Velika vhodna vrata so dvakrat zaklenjena. Toda pri stran-skem vходу se je vendarle prikradlo v sobo kustosov novoletno razpolo-ženje.

Če bi za novoletno vezilo podaril vstopnico za razstavo, katero bi si iz-bral?

»Odločil bi se za najbolj popularno razstavo v letošnjem letu,« pripove-duje France Zupan, »ki je po obisku sodeč zasenčila tudi letošnji grafični bienale, za razstavo Narodne galerije Barok na Slovenskem. Na njej smo poskušali, kolikor je seveda sploh moč v razstavnih prostorih, prikazati barok pri nas od njegovih začetkov, ko ga ob začetku osemnajstega stole-tja z zamudo uvede k nam plemstvo, ga nato spretno izrabi cerkev, ko do-seže svoj vrh, dobiva domače poteze, postaja manj ambiciozen, toda vsaka-kor poljudnejši, vse do tedaj, ko proti koncu osemnajstega oziroma v začetku naslednjega stoletja že nima več kaj povedati, ko zgubi družbeno osnovo in postane samo lupina brez prave vsebine.«

Praviš petinštirideset tisoč obisko-valcev. Skorajda neverjetna številka za slovenske razmere. Kaj je tisto, kar je v tolikšni meri pritegnilo obisko-valce prav na to razstavo?

»Mislim, da predvsem razstava sa-ma, saj je bilo na njej prikazano do-mala vse, kar je pustil barok na Slo-venskem. Tako je med mnogimi ita-lijanskimi, nemškimi in avstrijskimi imeni umetnikov, ki so delali takrat za naše kraje, veliko znanih imen, tu-jih in domačih: France Jelovešek, For-tunat Bergant, Anton Cebej, nato Digl, Savoje, Mentzger, Weissenkirchner, Kremerschmidt pa štajerski baročni slikarji Gesor, Kracker, oba Straussa in Lerchinger. In naj omenim, da ba-ročna umetnost pripoveduje gledalcu zelo neposredno, kometira z njegovimi čuti in občutji. Zato je morda kljub patini, ki je prekrila njeno miselnost in poglede na svet, še vedno zanimiva za večino ljudi, celo zanimivejša od nekoliko enoličnih ekshibicij moder-ne umetnosti.«

Pod voščilom podpis Ive Subic. Do-ber znanec iz galerij in umetnost-nih paviljonov, dober znanec s knjižnih ilustracij.

Prihaja v Ljubljano in se vrača v Poljansko dolino, ki se ji menda ni-koli ne bo mogel za dlje odtegniti. Tokrat srečanje v foyeru ljubljanske drame.

Ce bi v dogodkih letošnjega leta izbral vezilo za novo leto, kaj bi si izbral?

»Mislim, da bi izbral slovensko Li-kovno revijo,« pripoveduje akadem-ski slikar Ive Subic. »Zame vsaj je izid prve številke te revije najpo-membnejši dogodek v tem letu. Že dolgo smo si namreč prizadevali, da bi dobili tako revijo, a dlje od poskusa s publikacijo Likovni svet vse do le-tos nismo prišli.«

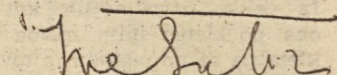
A kaj si obetate od te revije, prav-zaprav, kakšno mesto naj bi dobila v slovenskem likovnem in kulturnem življenju nasploh?

»Revija bo seznanjala bralce z do-gajanjem v likovni ustvarjalnosti tako pri nas kot v svetu. Razen kronoloških pregledov razstav naj bi vsaka številka podrobneje seznanila likovno ob-činstvo s sodobnimi ustvarjalci upo-dabljaajoče umetnosti, prinašala naj bi analize o likovnih strujanjih pri nas in v svetu, načenjala naj bi probleme sodobne likovne vzgoje... Se posebno pomembna pa lahko postane zaradi tega, ker se dnevno časopisje in re-vialni tisk v veliki večini primerov ne spuščata dlje od poročil in nekaterih kritičnih ocen razstav v domačih raz-stavišnih prostorih.«

Je to edino vezilo za novo leto?

»Edino, ker drugega ne morem dati, čeprav si še tako želim, da bi ga lah-ko. Mislim namreč na Jakopičev pavil-jon. Ali ne bi bilo najlepše vezilo prav novi Jakopičev paviljon, tak, kot snujemo zdaj načrte zanj. Ne samo razstavišni prostor, temveč tudi sre-dišče vse likovno-estetske vzgoje pri nas, tako opremljen, da bi bil v po-

moč likovni vzgoji mladine v solah, pri likovni vzgoji odraslih v prosvet-nih društvih, da bi lahko nudil pomoč pri organiziranju razstav galerijam in umetnostnim paviljonom izven Ljub-ljane, skratka, da bi bil središče na-črtne in res na široko zasnovane li-kovne vzgoje. A če že vezila letos ne morem dati, potem namesto tega želja: želim, da bi Društvo slovenskih likov-nih umetnikov čimbolj pretehtalo na-črte o vlogi in pomenu novega Jakopičevega paviljona, želim, da bi čim-prej začeli graditi novi paviljon in da bi to akcijo moralno in materialno podprle tudi družbenopolitične in go-spodarske organizacije.«

Med voščilnicami tudi novoletne že-lje Miloša Mikeln, zdaj glavne-ga urednika Ljubljanskega dnevnika in še do nedavna sodelavca v našem listu.

Morda še uro, dve, pa se bodo usta-vila dvigala tudi v tej hiši. Zato, ker je skozi rotacijski stroj stekel zadnji izvod novoletne številke. Potlej bo ostal samo vratar. Dva dni. Pravza-prav samo en, kajti druga dne se bodo morali vrniti oni, da bi pripra-vili novo številko, prvo v novem letu. Zato je morda v tej hiši Silvester dva-krat bolj cenjen kot kjer koli drugod.

In kaj je vaše vezilo za novo leto?

»Da bi za novo leto podaril vsako-mur, ki ga hoče kupiti, dober časnik,« pravi Miloš Mikeln, »boljši kakor da-nes, sploh boljši časopis — to bi naj-brž rad storil ne le jaz, ampak še pre-nekateri slovenski časnikarji in ne le za novo leto, ampak za vseh 365 dni v navadnih letih, v prestopnih pa še kak dan več.«

Ampak...

Družbeni razvoj usmerjajo druge zakonitosti, ne moje novoletne želje. (In tisk je pač zrcalo družbe, zaradi svojih subjektivnih lastnosti bolj ali manj motno.) Kar se tiče dobrih časn-ikov, na primer te:

Slovenci nimamo demokratične tra-dicije v tisku, kakor beograjska Poli-tika, in strokovnih novinarskih izku-šenj, okretnosti, iznajdljivosti imamo manj kakor naši tovariši v Zagrebu. To je (izražena v primerjavah z dru-gimi republikimi središči) ena plat medalje. Tako imenovana subjektivna plat (in krivda).

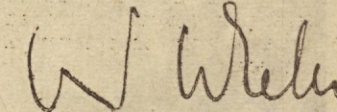
Druga plat pa je ta (enaka v vsej FLRJ): v kolešju našega družbenega mehanizma tisk še vedno ni tista iz-ravnavaajoča priprava, ki v pravi meri vpliva vanj mazivno olje. Ker tudi jav-no mnenje ne opravlja te vloge (O, nespametno vprašanje: ali je tega kriv tisk ali javno mnenje)? V našem jav-nem mnenju pa so še vedno preveč pomembni zaključki, zakoni, sklepi, premalo pa mnenje, izraženo v raz-pravi pred sklepi. Sklepi so vedno javni, razprava in v njej povedano mne-nje pa ne. Politika »se dela« iz (včasih tudi subjektivne) presoje razvoja, možnosti, potreb — ne pa kot reagira-nje, kanaliziranje razvoja, možnosti in potreb, nastalih in izraženih v sred-stvih, skozi katera se javnost pogo-varja sama s seboj, se pravi, v tisku.

To je medalja z obeh plati.

Ker je druga plat medalje taka in ne drugačna, je tisk kot njen odraz preveč siv in novinar prešibek in no-vinarski poklic premalo privlačen za kadre, boljše od nas. In ker je tisk siv, šibki novinar prepocha »poriva razvoj« v zaželeni smeri. Pa imamo začarani krog. Novinar sam ga ne more ukiniti, zato ga zmerjajmo v okvirih dostojnosti in ne preveč na-glas. Začaranega kroga ukiniti tudi nihče drug ne more čez noč, kajti tudi tu gre za postopni razvoj. Čeprav je cilj znan in ga vidimo (to je tudi do-sti vredno, ali ne, da ga vidimo?), mo-ramo preteči vso progo do cilja.

Morebiti pa se prav v zadnjem času odpira naš začarani krog? Na obeh pla-teh smo se lotili medalje. Ali je nismo prav v zadnjem času že malo očistili birokratske navlake?

Če je to res, bom ob prihodnjem novem letu boljše volje — kar se tiče dobrih časnikov v Sloveniji.

Naslednjo voščilnico je poslal naš glasbeni recenzent Borut Lopar-nik.

Čimbolj krčijo urni kazalci čas, ki je še ostal v letošnjem letu, tembolj postaja mesto živahno. Luči preganja-jo temo, a trgovine so še vedno polne. Menda ne bo nocoj nihče ostal brez darila, pa naj že bo v drugem ali v sedemdesetem letu. Taka je pač na-vada.

In darila, ki bi jih izbral ti?

»Vstopnico za beli ali modri abon-ma v Slovenski filharmoniji,« pravi Borut Loparnik. »A naj utemeljim to svojo izbiro? Na eni strani sem se od-ločil za ta abonmaja zaradi tega, ker so na programih obeh zapisana doma-ča in tuja imena zares kvalitetnih so-listov. Med mnogimi odličnimi koncerti naj spomnim samo na večer pianista Acija Bertonclja, čelista Rohana de Sarana, pianistke Dubravke Tomšič.

Gledališki kritik Miran Ivanc je odtrgal vstopnice za celjsko predstavo Iz take smo snovi kot sanje

Novoletno vezilo filmskega kritika Dela Marine Golouh je Kawalerowiczew film Mati Ivana Angelska

IN ŽELJE

naših kritikov in nekaterih kulturnih delavcev

Razen tega pa je na teh večerih poleg klasičnega repertoarja izvedeno vsaj po eno sodobnejše delo. Edina pripomba, vsaj z moje strani, bi bila v tem, da izvajalci premalo posegajo po delih slovenskih avtorjev, čeprav je naša komorna produkcija ogromna.

Drugi vzrok, da bi podaril vstopnico prav za ta dva abonmaja, pa je malce zloben: zato, ker so ti koncertni večeri vse premalo obiskani za svojo kvaliteto. Sicer pa, baje se nad tem pritožujejo tudi drugod, v Zagrebu, Beogradu, Mariboru.

A med posameznimi koncertnimi večeri? Za katere bi odtrgal vstopnice in jih podaril kot vezilo za srečno novo leto?

»Če je v blagajni uredništva toliko denarja, potem bi odtrgal dvoje vstopnic. Prvo za Mozartov večer, ko je orkester Slovenske filharmonije pod vodstvom dirigenta Efrema Kurtza izvedel Requiem in Simfonijo v es-duru, ter vstopnico za večer komornega orkestra krakowske filharmonije. Vstopnice za prvega ne bi podaril samo zaradi tega, ker je bila izvedba taka, kot si jo je pač moč samo želeli, temveč tudi zato, ker je bilo izvajano eno izmed tistih vokalno instrumentalnih del, ki jih včasih v svoji ozkosti po krivici zastavljamo. Čeprav religiozna tematika, je Mozartov Requiem — in mnoga druga dela — take umetniške kvalitete in je tako zelo pomemben za razvoj glasbene ustvarjalnosti, da ga v repertoarju ne moremo pogrešati.

Vstopnico za drugi večer pa sem izbral zato, ker nas je orkester krakowske filharmonije — seveda, tudi izvedba je bila odlična — seznanil s sodobno tujo glasbeno tvornostjo, s predstavnikmi dvanaajstonske in tako imenovane »nove muzike«, ki so pri nas skorajda še povsem tuji. Ob tem se nehoti vsiljuje misel, da so naši koncertni programi doslej bili vse premalo informativni, da nas premalo seznanjajo s sodobnimi tokovi glasbenega ustvarjanja v svetu. Zvrčati v celoti krivdo na Koncertno poslovalnico in Slovensko filharmonijo, pa bi bilo krivično. Pogodbe s tujimi ansambli za gostovanja po Jugoslaviji namreč sklepa Jugokonzert v Beogradu.

Loparic Bant

Sedmo voščilnico je podpisala igralka ljubljanskega Mestnega gledališča Anka Cigojeva.

Gledališče imajo ta dan v zakupu otroci. Dedek Mraz pa je menda najbolj popularna in najbolj priljubljena oseba med mladimi gledalci. Vedno znova mora na oder, pa čeprav je star in utrujen. In z njim mora priti na oder vse njegovo spremstvo. Šele pod večer bo moč ujeti trenutek prostega časa in nekaj silvestrske štimunge.

Za katero svojo predstavo bi podarila vstopnico za novoletno vezilo?

»Ce bi izbirala samo iz letošnje sezone,« pravi Anka Cigojeva, »potem bi ostale v bloku vse vstopnice. Ne morem reči, da bi mi v tej sezoni katera od vlog posebno ležala. Zato bi raje izbirala iz predstav v letošnjem letu. Saj lahko, ali ne?«

Seveda. Torej vstopnica za... »...za Stefančev dramo Včeraj popoldne. Mislim, da mi je vloga Alenke uspela. Poglobila sem se vanjo in zaživela z njo. In po pravici povem, ni mi bilo težko. Saj sem igrala samo sebe. Tudi moja hči je večino dni brez mene. V Mestnem gledališču veliko igramo, veliko gostujemo.«

In recimo, če bi lahko podarila cel blok vstopnic, komu bi jih dala?

»Sicer se ne bi rada zamerila premierski publiki, vendar predstave ne bi podarila njej. Malce preveč hladna je, preveč zadržano spremlja naša prizadevanja na odru. Tisti blok vstopnic pa bi podarila tržiški publiki. Letos imamo prvič abonmaje za tržiške kolektive, a zdi se mi, da so oni osvojili nas in mi njih. Morebiti je res njihov čustveni svet malce manj prefinjen, izoblikovan, zato pa so njihova čustvanja toliko bolj elementarna. Pa kaj bi pravila, to je treba doživeti. To lahko občutiš šele takrat, ko slede tvojim kretnjam na odru, ko žive s tvojo besedo, s tvojim čustvovanjem. To je treba občutiti ob aplavzu, ko se zagrne zavesa.«

Antea Cigojeva

Novoletno čestitko je podpisal naš gledališki kritik Miran Ivanc.

V kavarni je za ta kasni popoldanski čas premalo gostov. Premalo za včeraj, za danes ne. Morda še dobro uro, pa bo že zasedena do zadnjega kotička. Prišli bodo ljudje samo zato, da bi ob polnoči lahko rekli: Srečno novo leto. Zdaj pa je še zatišje, ga natakariji niso prav navajeni.

In ti, katero vstopnico bi odtrgal iz bloka?

»Mislim, da za celjsko predstavo iz take smo snovi kot sanje,« pravi Miran Ivanc. Za večer odlomkov iz Shakespearovih del, ki jim je napisal komentarje in jih dramaturško povezal v celoto Jože Javoršek. Sam sem bil še dolgo pod dojemom tega večera in sem se le počasi osvobodil silne vplivnosti Shakespearove besede, misli, nje-

govih čustev. In prepričan sem, da je publika — čeprav morda vsega ni mogla miselno dojeti, vendar odhajala iz gledališča obogatena v svojem notranjem svetu.«

A če bi lahko podaril vstopnico za ves abonma, za katero gledališče bi se odločil?

»To je težja odločitev. Mislim celo, da se ne bi odločil za en sam abonma. Namesto tega bi raje podaril abonma za vse slovenske gledališke hiše, h katerim bi prišel tudi jeseniško gledališče Toneta Cufarja. Menim, da bi tisti, komur bi podaril to vstopnico, lahko povsod veliko doživel. Zadnje čase je namreč na repertoarje naših gledališč prišlo veliko novih del. In zdi se mi, da je bil v resnici že skrajni čas, da postane dramatika nekoliko bolj sodobna, da pridejo na repertoarje tista dela, ki najbolj živo posegajo v problematiko današnjega življenja, ki razkrivajo hotenja današnjega človeka, posegajo v njegov miselni, čustveni svet. A da ne bi kdo moje želje po sodobnem v dramatikah napak razumel, še to: igrati danes Tartuffa je zame prav tako biti sodoben. In še kako sodoben!

A naj omenim še eno prednost repertoarjev slovenskih gledaliških hiš. Vendarle so se odločile malo bolj odločno posegati po delih nove slovenske dramske ustvarjalnosti. In mislim, da dokler samo načelno razpravljamo o slovenski dramatik, na odrh pa jo že a priori zavračamo, se le-ta ne more razvijati. Zato tudi ne more biti naključje, da smo prav v poslednjem času začeli resneje govoriti in pisati o slovenski dramski ustvarjalnosti.«

Miran Ivanc

Med preostalimi je tudi voščilnica Ivica Bozovičar, filmskega kritika v našem listu.

Pri izhodu iz Komune je deček pritisnil nos na izložbeno okno Name. Njegove oči so zazarele v želji. V njih je vozil čisto majhen vlak. Ne eden, dva, trije, štirje... Ali se bo ali se ne bo uresničila njegova novoletna želja? Vse naše želje?

In kaj bi ti poklonila za vezilo v novem letu?

»Sem med tistimi državljani,« pripoveduje Ivica Bozovičar, »ki bodo nekoč ob zaključku svoje življenjske bilance lahko rekli: če bi sešel vse ure, ki sem jih presedel, predremal ali kako drugače preživel v dvoranah kinematografov, bi to skupaj zneslo kar lepo število dni. In zato se verjetno lahko zvrstim med tiste filmske gledalce, ki v prihodnjem letu želijo sebi in drugim čimveč dobrih filmskih del in za razliko od sedanjih let — slovensko podnaslovljene. Pa še to, prevodi bi morali biti dobri.«

»Ne razumem pa, zakaj se moramo prav mi toliko boriti za slovensko besedo na filmskem traku. Saj to je vendar po ustavi dana pravica, ki pa jo distribucijska podjetja očitno ignorirajo. Če smo v prvem polletju v naših kinematografih vrteli povprečno eno četrtino slovensko podnaslovljenih filmov in še to največ v Ljubljani, je to dokaz resnično mačehovskega odnosa distribucijskih podjetij do slovenščine in še vedno premajhne prizadevnosti vseh kinematografskih podjetij in organov ljudske oblasti, ki bi morali kinematografe v tej akciji podpreti. Če že prevajamo, potem prevajajmo tudi v naš jezik. Vsem narodnim manjšinam dajemo vse mogoče jezikovne pravice, sami sebi pa jih ne moremo zagotoviti. To je res vredno upravičene gaje. Zato si tudi želim, da ne bodo razgovori pri organih ljudske oblasti, članki v časopisih in ukrepi kinematografskih podjetij, ki zahtevajo slovensko podnaslovljene filme, ali pa bodo zaprti dvorane, le glas vpijočega v puščavi, temveč da bo ta akcija čimbolj enotna in dosledna.«

Anton V. Žig

Še dvoje voščil. Najprej čestitka Marine Golouh, filmskega kritika aDela. Njena pisalna miza je približno tako razmetana, kot so pač vse mize v redakcijah. Taki smo pač: pospravimo jih samo tedaj, kadar nam nered začne presedati. Potem je pa čisto vseeno, ali je to Silvestrovo ali ob katerem koli druge dnevu. Je že tako. Tu je tudi novoletno razpoloženje nemotno.

Kaj ko bi odtrgala iz bloka vstopnico za film starega leta in jo podarila za novo leto? Morda za domači, morda za tuji film?

»Mojo ljubezen do domačih celovečernikov poznate. Kar imamo radi, oštevamo, torej ob domačih filmih kar naprej razsajam. Razsajanje pa ne šteje med novoletni blišč. In še to: čemu bi dajala vstopnico zanje, ko pa jo tako imate. Jaz verjamem, da je tako. Vse bolj verjamem.«

Mati Ivana Angelska me je preenetila s svojo antikongformistično aktualnostjo. Umetnika Kawalerowicza poznamo pri nas po dveh sijajnih filmih, po Resničnem koncu vojne in Vlak. Elementarni predmet avtorjeve obsodbe so religiozni fanatizem, vsa kršna dogma in hipokrizija, toda vsi le

kot simboli, preko katerih slišimo človeka. Kar velja, je njegova zavest in ljubezen, ki jo skriva globoko v sebi. Film je enkratno doživetje, ni le tehtni filozofsko psihološki traktat o človeku. Lahko ga primerjamo z deli Eisensteina in Bergmana in Dreyerja. V Materi Ivani Angelski odmeva Kawalerowiczov ustvarjalni pogum in se izraža njegova osebnost. Kadri spominjajo na veličastne slike stare flamske šole. Doživetje je igra Lucyne Winnicke in igra njenega partnerja. Ne vem, če me je še kateri film zadnjih mesecev tako začaral. Začaral za dolgih deset let — da mimo vseh mlakuž vedno spet verjamem v svetlobo čistega filmskega izraza. Koliko, koliko človeškega, večno aktualnega je v Materi Ivani Angelski...«

Pa se ti ne zdi, da bi morala k tej vstopnici pridati še eno. Čeprav operaterji izpuščajo v programu, kdo bi vedel zakaj, kratke filme, naj bo vsaj vezilo popolno.

V proizvodnji UFUS je nastal kot svobodna tema kratki film z naslovom Srečno novo... Zato sem ga tudi izbrala, sicer bi se odločila za katerega izmed domačih, Triglavovih ali Vibi-nih kratkometražnih filmov, ki so na letošnjem beograjskem festivalu presenetili s sproščenostjo, z domiselnim reagiranjem na temo: stvarnost, v kateri živimo. V pripovedi o srečnem novem letu je Milenko Strbac z odlično montažo, izrazitimi posnetki in v dinamičnem ritmu prepričljivo realiziral svoj protest proti obujajočemu se nacizmu. Pred nemške strojne morajo kragujevski učenci, otroci desetih, osmih let, dijaki s starimi profesorji. Medtem obležijo v košu za smeti njihove dijaške knjižice. Tako so končala življenja, ki jih ne moremo obuditi. Vsako življenje zase — drobna, čudovita zgodba. Neopazna in zato toliko veljavnejša. Drobna — zato toliko dragocenejša. Strašna resnica se je zgodila ob novem letu 1942, ko so se povsod pojavljali kljnkasti križi; a spet jih v svetu neke vidimo ob novem letu 1962. V zadnjem kadru jih sicer prekrije sneg, toda opozorilo ostaja.

Tako, moja vstopnica je oddana.

Helena Jelenk

Ostala je še ena voščilnica. Poslal jo je Avgust Vižintin, upravnik ljubljanske Delavske knjižnice.

Čeprav so okna knjižnice še vedno razsvetljena, pa so vrata že pred dobro uro zaklenili. Komur se je za praznike zahotelo branja, je imel dovolj časa. Zdaj samo še uvrščajo izposojene knjige na police. Zato, da bi bile pri roki, ko jih bodo prihodnje leto spet izposodili. Ob skodelici turške se sklepeta.

Katero knjigo iz letošnje bire slovenskih založb bi podaril za vezilo v novo leto?

»Bira je tolikšna, da je težko izbrati,« pripoveduje Avgust Vižintin. »Moral bi tudi vedeti, komu bi jo podaril. Če misliš mladino, potem morda Vedeža. Čeprav je v primeri z drugimi mladinskimi leksikoni, ki jih izdajajo v svetu, še vedno razmeroma skromen, ga bo mladina vendarle lahko zelo vesela. Odraslim bralcem pa morda Borove Daljave. Mislim, da je to najboljše delo, ki je v letošnjem letu izšlo v precej obsežni zbirki literature s tematiko iz narodnoosvobodilnega boja. Pa tudi sicer je delo zanimivo, saj smo Bora doslej poznali samo kot pesnika in dramatika. Za druge bralce bi morda bilo zanimivo Avra Manhattana delo Vatikan in XX. stoletje, v katerem avtor razkriva vlogo katoliške cerkve v svetovnih dogajanjih predvojnih in vojnih let. Morda pa Krležev Esee...«

Ali pa si morda želiš česa, kar bi rad poklonil za novoletno darilo, a ne moreš?

»Ja, teh želja je pa precej. Novi slovenski pravopis je že med njimi. Prvi del Kapitala tudi že prevajajo v slovenščino dlje, kot pa ga je Marx pisal. Sam si tudi želim, da bi izšlo v slovenščini Zihlerovo delo Dialektični in zgodovinski materializem, od katerega prve izdaje v Beogradu je minilo že dobrih deset let, a od takrat ni bilo niti ponatisa. Sploh bi si želel nekoliko zajetnejše zbirke poljudno znanih in strokovnih del, po katerih je iz dneva v dan večje povpraševanje. Ne rečem, da jih pri nas založbe sploh ne izdajajo, ne, prav v zadnjem času se te zbirke že bogate. Samo če jih primerjam s hrvaškimi, so še vedno vse preveč skromne.«

Peter V. V. V.

V ateljeju akademskega kiparja Stojana Batiča nova skulptura. Trije fantje, tri dekleta. Segli so si v roke in zaplesali mladinsko kolo. — Tudi to je novoletno vezilo

Kustos Narodne galerije in naš likovni kritik je odtrgal vstopnico za najbolj popularno razstavo v minulem letu — Barok na Slovenskem. Iz nje je tudi naša slika, detajl iz freske baročnega mojstra Franceta Jelovška

HUDE SANJE

Neko noć je legel pozno, nasajen in slabe volje, s topim trganjem v desnem kolenu in — se nenadoma znašel na velikem trgu pred beograjskim glavnim kolodvorom. Prišel je iz Banata, kjer je zamljal delo, prišel je z nekaj tovariš in zdaj bi moral na prometno ministrstvo, da bi kot nezaposlen delavec dobil četrtinsko vozovnico za vrnitev v Obljaj.

Stoji Stojan ves poten in sega v žepe, previdno in počasi, da bi prišel čim kasneje tisti porazni trenutek, ko bo dokončno spoznal, da je zares izgubil delavsko knjižico. Že je preprčan, da je trud zamljan in da je ne bo našel, vendar je še dalje brskal po žepih, tipa počasi in zaskrbljeno, toda vse je prazno. Nazadnje izginejo še žepi in Stojan se v nemem preplahu potegne s prsti po životu, da drsijo kot po ledu, roka pride do konca, iztegne se v vsej dolžini in spet nič. Lahko bi še dalje, brez opore in česa takega, ob čemer bi se roka ustavila. V blazincah na koncih prstov neprijetno zbadajo mravljinčice: šel bo, padel nekam navzdol, nikjer ni rešilnega dna, kjer bi se lahko česa dotaknil.

Nikoli se mu niti sanjalo ni, kako strašno je, če si brez žepov. To se pravi, da nimaš niti knjižice niti denarja ne noža ne tobaka in ne vžgalice — ničesar! Kdo si torej in kaj si, česa se boš lotil na tem svetu? Ljudje kažejo izkaznice, kupujejo kruh, kadijo, branijo se napadalec. In on? Kdo je in kaj pravzaprav še more?

Od mraza so mu otrpnele roke — kaj bi zdaj z njimi! — zaprti ust stoji in gleda, kako se z vseh strani zgrinja okoli njega radovedni svet, in že vnaprej drhti ob misli, kaj bo, ko mu bodo prišli na sled in odkrili, za kaj gre.

»Aha, ta je tisti!« se je iz množice maščevalno oglašil nekdo, ki ga je prvi spoznal. »Kar sem, se v sredino, dečko!«

Znan glas! Mar to ni vojaški referent iz Petrinje, tisti... Kdaj je bilo, od kod ta tu?

»Daj, bratec, daj, pokaži knjižico!« je neznanu priskočil na pomoč zloben, suhljat go-

spod, ki je pomignil s prstom... »Sem, kar sem na sredo, nič ne motovili!«

Zgrinjajo se okoli njega, pritiskajo in ga tiščijo v tesen obroč, iz katerega ne more. Vsa vprašanja so se že zdavnaj sprevrgla v grožnjo:

»Kdo si? Kaj si? Od kod?«

Pod pritiskom množice, ki se bolj in bolj zgrinja okoli njega in napadalno gleda, se Stojan neopričakovano domisli odrešilnega odgovora:

»Sodeloval sem v NOB, kot prvoborec, bil sem komandant bataljona.«

Množica se zaziblje v raskavem, piškavem smehu. Grozeča vprašanja se na vsem lepem sprevržejo v porogljiv posmeh:

»Kakšen prvoborec, glej ga! Mar si Albani-jo osvojil?«

»Kaj pa je NOB, če nam je dovoljeno vedeti?«

»Komandant bataljona! V kakšni vojski pa, bratec dragi?«

»Glej ga robavsa, kruhka mu kmečkega!«

Omotičen zaradi posmeha in razgeta neobzdrane množice, ki vsa enako misli, se ne more upirati živemu valu ljudi, ker je brez somišljenikov in zaveznikov, sam sredi vroče grozljivosti, povsem brez moči, zato se lahko brani samo še z odgovori, ki so tihi in se celo njemu zdijo nepričljivi.

»Stojte, saj sem vendar partizan! Od prvega dne sem se boril v ljudski vstaji.«

»Kaj pa pomeni partizan?« so tisti najbližji še bolj prešerni. »Kakšno vstajo pa si podpihnil, cmera? Proti komu?«

Množica složno tuli, čeprav verjetno ni slišala zanjega vprašanja. Saj se vidi, zato so prepričani, da je ta borec sredi gomile nekakšen norček, po vsem sodeč niti ne posebno nevaren.

»Kje pa živite, ljudje!« Stojan bolj prese-nečeno gleda, kot pa govori, ker mu vidno zmanjkuje glasu. »Mar niste slišali o našem boju, o tovarišu Titu, o Sutjeski, o Kozari, hej?«

»Saj je pijan,« ga nekateri poslušalci že

začenjajo braniti. »Vojskuje se, za Kosovo se bo maščeval.«

»Kaj pa je s tisto sotesko, bratec?«

»Kako to, da mu nenadoma Kozara prihaja na misel? Veš, tam je tista izletniška točka sredi gozda, Mrakovica, lep kraj.«

»Da, da, in on, kmetavs, je bil tam na po-čitnicah, kako drugače!«

»Čakajte, ljudje, stojte! Naša ljudska vsta-ja...« je Stojanu zmanjkalo sape pod neprebojnim obzidjem njihovega neznanja ali česa že, kar je onstran vsakršnega znanja in doka-zov, toda oni ga niti ne poslušajo več. Blížajo se mu kot dobrodušnemu, zanesenjaškemu norčku, ta ali oni ga prijateljsko prime za ro-ko pa reče prijazno in s sočustvovanjem:

»Glej, prijateljček, tam je kolodvor, lepo pot pod noge in naravnost domov! Ne jemlji v mi-sel vstaj in uporov, zaradi takšnih reči lahko prideš pod ključ. Motiko v dlani, bratec, delaj in ne meni se za druge reči.«

»Saj smo vendar priporili...« Skoraj pro-seče začenja Stojan prepričevati v upanju, da bo vsaj pozamezniku dokazal, da se je zares zgodilo tisto, kar je bilo zanj življenje in več kot to, toda ta dobrodušni možak je popolno-ma gluha za njegove zgodbe.

»Seveda je, vem, da je vse tako, kakor ti praviš, toda dragi prijatelj, za takšno domišli-jo lahko dobiš prisilni jopič in prenočišče pri profesorju Vujiću,« mu šepeta neznan dobrot-nik. »Jezik za zobe, ti pravim, pa brž v Bosno! Pogledj, tisti žandar ko že ubira sem, mamico mu lepo njegovo!«

Zares — nedaleč od njiju se malomarno spreha pravi pravcati cefizelj predvojne Beograda, čist, vzravn, s kokardo na čepici. Stojanu se šibijo kolena, zemlja pod njegovimi nogami se pogreza v omamno meglico.

Zandar! To pomeni, da torej zares ni bilo niti našega boja niti ofenziv niti zmaga ne... Vse po starem, dminarsko, topo kmečko živ-ljenje, revščina in tema brez luči in izhoda. Domov bo treba, v Obljaj, vstaja in njen za-nosni polet pa — vse to so bile le sanje, omam-ne sanje, iz katerih so težko zbudili in se bole-če strezili.

Zbudil se je pobit in razrvan. Dobro ve, da je zdaj na Obljaju, v Starčevićevi leseni bajti, kjer se bo kot v polnu zagrebel v garaško življenje brez radosti. Otožno strmi v okno z zaveso, onkraj katere ždi hladna noč. Nikakor se ne more zbrati in se domisliti, kako to, da so pri njih v Obljaju okna tako velika in še z zavetami zagnjena povrhu. Potem se prikra-dejo iz teme robovi dvojne postelje, motna plo-skev njemu nasproti se preoblikuje v veliko stensko ogledalo, prsti začutijo mehko svilen o-edejo — vse to ni Grmeč in Bosna! — vendar sta mu prejšnja grenkoba in uničujoče razde-

janje pravkaršnjega sanjskega doživljanja tako izpraznilo srce, da je še vedno ves v Obljaju, v minulem življenju. Mrtve reči ga ne morejo prepričati in ga priklicati v stvarnost, veselje je zamrlo v njem, pustilo ga je pobitega in brez iskre, pravo lupino brez življenja in gi-banja.

»Kje sem in kaj se dogaja z menoj? Da ni bilo vstaje?! Tolikšna množica, poln trg ljudi, ničesar niso vedeli o vsem skupaj, rogali so se in se spakovali, brez trohice spoštljivosti so bi-li! Kako je to mogoče, pa čeprav — se je doga-jalo samo v neprijetnih sanjah?«

Potem se je dokončno prebudil. Zdaj ve, da je v Beogradu, toda veselje se tako počasi vra-ča v odmrlo srce, da še vedno ne premore niti moči niti volje, da bi se zganil. Bolje je ostati v temi, nepremično in brez misli, mrtvega za ves svet, tako se bo vsaj brez njega razpletala ti-sta navita preja, tako bo brez njega švigal tka-lski čoln na utrdljivo večni poti Beograd—Gr-meč, sem in tja, na desno in na levo.

Pa vendar — ko bi vedel, koliko je onstran teh njegovih okenskih šip, tam v mestu takih ljudi, za katere res ni bilo niti Kozare niti Sutjeske. Vsi ti molčijo in prežijo, čakajo na svoj dan, čakajo na takšno morasto popoldne na trgu pred kolodvorom, da bodo priredili glasen maščevalen izgon vsiljencev in prišle-kov iz svojih okrvavljenih gosposkih gnezd, hkrati z njimi pa izgnali in kamenjali njihovo vstajo, njihovo neotesano revolucijo in nekak-šne njene junake, partizanske zastave in sedem neznošno hrupnih ofenziv. Počistili bodo z vsem, da bo ostala na štiriletni partizanski po-ti samo vroča pepelnata puščava.

»Ej, tu nas boste prijeli, saj veste, za kaj,« se ujezi Stojan in sede v postelji. »Pregnali bi nas hkrati s prtijajo, s katero smo prišli, kaj-ne? Dragi prijateljčki, poti nazaj ni! Razen se-veda, če bo treba spet v ofenzivo, v tisto os-mo — tudi to bomo zmogli, potem pa, kdor no-si opanke, mora imeti tudi onučel!«

Celo sam se je čutil temu nenadnemu besu in skoraj glasni govoranci. Maščeval se je za tisto ponižanje na trgu, razjezil se je na črno, podtalno zaroto, ki je pošastno zažvela v sa-njah. Spet je bil komandant Stojandža, mo-biliziran na prvo znamenje upora.

»Ne boste, ne damo!«

Ves v mravljinčih je že videl tudi Pepa Bandića, ki se je zbudil v svojem podzemel-skem skrivališču, tipal okoli sebe za naočniki in glasno godrnjal:

»Torej je spet prišel čas, ko bo treba iti, pri pokojnem očetu! Pogledj si to tolpo, ki ne da miru, hej!«

V sosednji postelji se je mlajši izmed obeh dečkov nasmehnil v snu, nekaj zaklical, pa se brž spet umiril. Stojan se je zazrl v spečega dečka in se vprašal s senco skrbi v glasu:

»Pa ta, na čigavi strani bo?«

SAED FETAHAGIĆ *

GOSPA NATALIJA

Nekoga poznega popoldneva se je v našem mestu zgodil čudež. Posedali smo, kot vsak poletni večer, na stopnicah ob vnožju spomenika in se pogovarjali o neki domišljavi plavalaski, ki se je to jutro prvič pojavila na kopališču. Pravzaprav smo bolj napletali o tem, kako bi se ji približali, ko je prišel Peter.

— Ste slišali?... pravi, gospa Natalija je danes popoldne napravila čudež!

Staro gospo Natalijo smo dobro poznali, pa tudi kaj je čudež smo vedeli. Nihče izmed nas se ni premaknil, nihče pokazal, da pripisuje Petrovim besedam poseben pomen, saj smo do-bro vedeli kako čudasta je ta stara vdova, ču-daška pač kot so na svoj način vse stare osam-ljene ženske. A besede »čudasta« smo izgovar-jali že tako pogosto, da ji niti več pravega po-mena nismo več vedeli.

Pa je Peter zaklical:

— Pravi čudež! Res, verjemite!

Peter je bil pravzaprav tisti, ki je spravil na noge vse mesto. On je bil tisti, ki je ta večer tekal od ene do druge skupine ljudi, od tistih, ki so se sestajali v Rončevi kavarnici, pa do tistih mladih učiteljev, ki so v Prosvetnem do-mu igrali biljard. Tako smo bili mi pravzaprav med poslednjimi, ki so izvedeli novico. Povsod so njegovo pripovedovanje spremljali neopre-deljivo, čeprav so ob tem pomembno vrteli svo-je glave. Tako je mesto pokazalo sprva sicer svojo nezaupljivost, zatem radovednost in konč-no resnično vznemirjenost.

Naši očeti se še spominjajo prihoda gospe Natalije v naše mesto. Prišla je tistega leta, pravzaprav tistega dne, ko je pripisal k nam prvi vlak. Bila je čudovita dama s pelerino, ki je prinesla v svojim pogledom in nasmeškom v naše zabito mesto košček Evrope. Stopala je pomembno in prožno in vsi, ki so si prišli ogle-dat vlak, so videli tudi gospo Natalijo. Pripove-duje se, da so nekateri celo pozabili s cvetjem okrasiti stroj, ki se je premikal po tračnicah, saj so njihove oči videle le to čudovito svetsko damo, ki je zmagovalno vkorakala v mesto. Mimo tega se je pripovedovalo še dosti drugega o mikavnostih in posebnostih gospe Natalije, dosti pripovedovalo in dosti pozabilo.

Mož gospe Natalije je bil pomembna osebnost. Bil je ne samo vpliven, odgovoren človek, tudi bogat in ugleden je bil, poznali so ga tudi zaradi njegovih jahalnih konj, zaradi velikega globusa, ki je stal v njegovem delovnem kabi-netu, pa tudi to so vedeli, da je reden naročnik časopisa. Govoril je nemško, če je bilo potreb-no, to pa v našem mestu res ni bilo potrebno. Tako je večidel prostega časa prebil ob svojih konjih.

A njegova žena bi lahko umrla od dolgo-časja, če ne bi bila žena tako ugledne osebnosti. Kajti gospa je imela zabavno in pestro življe-

nje in dostojno družino tam nekje v svetu, iz katerega je izšla, iz katerega je — tako se je dozdevalo — zašla v naše mesto, kot da bi pad-la z neba. Tu pa je zdaj prve čase svojega pro-stovoljnega prebivanja ostajala sama, medtem ko je mož opravljal važne državniške posle ali jahal, osamela je tavalja po sobah, ki so še ved-no zaudarjale po lizolu in svežem pleskanju, postajala ob oknu in strmela v jesensko nebo in mimoidoče.

Neko soboto pa je mesto zajelo nepričakova-no svečano vzdušje. Ni bilo cvetja niti zastav, veliki dogodek se je napovedal v razgovoru ljudi, v prav posebno vestnem krtačenju nedelj-skih oblek in likanju globoko izrezanih ženskih oblek za prav posebne prilike. Gospa Natalija je vabila na soarejo.

Povabilo so prejeli vsi tisti, ki so si drznili gospe Nataliji v znak dobrodošlice pokloniti buket cvetja, ki so pokazali torej dovolj pogu-ma in taktosti, in seveda tudi oni, ki so hvalili konje njenega moža. A takšnih izbrancev ni bilo prav malo. Na ta večer, na tej prvi soareji, čajanki, na tem prvem plesu z maskami, je bilo toliko ljudi, da je bilo petsobno stanovanje skoraj pretesno.

Pijačo so stregli natakariji iz Oficirskega do-ma. Godba je bila na žalost ista kot na novolet-nih zabavah, sicer pa njihovo muziciranje na srečo ni vzbujalo pozornosti, ker so največ po-zornosti gostje posvečali gospe Nataliji in nje-nemu soprogu. Gostje so bili zadovoljni, navdu-šeni, očarani in prevzeti. In ko so se začeli raz-hajati, veseli od sladkega vinca, ki je bilo na-bavljeno nekje v inozemstvu, morda pa le v Sarajevu ali Zagrebu, veseli od veselega na-smeska gospe Natalije, so jih povabili, naj pri-hodnjo soboto zopet obiščejo ta dom, če jim bo to seveda mogoče in če jim to seveda ne bo odvzelo preveč dragocenega časa, provincijske-ga časa. In naslednjo soboto je bilo prav tako lepo in nadaljnjih pet še lepše in zabavnejše. In tako je bilo skozi vse mesece in vsa leta. Gospa Natalija je s svojim soprogom prirejala družabne večere in našemu mestecu nudila red-ko doživljanje, tako rekoč osrednji dogodek, okoli katerega se je odslej vrtelo vse, ljubezen in po-slovni posli, konji in modne novosti.

Tako je minilo mnogo veselih sobot, pa tudi nekaj žalostnih. To pa je bilo takrat, ko je mož gospe Natalije nesrečno padel s konja in čez

kratke tri dni za vedno izpuštil svojo dušo.

Teh nekaj žalostnih sobot, žalostnih sestankov, kjer so objokovali vrlega meščana in vzor-nega soproga, pa je bilo usodnih za vse nadalj-nje življenje našega mesta. Žalostne sobote niso bile prelomnica le za gospo Natalijo, ki je v tem času izgubila svoj šarmantni videz: Nekaj zaradi žalosti, drugo zaradi nabiranja let. Bile so prelomnica tudi za tisti krog uglednih me-ščanov, ki jim je bila dana čast, da so postali sobotni obiskovalci znamenitega doma.

Gospa Natalija se je odela v črmino, ki je nikoli več ni odložila, njen obraz pa so začele preprezati gube, ki jih je dotle skrbno skrivala. Ljudje so se pogovarjali, žalovali za nesrečno preminulim someščanom, obžalovali, da ne bo več tako veselih, hrupnih in razposajenih so-botnih večerov, žalovali za vinom, godbo in le-pimi ženami, ki so jih tu lahko srečavali. Toda žalovanje se ni razpotegnilo v nedogled, kmalu

so se ljudje zopet privadili življenju brez zabav pri gospe Nataliji in pozabili hkrati tudi na nje-nega moža in celo na samo gospo Natalijo.

A ne vsi. Pravi prijatelji so ponudili svojo pomoč. Nesrečno ženo je bilo treba tolažiti, pri-voščiti ji, da vsaj včasih pozabi na preminulega moža. Največjo gorečnost je pokazal gospod Svenk, ki je v tej svoji tolažbi šel celo tako daleč, da je gospe Nataliji ponudil zakon. Go-vorilo se je potem, da je to samo še vprašanje časa, dokler ne bi vsaj malo zbledel spomin na pokojnika, a gospa Natalija je velikodušno od-klonila to plemenito ponudbo starega penziona-sta in vztrajala pri tem do današnjega dne. Tu-di mestni zlatar ji je s svoje strani predlagal, da bi ji odkupil nekatere dragocenosti, ki je potem ne bi več spominjale na pokojnika. Tudi to žrtev gospoda Uroševića je odklonila. Tako so se trudili tudi vsi drugi stalni obiskovalci

njenih sobotnih zabav, da bi ji na kak podoben način pomagali.

In tako se tradicija teh žalostnih sestankov tudi še zdaj nadaljuje. Nikoli več niso veseli in razkošni, kar je končno čisto razumljivo, saj to niso več večerne zabave z valčki in klepetom o svetških storišjih, zdaj so to popoldanski se-stanki, kjer se tiho pogovarjajo in pijejo čaj. A pitje čaja je bila posebna ceremonija. Gospa Natalija je imela za dolžnost, da svoje goste postreže, a glede na to, da je bila v žalosti, ne bi bilo spodobno goste razkošno postreči niti ji ni to dopuščala skromna penzija. Zato je pitje čaja v nekem smislu bilo le simbolično obuja-janje spomina na preteklost. Čaja ni zmanjkalo, gostov pa je bilo vedno manj in manj.

Zato so tistega dne, ko je gospa Natalija na-pravila čudež, bili navzoči samo trije: gospoda Svenk in Urošević in Peter. Ne preseneča, da sta se v tistem času znašla pri njej dva častit-ljiva meščana, toda ni nam šlo v glavo, kaj je delal pri stari vdovi Peter, saj njenega moža še poznal ni. Nekateri so ugibali, da je gotovo iz sočutja do osamljene žene predlagal, da bi se s svojo družino vseli v vdovino prostorno sta-novanje. Drugi so zopet trdili, da Peter že ima stanovanje, sicer majhno, da pa so ti njegovi obiski drugačnega značaja. Nič ni bilo gotovega.

Toliko smo o vsem skupaj vedeli, ko je Pe-ter onega večera prišel k nam z novico, da je gospa Natalija napravila čudež.

Potem je nekdo izmed nas vprašal:

— Kaj pa je napravila?

— Bili smo trije: Svenk, Urošević in jaz, je začel pripovedovati Peter. — In pogovarjali smo se o tem, kako je bilo nekoč. Pravzaprav je gospa Natalija pripovedovala kako se je včasih pri njej zbiralo mnogo sveta. Čaj smo že popili. Svenk je gledal skozi okno, Urošević pa neko sliko na zidu, le jaz sem jo poslušal. Nenadoma pa se je gospa Natalija razžalostila. Potem sem videl na lastne oči kako ji je glava padla v naročje. Hitro se je znašla, z rokami vzdignila glavo in jo vrnila na svoje mesto med rameni.

Njegova zgodba je bila resnično neverjetna in mi smo omahovali: naj verjamemo, da je glava gospe Natalije sama padla v naročje? Ne samo mi, vse mesto je dvomilo: se lahko kaj takega zgodi?

Ljudi je začela stvar zanimati, postali so vznemirjeni. Na vsakem koraku, v sleherni ka-varni ali brivnici, so razpravljali o tem dogod-ku. Vsi so iskali Petra. Ta je vsakogar prepri-čeval, da je vse videl z lastnimi očmi.

Prihodnjo soboto je bila hiša gospe Natalije zopet polna, vseh, ki so prišli na popoldanski čaj, niti ni mogla sprejeti. Stara žena se je veselila: Ni pozabljena, zopet je vse mesto v njenem do-mu. A ljudje so pili čaj in čakali, da bo gospa Natalija ponovila svojo spretnost. Čakali so še pet nedelj. In čakajo še vedno.

Iz vrabčjih jat so izginjali najlepši in največji posamezniki. Taki najpogumnejši, ki so na begu zamudili le za delček sekunde, tisti najstarejši, že tako ali tako siti življenja, pa za beg in skrivanje niso pokazali niti posebne volje. In oni naivneži, vedno polni zaupanja, ki preprosto niso verjeli, da se jim lahko zgodi karkoli slabega, saj so bili sami pred seboj popolnoma nedolžni. In končno še tisti tečni in nepopravljivi optimisti, ki so z enim očesom še vedno zrl v lepo in vedro prihodnost, čeprav so z drugim že umirali. A kaj naj bi jim drugega preostalo? Prizadete vrabčje družine so obžalovale svoje mrtve, zdesetkane preplašene jate so bile v stalni pripravljenosti, medtem ko so iz številnih gnezd lezli v svetli dan novi ptiči. Njih število je dokaj hitro izpopolnjevalo nastale vrzeli.

— Vrabec ima silno dušo, so govorili meščani. — V kakšnih stiskah so se znašli, le kako jih preganjamo, pa vendarle jih je v našem mestu več kot kdajkoli doslej.

— Tako jih nikoli ne bomo uničili. Kolikor jih mi pobijemo, dvakrat več se jih izleže. Če se hočemo te vrabčje zalege res enkrat za vselej znebiti, moramo hitro začeti z vsesplošno, pogumno, organizirano in dobro pripravljeno akcijo.

Te zadnje besede je naslovil na množico, govoreč z balkona občinske uprave v Van Peu, glavni ekonom Ti Cang. Ob njegovi desnici in levisi pa sta stala predsednik Kung Po in sekretar Hu Sin, in kakor je zabeležil kronist Van Peške vrabčje akcije, lahko trdimo in sklepamo, da je bil to prvi uradni, javni in jasno formulirani korak oblasti v tem pogledu. Tisto, kar je vse dotlej bila zgolj zadeva samih meščanov in njihovih organizacij, je zdaj postala splošna zadeva, skrb in končni cilj uradnih posegov na to področje. Lahko celo trdimo, da je zdaj pravzaprav šele začela prava vrabčja akcija. Vse tisto, kar je bilo doslej tako rekoč neorganizirano, stihajsko in spontano (vsaj ustvarjalo je tak videz), je tako rekoč šele zdaj, ko so na javnem zborovanju izstopili tudi načelniki uprave, dobilo obeležje nečesa organiziranega — in kot bomo še kasneje dokazali — celo zelo dobro organiziranega gibanja, ki se je razvijalo po točno vnaprej določenem načrtu.

— Saj ste za to, kajne! — In zdelo se je, kot da uprava pravi: — To vendar terjate in zahtevate! No, potem je vse v redu. Mi bomo storili vse, da bo stvar pač taka, kot vi želite. Samo poslušajte, da kasneje ne bi bilo nesporazuma: če smo se dela lotili, ne bomo trpeli ugovaranja in godrnjanja ali sentiment-

SMRT VRABCEM!

talnih, jokavih oklevanj. Sami ste to hoteli, torej niti ne poizkušajte koga prepričati, da so vas v to prisilili, najmanj pa se seveda sme zgoditi kaj takega zdaj, ko bomo od vas terjali, da izpolnujete sprejete obveznosti. Vsaka nedisciplina in neenotnost lahko spravi našo akcijo v nevarnost. A veliki cilj in ugled naše uprave, ki se je tako močno angažirala pri tem, nam dajeta vso pravico, da bomo do tistih, ki bi kršili pravila in zapovedi, in tako spravili celotno našo stvar v dvomljiv položaj, postopali resno in odločno.

Iz občinskih zapisnikov in poročil celotnega tiska je razvidno, da je za Ti Čungom povzel besedo sekretar Hu Sin, ki je imel tako svoj zgodovinski govor 15. aprila, a ne 16., kot so to, sodeč po datumih, napačno sklepali nekateri kronisti in zgodovinarji, saj so trdili, da je glavni začetek vrabčje akcije dan, ko so bili v časnikih objavljeni govori, a ne dan poprej, ko je bila velika misel dejansko javno proklamirana z balkona občinske uprave pred množico zbranega sveta na mestnem trgu.

— Meščani Van Pea, je dejal. — V vami, svojimi someščani, prijatelji, znanci in sorodniki, želim govoriti iskreno in odkrito. Tako, kot se to govori ob večerih za družinsko mizo v družinskem krogu. Brez olepševanja, brez retoričnih okraskov in brez kakršnegakoli namena, da vas za nekaj prepričam, pregovorim, a še manj, da bi hvalil in priporočal samega sebe ali našo mestno upravo.

Nočem vas tolažiti niti vas uspraviti z lepimi sanjami, še manj navdušiti z obljubami. Zato moram takoj odkrito povedati: Živimo v skrajno resnem in težkem času. In čeprav se vsi skupaj že vrsto let trudimo, da bi stanje popravili, smo se letos kljub temu znašli v velikih težavah, če bi hoteli mestu in njegovemu prebivalstvu zagotoviti dovolj žita in kruha. Tako se je zgodilo, da nam zadnja leta suša ni prizanesla. V to leto vstopamo brez večjih zalog hrane, a kot sami vidite, se je tudi to leto začelo z žejo in sušo. Žito, ki smo ga uspeli nabaviti drugod, je preteklo noč zgorelo v magacinih, postalo je žrtev požara, ki ga niti z združenimi močmi nismo uspeli pogasiti. Ne hotel bi govoriti o tem, kako je do požara prišlo; to je predmet preiskave in poročila preiskovalne komisije, ki se je s stvarjo že spo-

padla. Vem, o vzrokih požara imate vi svoje mnenje, celo dokaze, ki jih nočem zanikati. Vaš opravičen gnev izražajo parole, izpisane po vsem mestu. Ne mogel bi jih in nočem jih zanikati, toda ne glede na to, kaj izražajo, vam lahko z gotovostjo zatrdim: naša žetev bo letos mnogo slabša, kot smo pričakovali, med drugim tudi zaradi tega, ker so paraziti, kot so ugotovili naši najboljši kmetijski strokovnjaki, požrešneži in tatovi vrabci na naših poljih v času setve pobrali večji del posejanega semena, pa tudi zdaj še vedno napadajo pšenico in riž, ko prazniijo že nežne in nedozorele klase. Kot vsi dobro veste, ti naši isti sovražniki uničujejo tudi sadje v naših vrtovih, pobirajo semena s sončnic in maka, uničujejo povrtnino, da, in kradejo celo majhne zaloge hrane z naših dvorišč. Že pred določenim časom so naši no-

vinarji izračunali, koliko teh požeruhov je v naši sredi in če upoštevamo, kako hitro se ta umazana nesnaga razmnožuje, lahko predvidimo, koliko jih bo v najkrajšem času, če se jim z energičnimi ukrepi ne bomo uprli. Iz vrste člankov, podkrepjenih z vsemi potrebnimi podatki, znanstveno dognanimi, lahko razberemo, koliko požre en sam primersek te nenasiitne rase, a pomnoženo s številom njihovih kljunov, nam pove, kako strahotne količine hrane požro ti paraziti dnevno, mesečno in letno. In zdaj, ko sem vam situacijo razložil, se vprašam: Smo lahko tudi vnaprej do njih blagi in popustljivi? To vas vprašam.

— Ne moremo! In ne bomo!

— Tako je! Ne moremo in ne bomo! Strinjamo se torej. In vprašujem se dalje: Cigavo

žito jedo, naše ali svoje? Ali bomo dopustili, da bodo svoje mladitce hranili na račun naših otrok? Da bi še vnaprej izkoriščali našo velikušnost in se množili na račun naših lastnih težav? To vas sprašujem.

— Oni, oni naj se umaknejo!

— Tako je. Morajo se umakniti ali pa jih bomo zgnali mi. Strinjamo se torej tudi v tem. A vprašujem se: Kaj nam je storiti, če se oni ne bodo hoteli podrediti našim zahtevam? Kaj nam je storiti, če ne bodo upoštevali naših predpisov in zakonov? In kaj naj začnemo, če nam bodo celo kljubovali? Če se bodo z vej in streh poživžgali na naše sklepe? Če se bodo še vnaprej izmikali našim varnostnim ukrepom? Če bodo še vnaprej odkrito, javno in brezstransko blatili naše največje nacionalne svetinje? Skrunili in onečaščili naše pogodbe, in če bodo celo zdaj, ko tu govorim, onesnažili celo samo občinsko stavbo? Naj stojimo križem rok, ali naj jim napovemo vojno do dokončnega iztrebljenja? To vas sprašujem.

— Vojno, vojno. Do konca!

— Tako je. Vojno do konca. Strinjamo se v vsem. Naj vam povem, da v to niti trenutke nisem podvomil, ker poznam in cenim zavest vas, častitljivih meščanov, vaše zaupanje v oblast in upravo, tolikokrat izkazano našim predstavnikom.

Zatorej meščani, tovariši, prijatelji, bratje! Vsi vi zbrani na trgu! Vedite, da bo tudi uprava znala ceniti vašo predanost in zaupanje in da lahko kot doslej tudi v prihodnje računate na našo podporo. In ker ne bomo štedili svojih naporov za dobro ljudstva in v njegovem korist, bomo torej tudi tokrat storili vse, da se boj proti temu, zdaj najbolj nevarnemu, prebrisnemu in najstrašnejšemu sovražniku, konča z zmago. Ko prevzemam nase to dolžnost, ki ne bo niti lahka niti enostavna, sem prepričan, da lahko računamo na vašo složnost in enotnost v prizadevanju, da bi dosegli kar najbolj popolno in hitro zmago.

Zato vas pozivam, da upravi tudi v tem trenutku izkažete polno zaupanje in ker smo od tega trenutka v vojni z nevarnim, številnim in prebranim sovražnikom, pričakujem, da boste z vso pozornostjo spremljali naše nadaljnje ukrepe, o katerih boste kmalu, morda že jutri, obveščeni.

Ceprav je ob zaključku govora pozval ljudstvo, naj se mirno razide na svoje domove, kamor jim bodo dostavili nadaljnja navodila, se je narod, razgret v svoji mrznji proti sovražniku, še naprej gnetel na trgu in v bližnjih ulicah in vzklikal predsedniku, sekretarju, ekonomu in celotni občinski upravi. Že dolgo niso izrazili tolike enotnosti in soglasja.

(Odlomek iz romana »Vrabci Van Pea«)

ZAIM TOPČIČ *

ŽALOSTNA ZGODBA

Koliko let ti je?
»Sest.«
»Zakaj pa sama pohajkuješ tod?«
»Zato, ker mi je všeč.«
Vrvež na trgu v poznih popoldanskih urah. Tramvaji so škripali, avtomobili so nestrpno izsiljevali prost prehod in še večali hrup. Dež je pljuskal, pločnik je šumel pod udarci kapljic, ko da bi drvela čezenj bela, nevidna konjenica.

Mislil sem, da se je izgubila, zato sem jo prijel za ročico in z njo pohitel proti domu. Prvi trenutek se je upirala, pa se je kmalu umirila. Bržkone je nanjo vplival moj prijazni pogled in topli glas. Poslušno je drobneta ob meni, gologlava kot ptička in oblečena v kratko, zakrpano perkalasto krilce. Glasno so drgetale njene ustnice, podobne nezreli slivi. Pametni očesi sta kdaj pa kdaj vprašujoče pogledali: »Kam greva, kam me peljete?«

Nestrpno sem pozvonil pri vratih.
»Saj to je naše Upče!« je vzkliknila moja hčerka, ki je vsa zasijala v neprikritem občudovanju, kakor da bi bil prinesel eksotično ptičko — ptičke ima nenavadno rada — s čudovitim perjem, ki se preliva v prelestih barvah. Prestopala se je okoli nje in jo molče gledala, zraven pa se je tako smehljala, da se že sam nisem več mogel otrestiti misli, da sem pripeljal nekaj izrednega.

Tudi moja žena se je vrtela okoli nje.
»Jej, Ubavka, jej, hčerka, kar jej!«

Deklica se je neprisiljeno lotila peciva — z obema rokama. Medenjaki so ji bili očitno zelo všeč. Momljala je in z radovednimi očmi tipala predmete po kuhinji in nas stanovalce. Bila je zadovoljna. Iz bistrega izraza njenih lic sem razbral toplo prijateljstvo, ki se je pravkar skovalo.

»Veš, mama, Upče je najpogumnejše dekle tri ulice naokoli.« je rekla moja hči z glasom, ki je bil sončen in čist kot planina. »Kamen vrže dlje kot fant. Kako že? Najprej zažvižga... Pa kako pleza po drevuja pa ptiči!«

Mama jo je od strani pokarala s pogledom, potem pa je prijazno vprašala Ubavko:

»Punčka, zakaj se potepaš po ulicah? Dobri otroci ne delajo tako.«

»Veste, teta, dopoldne nimam kje biti. Mama dela do treh. Nimam toliko denarja, pravi, da bi tebe in Braca pošiljala v vrtec.«

Žena me je pogledala žalostno in pomenljivo, vendar še nisem mogel razumeti. Deklici je prinesla kavo z belim otopčkom smetane. Prosojne meglice so se dvigale nad skodelico.

»Saj nisem sirota, ko pa imam mamo! Teta, kajne da nisem?«

»Nisi, punčka, prav zares nisi.«

Za trenutek sem se ozrl od razgrnjenega lista. Bilo je tiho, le komaj zaznavno je šumel papir, deklica je srebrala, vsako toliko je zaplapolal ogenj v štedilniku.

»Teta, moja mamica je lepa, kajne?«

»Da, Upče, lepa je.«

»In mlada.«

»Tudi mlada je, punčka.«

»Moja mama je najlepša na svetu. Stokrat lepša od one druge. Teta, ali poznate ono drugo? Kako je grda! In stara! Starejša od mame in od njega. Moja mama pravi tako. Veste, videla sem ga! Tistega, ki je bil moj ata.«

Odložil sem list, da bi ne prešlišal nobene besede, nobenega tresljaja v njenem glasku.

»Sla sva, vsak s svoje strani. Jaz tu, on tam. Na cesti ni bilo mnogo ljudi. Samo naj me pokliče, sem mislila, naj se mi približa! Naj! Gledala sem tako kakor zdaj vas, teta,« je rekla in vstala, da bi pokazala, kako je bilo tisti dan. »Delala sem se, kakor da ga ne vidim. Pogledal me je in obstal, potem pa je šel. Naj, bolje je tako! To bi mu jih povedala! Tak nepridiprav! Sovražim ga! Noben možki ni nič prida, kajne, teta? Zaradi njega je moja mama žalostna.«

Odrinila je pecivo, kolikor ga je ostalo. Kava, ki je ni popila, se je tresla v beli ročici, čudno ji je trgetal obrazek, ki sta se na njem risala bojazan in strah. Bila je odraslo nesrečna.

Počutil sem se kot človek, ki ga nenadoma spreleti obup z vso jedko, uničevalno vsebino. Vznemiril sem se, nisem mogel dalje brati. Se-le takrat sem opazil, da mi hčerka kakor po navadi popravlja frizuro. Žena je nekaj brskala okoli štedilnika.

»Teta!«

»Kaj je, Ubavka?«

»Ali bi ti lahko pretepala močnejšega od sebe?«

Greblo je padlo iz rok in razvenketalo na betonu. Moja hči se je zdržnila:

»Upče, ti si prava klepetulja! Kaj vse govoriš! Mojemu očku daj mir, da bo lahko bral!«

»Saj me nič ne moti,« sem rekel. »Upče je dobra punčka, zato je nikar ne karaj, Dubravka! Raje ji pokaži slikanice, pa cvetice in lepe ptičke!«

Bledi obrazek, ki so se na njem poznali sledovi življenjskih težav, se je malce umiril. Zivahno so me pogledale lesketajoče se, temne oči.

Dubravka se je odmaknila in si z zadovoljstvom ogledala sledove svoje spretnosti na moji glavi. Malce naveličano sem gledal, vendar sem potrpežljivo prenašal svojo usodo. Slišali smo debele kaplje, ki so pljuscale zunaj na pločniku. Odložil sem list in se zagledal skozi okno.

Za trenutek sem se ozrl k otroški mizici. Mala Ubavka je izpustila knjigo iz rok in tiho jokala. Po ličkih pod pametnimi očmi so polzele prozorne solze in izginjale za ovratnikom. Bila je blaga kot poletni vetrc in prosojna kot mesečina. V svoji otroški žalosti je bila nekam nezemeljska, vsa iz duha in sočutja. Bal sem se, da jo bom prestrašil.

»Kaj ji je?« me je žena vprašala z očmi.

Z roko sem ji dal znamenje, naj ne govori. Potem sem se nenadoma tudi sam vznemiril. Kaj naj storim? Kako bi mogel pretrgati igrive trakove otroškega hrepenenja in drgetajoče žalosti! Ne, ne morem, ne morem.

Tako je bilo tistega deževnega dne. Potem je dolgo nisem videl, pa sem si želel večkrat srečati tega dobrega otroka! Minili so meseci, tudi zima na belem konju.

»Stric, pomislite, mama mi ne dovoli, da bi hodila k vam. Ne smeš se potepati po tujih hišah, mi pravi. Nisi sirota, saj imaš mamo!«

Gledala je nekam daleč, izgubljeno in krotko, nekaj neizrečenega, drgetajočega je bilo v njenem glasku.

»Pa tako rada imam to teto, Dubravko in... Zakaj ne smem tja, sem rekla mami. Dubravka ima mnogo knjig in slik, pa dobrega očeta tudi. Nikogar ne zmerja... Stric, ali vi veste, zakaj mi mama ne dovoli prihajati k vam?«

Prigovarjal sem ji, ni mi uspelo. Ni šla z menoj.

»No, prav,« sem rekel, »ni pa dobro, da se deklica privera med odraslimi.«

»Vem,« je rekla nestrpno, ker je prav takrat zagledala znanca, ki je med tramvajskimi tirnicami kotrljal svoj železni obroč.

Sla je. Gledal sem, kako se je spretno izogibala ljudem na cesti, potem pa sem šel svojo pot.

Mnogo dni je minilo. Bila je vetrovna pomlad. Popoldne sem hitel domov, ker sem bil tisto popoldne dežurni v svoji ustanovi.

Pred trgov se je prerivala gruča ljudi. Ljudje so vpili, motorji so brneli, nisem mogel razločiti besedi. Ker so se zgrinjali k pločniku,

sem zaslutil, da se je pripetila nesreča. Prerinil sem se v gručo in mimogrede slišal, kako so ženske v ganljivi materinski žalosti govorile o nekem otroku in o otrocih nasploh.

Loteval me je nemir, stopil sem v množico ljudi, ne da bi vedel, kam gredo. Nenadoma sem se zdržnil: na pločniku je ležala lepa, črnolasa deklica. Sklonil sem se nad njo. Kot bi me zbedel trn, kot bi me pičila kača — dihal mi je zastal.

Bila je ona, Ubavka.

Bilo je mučno tiho, mimoidoči so se ustavljali, promet je zastajal, na robovih pločnika so bile mlakužice prozorne vode. S široko od-

prtimi očmi je Upče strmela v sinje pomladno nebo.

Predse sem gledal, ko sem stopil proti domu. Sonce se skrilo za oblaki. Zeblo me je. Ko sem prestopil domači prag, sem drgetal ob misli na srečanje s hčerko. V očeh mi je brala nesrečo. Najbolje, saj ji povedati tako ne bi mogel.

Tri leta so minila od tistega dne, pa še vedno ne dojamem njene smrti, ne morem se sprijazniti z njo, ne morem...

● RADOVLJICA:

Počitniški domovi naj poslujejo na ekonomski osnovi

Na zadnjem plenumu občinskega sindikalnega sveta v Radovljici so odborniki razpravljali o počitnicah, odhodu in rekreaciji. Plenumu so predložili poročilo o izkoriščanju letnega oddiha v pretekli sezoni. Vsa podjetja radovljiške občine razpolagajo samo z 245 ležišči v domovih na jadranski obali. V juliju in avgustu so domovi polni, od oktobra do maja pa so skoraj vsi prazni. Iz podatkov je bilo razvidno, da manj kot četrtina delavcev preživi svoje redni dopust ob morju. V pretekli sezoni je bilo nad 80% uslužbencev. Pri tem se lahko resno sprašujemo, ali so počitniški domovi samo za uslužbence in če je opravičljivo še vnaprej dotirati ogromne milijone samo zanje. Vsi domovi ob Jadranu niso poslovali po ekonomskem računu kot samostojne ekonomske enote, temveč so krili izdatke iz sredstev podjetja — iz dotacij.

Plenum je sprejel tudi nekatera priporočila. Eno od teh je, naj bi v podjetjih razmislili o možnostih, da bi lahko člani posameznih kolektivov pod enotnimi pogoji koristili letni dopust v domovih drugih podjetij. Nadalje je bilo sprejeto priporočilo o morebitni združitvi vseh obstoječih domov v počitniško skupnost. Tako bi imeli tudi člani malih podjetij možnost koristiti letni dopust pod istimi pogoji kot tisti iz velikih podjetij.

To bi bilo uresničljivo le, če bi uveljavili v počitniških domovih ekonomsko poslovanje brez tako imenovanih dotacij. Dotacije naj bi dobili le delavci, ki bi oskrbne stroške plačali sami. To bi bila tudi spodbuda vodstvu oziroma osebju teh domov za boljše izkoriščanje kapacitet in čimbolj ekonomično poslovanje. N. B.

● KAMNIK:

Več o delitvi kot o oblikovanju

Že zlepa ni bila konferenca sindikata prosvetnih delavcev v Kamniku tako razgibana kot zadnja. Razpravljali so namreč predvsem o finansiranju šol in o pripravah za izdelavo pravilnikov za delitev osebnih dohodkov. Kaže, da je med prosvetnimi delavci v občini več govora o tem, za koliko povišati osebne dohodke: ali za 25% oziroma za 65%, kot pa o tem, iz katerih virov bi sklad za finansiranje šolstva lahko dobil dodatna sredstva. Zelo malo pa se razpravlja o merilih za delitev osebnih dohodkov.

Na konferenci so poudarili, da bo morala prav o teh vprašanih sindikalna podružnica prosvetnih delavcev več razpravljati. Menijo tudi, da bo treba za urejanje problemov v šolstvu v večji meri zainteresirati upravni odbor sklada za šolstvo, zlasti pa šolske odbore. F. S.

● VELENJE:

Šepava trgovina v Velenju

Trgovska podjetja v Velenju so zelo zanemarila preskrbo prebivalstva z zelenjavo in sadjem. Tako ni v zadnjem času v Velenju na razpolago niti kvaletnega sadja niti druge zelenjave. Kadar pa je kaj naprodaj, je dražje kot drugod. »Velma« prodaja n. pr. pomaranče še vedno po 430 dinarjev. Razen kislega zelja in krompirja so imeli v trgovinah nekaj dni na razpolago še solato po 200 din kilogram. Sedaj je tudi te zmanjkalo.

Velik up velenjskih potrošnikov je nova vrtnarija s toplimi gredami, ki jih ogreva toplotno v kjer bodo v februarju obrabli že prve paradižnike. Škoda le, da v toplih gredah

niso sadili še drugih vrst zelenjave, ker samo paradižnik ne bo rešil pomanjkanja vitaminov v rudarskem naselju.

Tudi rib v Velenju ni mogoče dobiti, čeprav ima moderno ribarnico z vsemi hladilnimi napravami. Zdi se, da podjetje »Mesarija«, ki ima v upravi ribarnico, ne želi »konkurence«. Tu namreč pravijo, da se ne izplača prodajati rib, češ da jih ljudje niso vajeni. To seveda ne drži, ker lahko gospodinjice vsak dan slišijo, kako obsojajo takšen odnos do potrošnikov in želijo, da bi čimprej spet odprli prodajalno rib, ki je že nekaj mesecev zaprta. Ali je prav, da je zaprta tako lepo opremljena trgovina? Nekdo menda le mora plačati amortizacijo! Kdo drugi kot — zopet — potrošniki! V. V.

● GORENJA VAS:

V »Mizarju« nov obrat

Dosedanji delovni prostori obrtnega podjetja »Mizar« v Gorenji vasi so bili neprimerni in tudi produktivnost dela nizka. Kolektiv je n. pr. dolegel 1. 1958 le za 8 milijonov celotnega dohodka. Ob priključitvi občine Gorenja vas k Škofji Loki pa se je jel položaj spreminjati. Podjetje je začelo kooperirati s tovarno LTH iz Škofje Loke. Pričeli so izpopolnjevati tehnološki proces novih proizvodov in uspehi niso izostali. Lani je začel kolektiv z udarniškim delom kopati temelje za nov objekt. V nedeljo ga je predal svojemu namenu. Prostorna strojna delavnica, velika ročna delavnica, furnirnica, sanitarije in upravni prostori bodo omogočali zaposlenim vse drugačne delovne pogoje kot so jih doslej. Kolektiv, ki je v tem času prerastel na 40 ljudi in bo v letošnjem letu ustvaril nad 70 milijonov celotnega dohodka, je na svoje uspehe res lahko ponosen. OM

● VELENJE:

Družbeno-ekonomski seminarji v Velenju

Delavska univerza v Velenju je v letošnji sezoni posebno pozornost posvetila družbeno-ekonomskim seminarjem za delovne kolektive. Tako je od oktobra do konca decembra organizirala na pobudo sindikalne organizacije Rudnika lignita seminarje za člane kolektiva. Obiskovalo jih je 640 delavcev. Anketa je pokazala, da so bili s seminarji v večini zelo zadovoljni, saj so tudi dobili osnovne informacije o novem gospodarskem sistemu in delitvi. Prav tako so se na seminarjih obravnavali problemi medsebojnih odnosov. Program seminarjev je Delavska univerza prilagodila potrebam in interesom rudarjev. Prav zaradi tega so bili tako uspešni.

Seminarje bodo nadaljevali v januarju pri RLV, priredili pa bodo tudi podobne seminarje za ostale delovne kolektive v komun.

V pripravi so tudi že programi za seminarje, ki jih bo DU priredila prihodnje leto za nove člane delavskih svetov v podjetjih. Prav tako se pripravlja program seminarja za člane komisij pri delavskih svetih za sprejem in odpust delavcev, ki ga organizira Zavod za zaposlovanje delavcev v Velenju za šostanjsko in mozirsko komuno v okviru DU. V. V.

Otroci nestrpno pričakujejo konec leta ne samo zavoljo daril, ki jim jih poklonijo starši, temveč tudi zaradi številnih prireditev. Takole je bilo te dni na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, ko se je otrokom predstavil dedek Mraz s svojim spremstvom.

● LITIJA:

Zbor proizvajalcev o investicijah

Odborniki zbora proizvajalcev so obširno razpravljali o investicijskih delih v letošnjem letu in menili, da je treba v prihodnje še vse bolj upoštevati rentabilitetni račun investicij. Dejstvo je, da predlagajo nekatere litijske gospodarske organizacije za leto 1962 nižje proizvodne načrte, čeprav opravljajo precejšnja investicijska dela oziroma nekatere že končujejo. Hkrati pa so odborniki sklenili, naj za eno prihodnjih sej uslužbenci ObLO Litijske pripravijo tudi izčrpano poročilo o obratnih sredstvih litijskih gospodarskih organizacij. (k)

Požrtovalnost posameznikov je že neštetim ljudem rešila življenje. Takole pa se morajo pripraviti medicinske sestre in bolničarke za krvodajalsko akcijo

● CELJE:

Zmaličena načela dobrega gospodarjenja

Že dalj časa povsod v podjetjih razpravljajo o rentabilnosti, bodisi osnovnih ali drugih sredstvih. Razprave so povsod podkrepjene s številkami. Kaj bi ne bile, saj jih vodijo ekonomisti — gospodarstveniki. Malo pa je razprav o rentabilnosti, boljše rečeno izkoriščanju delovnega časa. Če bi bil primer, ki ga želim opisati, analiziran, bi gotovo ne prišli tako daleč, kot

namreč, da je kolektiv TOBI-ja prav zaradi premajhnih zmogljivosti lastne emajlirnice v stalnih težavah. Z emajliranjem na dveh lastnih pečeh se bo emajliranje polizdelkov za električne štedilnike in kuhalnike v prihodnje prav gotovo bistveno izboljšalo, še vedno pa s tem ne bodo krite vse potrebe v celoti. Kot trdijo v podjetju, bi za kritje prav vseh potreb glede emajliranih delov potrebovali vsaj še eno, t. j. tretjo peč za žganje emajlov.

Vzporedno z razširitvijo lastne emajlirnice že vse leto načrtno razširjajo in grade tudi ostale za moderni proces emajliranja potrebne prostore, hkrati pa tudi ostale nove montažne objekte. Vse novogradnje finansira podjetje v glavnem iz lastnih sredstev. G. G.

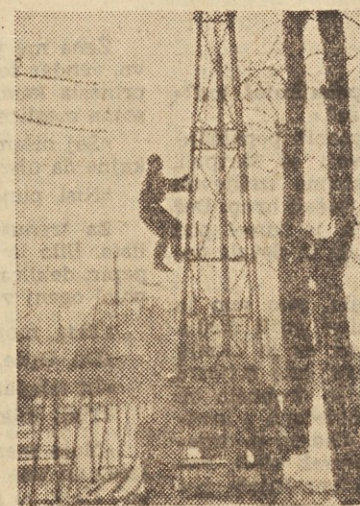
● LJUTOMER:

Vsak 12. se je ponesrečil

Na sestanku komisije HTV, občinskega sindikalnega sveta, delovne inšpekcije in predstnikov HTV pri podjetjih so ugotovili:

V desetih mesecih leta 1961 je bilo 251 nesreč pri delu, kar pomeni, da se je pri 3000 zaposlenih vsaki 12 zavarovanec ponesrečil pri delu. Tudi v lanskem letu se je ponesrečil vsaki 12 zavarovanec. V prvih desetih mesecih leta 1961 je bilo več težjih nesreč. Mesečno povprečje je bolnih zaradi nesreč pri delu je bilo lani 0,65% — letos pa 0,77%.

Komisija je med drugim priporočila delavskim svetom, da na enem izmed svojih zasedanj čimprej razpravljajo o higieni in tehničnem varstvu pri delu in izdelajo načrt, kako bi ga izboljšali. S. F.

Naftni vrtni stolp sredi Ljubljane? Ne. Le Zavod za raziskavo materiala raziskuje teren ob Titovi cesti, kjer bodo spomlad začeli gradbeni delavci graditi železniški podvoz

● LJUTOMER:

Skladi so v nevarnosti

Na razširjenem plenumu občinskega sindikalnega sveta Ljutomer so člani obravnavali analizo o sprejemanju pravilnikov o delitvi čistega in osebnega dohodka, o izobraževanju delavcev ter o HTV v podjetjih.

Razprava je opozorila, da so ponekod zanemarjali ali pa postavljali sestavo pravilnikov. Mnogim niso bila načela nagrajevanja povsem jasna. Nekateri predvsem zamenjujejo obračunske enote z ekonomskimi in obratno. Razprava je tudi opozorila, da bo na splošno proizvodnja v občini porasla, skladi pa so v nevarnosti. Ob pogojih sedanje delitve naj bi se znižali v naslednjem obdobju za 160 milijonov dinarjev. Zato bo potrebno vse plane gospodarskih organizacij ponovno pregledati in urediti razmerja med skladi in delitvijo dohodka nasploh. F

● JESENICE:

Zaradi nedelavnosti izključeni

Decentralizacija upravljanja, nov gospodarski sistem in delitev dohodka v kolektivih terjajo od sindikalnih vodstev v podjetju in komun in od slehernega člana sindikata večjo prizadevnost kot kdajkoli doslej. Posebno prizadevnost naj bi bili tisti, ki jim je bilo ob izvolitvi zaupano, da v vodstvu podružnice, izvršnih odborih ali organih plenuma ObSS zastopajo interese in pravice članov kolektiva. Žal se teh nalog ne zavedajo še vsi sindikalni odborniki.

Predsedstvo ObSS je na zadnji seji na podlagi predloga organizacijsko-kadrovske komisije n. pr. ugotavljalo, kako delajo posamezni člani plenuma. Ugotovilo je, da nekateri člani ne prihajajo na seje. Na osnovi teh ugotovitev je predsedstvo predlagalo plenumu, da takšne nedelavne člane izključi.

Člani plenuma so se na zadnji seji s podrobno obrazložitvijo predloga strinjali. Tako so iz plenuma izključili 16 članov zaradi nedelavnosti.

Sprejet je bil tudi predlog, da v plenum kooptirajo tri nove člane, predsedstvo pa naj šteje namesto dosedanjih 15 v prihodnje 21 članov in plenum od prejšnjih 71 samo 53 članov. Zdravko Anderle

● KGP KOČEVJE:

Televizorji in tranzistorji za delavce

Gozdni in kmetijski delavci Kmetijske gozdarskega poslasta Kočevje so zaposleni na deloviščih, ki so mnogokrat oddaljena od mesta in zato se ti ljudje težje seznanjajo z dogodki doma in po svetu. Zato je delovni kolektiv kupil več televizijskih aparatov in uredil v posameznih upravah televizijske klube. Pred kratkim pa je nabavil 50 tranzistorjskih radijskih sprejemnikov in jih razdelil delavcem, zaposlenim v gozdnih deloviščih. D. V.

● HRPELJE:

Odborniki občine v podjetjih

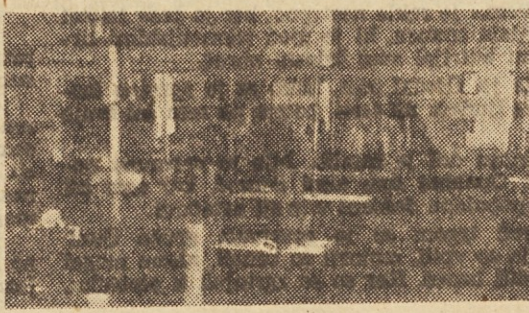
Gre za prvo tovrstno pobudo v koprskem okraju: na predlog predsednika ObLO Hrpeleja Antona Ovčariča so odborniki pretekli teden obiskali kolektive vseh pomembnejših gospodarskih organizacij v občini. Tako so se lahko seznanili z organi samoupravljanja in z upravnimi podjetji, z gospodarskimi družbami in s problematiko podjetij TOS v Hrpeleju, »Iplasa« v Podgradu, nove opake v Jerzerini, z obratom izolske Mehanotenihe v Materiji itd. Odborniki ObLO so obravnavali s proizvajalci tudi proizvodne programe in so se podrobno seznanili s proizvodnim procesom podjetij v tej občini, z organizacijo in uveljavljanjem novega gospodarskega sistema, z investicijskimi, delovno disciplino, uveljavljanjem samoupravnih načel in podobnim.

Pobuda Hrpelečianov je nedvomno vsestransko koristna, saj so odborniki doslej čestokrat na svojih sejah razpravljali o nadvse važnih vprašanjih gospodarskih organizacij, ne da bi poznali razmere v njih. Odborniki so sklenili, da bodo takšen življenjski stik z gospodarskimi organizacijami ohranili tudi v prihodnje zato, da bi tako utrjevali odnose med komuno in podjetji in da bi jim tesna povezava s kolektivni bolj kot doslej omogočila dosledno spremljanje in pospeševanje gospodarstva. -157

PO STOPINJAH DELAVSKE ENOTNOSTI

Pred meseci je bil v Delavski enotnosti objavljen krajši sestavek pod naslovom »ODS o izolski Rašici je brez pristojnosti«. Sestavek ni ostal brez odmeva: pet ali šest naročnic Delavske enotnosti v tem obratu je brž opozorilo na kritiko ostale delavke (skupno jih je zaposlenih 44). Delavke so zahtevale sestavek obratnega delavskega sveta in pojasnilo, zakaj je pri njih še vse po starem. Na sestanku so ugotovile, da so v matičnem podjetju dovolj doozetni za njihove predloge in pripombe, vendar ni kolektiv doslej niti s prstom mignil in predlagal matičnemu podjetju, kako urediti pristojnosti — materialne — samoupravnih organov, kako urediti nekatere proizvodne probleme in podobno.

Matično podjetje ni ostalo gluho za nekatere pobude izolskega kolektiva. Sedaj so stiki tesnejši in iz podjetja so jim že posredovali vse potrebne ekonomske pokazatelje kot osnovo za materialne pristojnosti in boljše gospodarjenje. Boro Borovič

V revirjih so zelo zadovoljni...

Ob zaključku leta lahko z veseljem ugotovimo, da v naših prizadevanjih — razširjati list in pestriti njegovo vsebino — nismo bili osamljeni. V minulem, 1961. letu, smo prejeli več dopisov kot katero koli leto doslej. Nekateri dopisniki so nam poslali svoje prispevke le nekajkrat. Vrsta drugih pa je sodelovala domala v vsaki številki. Samo tako smo lahko posredovali bralcem informacije, razmišljanja in predloge skoraj iz vseh komun, iz vseh večjih mest in industrijskih središč, iz vseh večjih in tudi manjših delovnih kolektivov. Našim stalnim sodelavcem smo za to pomoč zelo hvaležni in obetamo si, da nam je ne bodo odrekli v naslednjem, 1962. letu.

Zelili smo, da naši stalni sodelavci spregovorijo v tej novoletni številki o tem, kaj bi najraje pisali in česa ne žele več opisovati. Žal je na teh dvoje vprašanj odgovorilo le nekaj tovarišev. Drugi pa najbrž zaradi preoblike dela naši želji niso mogli ustreči. Toda iz dopisov posameznikov, ki jih tokrat objavljamo, lahko sklepamo, kaj menijo tudi ostali.

Z neposrednimi proizvajalci iz vseh štirih zasavskih občin sem v pomenku že nekajkrat navezal razgovor na Delavsko enotnost. In to namenoma. Hotel sem pač izvedeti za mnenje zasavskih delovnih ljudi o glasilu sindikatov Slovenije. In kaj sem slišal.

Rudar Franc iz trboveljsko-hrastniškega rudnika je dejal: »...Delavske enotnosti nimam naročene. Včasih si jo sposodim od 'kamerada' Janeza, ki jo ima naročeno že nekaj let. Zanimajo me predvsem sestavki o samoupravljanju, v zadnjem času pa o pravnih o delitvi čistega dohodka in o delitvi osebnih dohodkov, ki jih zadnje čase sprejemajo vse gospodarske organizacije. Nekajkrat sem pa v listu zaman iskal poročil o delu sindikalnih podružnic in občinskih sindikalnih svetov, da bi se pri tem kaj naučil, veste sem tudi jaz pri sindikatu...«

Z mnenjem, da najdejo v Delavski enotnosti precej sestavkov, ki so aktualni in ki jih zanimajo, so se strinjali tudi Viktor iz hrastniške steklarne, Stana iz litijske predilnice in številni drugi. Nekdo pa je ob razgovoru hudomušno pripomnil, da so nekateri članki pisani preveč učeno in bi svetoval, da bi se to v prihodnje manjkrat dogajalo, saj je menda Delavska enotnost namenjena tudi »nam, ki nimamo srednjih, višjih ali visokih šol, nam, ki smo morali iz šole naravnost za kruhom in zdaj večkrat obstanemo ob besedi, ki jo zasledimo v časopisu...«

Res: delovni ljudje iz Zasavja so z Delavsko enotnostjo za-

voljni. To dokazuje tudi iz tedna v teden oziroma iz meseca v mesec večje število naročnikov na Delavsko enotnost, kar najbolj vedo poštarji, ki imajo — kakor sami pravijo — vsako soboto zajetnejši sveženj Delavske enotnosti.

In kaj si Zasavčani žele od Delavske enotnosti v prihodnjem letu:

— delavka Majda iz litijske predilnice: »Več je treba pisati o problemih zaposlenih žena in o uveljavljanju žena v aktivnem družbenem življenju...«

— delavec Jože iz zagorske Varnosti: »...Vse preveč pišemo o pomanjkljivosti v našem samoupravljanju, ob tem pa premalo tudi o doseženih uspehih, ki pa niso ravno majhni...«

— kovinar Mirko iz trboveljske Strojne tovarne: »Prav bi bilo, da bi vsaj Delavska enotnost kot naš list objavljala točne rezultate o uspehih gospodarjenja posameznih sorodnih gospodarskih organizacij, da bi potem lažje primerjali dosežene uspehe posameznih gospodarskih organizacij. Tako pa...«

Se in še bi lahko pisal. Toda bodi dovolj.

In o čem ne bi rad pisal prihodnje leto. Da navedem v brzojavnem slogu:

— o slabem gospodarjenju v posameznih gospodarskih organizacijah;

— o formalnem delavskem samoupravljanju (ki ga je še zaslediti v nekaterih gospodarskih organizacijah v Zasavju);

— o tem, da so pravilniki o delitvi čistega dohodka in o delitvi osebnih dohodkov slabo se-

stavljani, da so o njih premalo razpravljali v delovnih kolektivih in da povsod niso ravno najbolj upoštevali načel o dobrem gospodarjenju (kar je bilo mogoče opaziti že sedaj) in o

— problemih družbenega standarda, ker organi samoupravljanja v nekaterih gospodarskih organizacijah puščajo to vprašanje v nemar, misleč, naj problem okrog družbenega standarda rešujejo komunalne skupnosti, ki naj dobijo sredstva od... itd.

MARJAN LIPOVŠEK, ZAGORJE

Kako širiti naš list?

Delo poverjenika DE je naporno in odgovorno. Toda, če je prav zasnovano, so uspehi pri razširitvi lista precejšnji. To trdim na podlagi dosedanjih izkušenj. Kako smo se tega lotili v našem kolektivu, tovarni glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem?

Uvodoma naj omenim, da smo prav pri nas imeli precejšnje težave z razširitvijo lista zato, ker je to zelo mlad kolektiv brez vsakršnih revolucionarnih tradicij. Delavci, ki danes delajo v tem podjetju, so prišli od vseh strani — predvsem s podeželja. Mnogi od njih niso prej še nikjer delali, razen na svojih domačijah, in zato tudi povsem logično niso bili podrobno seznanjeni z gospodarjenjem in samoupravljanjem. Prav to pa je za današnji čas nujno.

Že v lanskem letu (1960) smo sindikalni delavci sklenili, da začnemo te tovariše pripravljati na to, da se kot neposredni proizvajalci bolj aktivno vključijo v upravljanje. Ker sem bil takrat tudi predsednik sindikalnega pododbora glinice I in II in glavni poverjenik DE za naš kolektiv, sem smatral, da je prvi in nujni pogoj za razširjanje obzora prav sindikalno glasilo. Prav v njem je največ gradiva, potrebnega našim članom, da bi se bolj uveljavili v raznih organih delavskega in družbenega upravljanja.

Sklicali smo sestanke naše organizacije in na njih obravnavali pomen in vsebino lista. Potem smo po izmenah izbrali zaupnike, ki naj slehernemu delavcu še enkrat obrazložijo, kaj je DE in kaj koristi njemu kot članu sindikata in kolektiva kot neposrednemu proizvajalcu in upravljavcu. Poslej ni bilo več seje ali sestanka, da na njem ne bi obravnavali to vprašanje.

Ta prijem je bil uspešen. To potrjuje podatek, da je bilo pred to akcijo pri nas le okoli 20 naročnikov (od 1700 članov) in da je danes, po enem letu neumornega dela, že 278 stalnih naročnikov. Omenim naj, da so to le naročniki, ki smo jih pridobili v letu 1960/61. Približno 110 je takih, ki dobivajo DE od sindikalne podružnice kot sindikalni delavci in člani centralnega delavskega sveta. Naročnino zanje plača podružnica, oziroma delavski svet. S takšnim načinom pridobivanja naročnikov seveda še nismo zaključili. Upam, da boste lahko čez čas objavili obvestilo, da bo naročilo in prebiralo Delavsko enotnost vsaj polovico zaposlenih pri nas.

Zdi se mi, to lahko trdim na osnovi naših izkušenj, da bi lahko tudi v drugih kolektivih še uspešneje razširjali naše sindikalno glasilo, če bi se poverjeniki, ki so prevzeli to naloge, pomenkovali o listu res s prav vsakim svojim sotovarišem. In zdi se mi, da je na sejah izvršnih odborov podružnic vse premalo kdaj na dnevnem redu pomen sindikalnega glasila. Premalokrat se odborniki pomenkujejo, kako jim je ta ali oni sestavek v pomoč pri njihovem delu, kratkoma rečeno, premalo čutijo, da je list njihov vodnik pri delu. Prav bi bilo, da upravičimo dolžnost, ki nam jo je naložilo članstvo, ko nas je izvolilo v vodstvo organizacije tudi s tem, da razširjamo naše sindikalno glasilo, kajti tudi to je del nalog nas odbornikov.

FRANC MEŠKO Kidričevo

Moja želja — pisati o uspehih

Na prvi pogled je lahko pisati o dogodkih, toda pisati tako, da svoje misli posredujemo bralcu v strnjeni obliki, je težavno. Pri zbiranju dogodkov, novic, obvestil, pri pisanju o njih, sem se vedno postavil v vlogo bralca. Sele tedaj, ko mi je bilo to kot bralcu razumljivo, sem se lotil naloge, preprčan, da me bodo razumeli tudi drugi. Toda kljub temu se dogodi, da bralce včasih nima prave predstave o dogodku. Tako sem v enem izmed mojih prispevkov pisal o delavskem upravljanju v podjetju radov-

ljiške občine — seveda v negativnem smislu — kritično. Takoj po izidu sestavka v DE me je vodilni uslužbenec nekake drugega podjetja telefonično vprašal, če sem v omejenem prispevku mislil na nje. Odgovoril sem mu, da ne, vendar sem pri tem pomislil, da imajo morda slabo vest. Na pa pustimo ob strani takšne neveselosti in se raje zavestimo ob dobrih, pohvalnih primerih.

Večkrat sem imel priložnost pisati o dobrem poslovanju posameznih podjetij in ustanov, o

plodnih razpravah občinskega sindikalnega sveta, posameznih podružnic, občinskega ljudskega odbora in njegovih organov. Pri pisanju vsakega takega prispevka nisem pomislil na morebitne spore med posamezniki ali podjetji. Že vnaprej sem bil namreč prepričan, če pišem pohvalno, ne bo reagiranja. Posebej naj omenim, da mi je bilo prijetno pisati na primer o dobrem gospodarjenju v podjetju »Čipke« na Bledu, ker sem se že pri prvem obisku do podrobnosti prepričal, da tam dobro gospodarijo. Nekaj prispevkov sem posređoval tudi o dobrem delu in gospodarjenju v »Verigi« ter še nekaterih drugih podjetjih. Pri tem seveda ne trdim in nisem trdil, da je vse in povsod v najlepšem redu. Povsod so določene pomanjkljivosti in napake. O malenkostnih napakah nisem pisal in to tudi v prihodnje ni moj namen. Zdi se mi, da s tem ne bi dosegli uspeha, temveč nasprotno — samo škodo.

Razumljivo je, da sem bil vesel ob vsakem objavljenem (pozitivnem) prispevku, kjer sem pisal o uspehih, ne samo zato, ker ste mi ga objavili, temveč tudi zato, ker pomeni več manjših uspehov velik uspeh nas vseh, naših skupnih prizadevanj v graditvi boljše prihodnosti. Posebno zadovoljstvo je pisati o rasti naše delavske samouprave, o izgradnji novih objektov, rekonstrukciji podjetij, novih komunalnih naprav, izgradnji stanovanj in podobno. V minulem 1961. letu so bralci lahko ugotovili, da prav o tem ni manjkalo prispevkov iz našega kraja. Prepričan sem, da bralci radi berejo podobne novice in se skupaj z menoj vselej vsakega uspeha posebej. Prav to me spodbuja, daje mi še več volje in veselja do sodelovanja v našem glasilu. Rad bi pisal samo o dobrih zadevah, uspehih naših podjetij, plodnem delu naših sindikalnih organizacij, oblastnih organov itd. Toda, če bo treba, bom pisal tudi o napakah in neuspehih. Mislim, da so tudi taki prispevki včasih koristni, čeprav posameznikom niso všeč. Zdrava in dobronamerna kritika lahko samo koristi. Želim pa, da bi bilo teh čim manj.

Z mojimi skromnimi prispevki, ki so zavzemali do sedaj samo delček prostora v DE, sem vsaj do neke mere pripomogel, da je naše glasilo zanimivejše. To je pomembno tudi za razširitev lista.

V našem kraju je v 1961. letu precej več naročnikov DE, posebej pa v »Verigi«, kjer je že skoraj vsak četrti delavec naročnik sindikalnega glasila. K temu je pripomoglo tudi to, da je v listu skoraj vedno objavljen kakšen članek iz našega kraja.

NIKO BULUT Radovljica

Več prostora mnenjem neposrednih proizvajalcev

Vprašujete me, o čem bi rad pisal v prihodnjem letu. Na to vprašanje je pravzaprav težko in lahko odgovoriti. Težko je odgovoriti spriči izredno razgibanega dogajanja na področju gospodarstva, delavskega in družbenega samoupravljanja, povsod in tudi v kamniški in domačjski komuni. Od tod, iz teh dveh komun, sem v minulem letu skušal posredovati vsaj najpomembnejša stališča o teh zadevah, za katera so se zavzemali ljudje.

Ko pravim, da je težko odgovoriti na to vprašanje, je hkrati tudi lahko najti odgovor. Menim, da je uveljavljanje novega gospodarskega sistema, krepitve različnih oblik neposrednega upravljanja, eno od poglobitvenih vprašanj, ki mu boste tudi v prihodnje posvečali v vašem listu še več pozornosti. Vrsta pobud, ki so jih že v minulem letu dali proizvajalci zato, da bi dosegali boljše

uspehe v gospodarjenju in samoupravljanju, bo nedvomno tudi v prihodnje popestrila vsebino našega glasila.

Zato želim v prihodnje posredovati več stališč, mnenj in predlogov delavcev o teh vprašanjih, to je o razvoju gospodarstva, delavskega in družbenega samoupravljanja, o življenju in problemih komun. Mislim, da bi sploh kazalo dati v listu več prostora prav mnenjem neposrednih proizvajalcev, članom samoupravnih organov v ekonomskih enotah, samoupravnih organov v zavodih in drugod. Izkušnje, ki jih bo list prenašal na ta način, bodo koristile nam vsem, bodo spodbujale za še boljše delo. In takšne izkušnje bom z veseljem posređoval iz kamniške in domačjske komune, iz tamkajšnjih delovnih kolektivov.

FRANC SVETELJ Kamnik

Še naprej tribuna članstva

Hudomušni jeziki trde, da je Delavska enotnost tribuna kritike določenih pojavov. Sodim, da je kritika, ki ste jo objavljali v vašem listu s tega ali onega področja o tem ali onem dogodku, povzročila zelo veliko temeljitejših razprav, kot pa bi jih povzročila, če bi bila izgovorjena le v ozkem krogu, recimo samo v podjetju. Iz izkušenj vem, da je ta oblika družbenega pritiska, če tako rečem, potisnila zadevo naprej, da so bile ugodno rešene. Ta način obravnavanja perečih problemov je za nekatere, posebno za birokrate, zelo boleč. Toda to je osnova za ustvarjanje javnega mnenja in urejanje nepravilnosti. Navadno koristi kritična objava več kot celodnevne razprave, kajti drugod se takšnih napak posledje izogibajo, če se le da.

Kot občasni sodelavec Delavske enotnosti sem tudi sam s prispevki povzročil razprave

v kolektivih, raprave, ki so bile osnova za rešitev različnih zamotanih primerov. Česa podobnega se tudi posled ne bom izogibal. Sodim, da bom izrazil željo večine naših bralcev na našem območju, če rečem, naj bo tudi v prihodnje Delavska enotnost tribuna kritičnih razprav. Namen takšnih razprav je jasn. List jih ne objavlja zavoljo senzacionalnosti, temveč zato, da bi se nepravilnih pojavov izogibali. Na ta način pa list zelo koristi proizvajalcu na njegovem delovnem mestu, proizvajalcu-upravljavcu, ker vidi, kaj vse se lahko dogodi, če ga nekdo ne opomni na posamezne napačne težnje. Kritična ocena napak — uspehi se sami hvalijo — naj bo torej tudi ena od nalog Delavske enotnosti v naslednjem letu.

JOŽE BEVC, predsednik obč. sind. sveta Celje

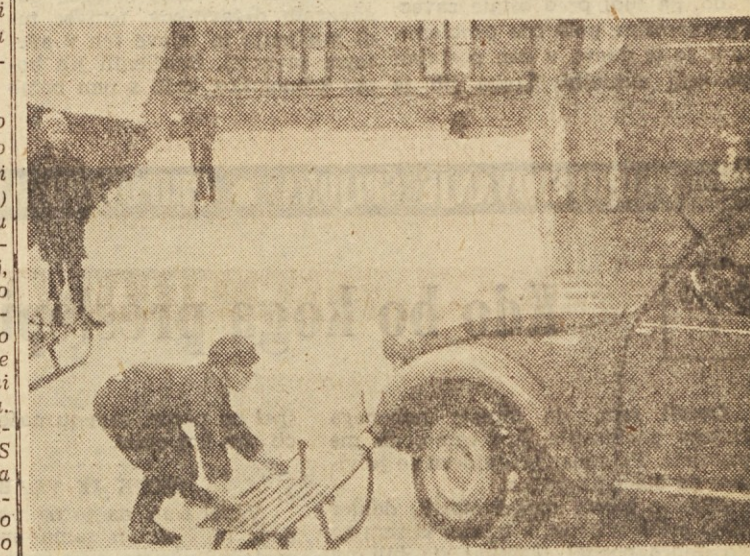
Borci in starešine I. proletarske brigade so ob 20-letnici JLA obiskali Ljubljano. V posameznih podjetjih so se borci pomenkovali z delavci o delavskem samoupravljanju in ti so jim razkazali tudi svoje stroje, povedali, kaj in kako delajo. Ena izmed skupin je obiskala tudi tiskarski obrat ČZP »Ljudska pravica«.

Mar v Ljubljani spet podirajo hiše? Ne. Delavci pripravljajo križišča za ureditev semaforov. Tako bodo kmalu vsa važnejša križišča v Ljubljani opremljena s sodobnimi prometnimi napravami.

Mlade Jeseničanke se pripravljajo na svoj bodoči poklic. Takole je pri praktičnem pouku v I. letniku gospodinske šole

Ceste niso sankališča! Kaj bi se lahko zgodilo, če bi šoferju odgovorili zavore?

Ho-ruk v novo leto!

1 Slobodan
Nešović:

»JUGOSLOVANSKI PRIMER«

To gradivo je bilo objavljeno v delcih protihitlerjske koalicije v času po odmevu zgodovinskih sklepov sprejetih 29. in 30. novembra 1943. leta v Jajcu, med bojem za priznanje Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije kotčasne ljudske oblasti, edine dežele, ki je v Hitlerjevi trdnjavi organizirala oboroženi boj in katera je z lastnimi silami osvobodila obširna ozemlja svoje dežele in postala kost v grlu nemškega Wehrmachta. V nekaj nadaljevanjih bomo objavili tisto, kar je bilo tedaj napisano ali izgovorjeno o boju naših narodov v svetu, o uspehih v boju proti okupatorju, o spletih kralja in njegove begunske vlade, o prizadevanju reakcionarnih grogov v tujini, da bi naše narode še enkrat izigrali, in naposled o enodusnem priznanju svetovne javnosti Titu in vsem našim narodom za nečloveške napore, neizmerno trpljenje in veliki doprinos zmagi združenih narodov.

Na začetku 1944. leta so v zavestnem tisku, v Veliki Britaniji pa zelo pogosto tudi v parlamentu, razpravljali o prednosti združenih narodov na Balkanu in v Sredozemlju. Te razprave so se začele po vojaških uspehih NOV in POJ v Jugoslaviji. Pričakovano se je, vsaj po tistem, kar je bilo objavljen in v svetovni javnosti vztrajno zahtevano, da bodo združeni anglo-ameriški štabi v prihodnje posvečali mnogo večjo pozornost boju partizanov proti Hitlerju v Jugoslaviji in na Balkanu ter da bodo naposled junaki osvobodilnim četam maršala Tita bolj organizirano pomagali z orožjem, municijo, sanitetnim materialom in drugimi potrebami. Kljub sprejetim sklepom v Teheranu in v Kairu s tem niso kdo ve kako hiteli, čeprav je šlo, tako so priznali tudi šefi vlad zahodnih zveznikov, tudi za njihove »življenjske interese«. Pa ne samo, da niso hoteli s pomočjo, temveč so postavljali celo nekatere ovire. NKOJ ni mogel dobiti od zveznikov celo naših trgovskih ladij, da bi še bolj uspešno vodil vojno in preskrboval vojsko in ljudstvo. Tudi UNRRA je s svojimi za NKOJ nesporejnim pogojem tako rekoč onemogočala uresničitev določene pomoči, s katero so že precej pomagali drugim deželam, ki pa so bile v vojni mnogo manj prizadete. Zaradi tega je NKOJ moral tudi formalno zahtevati vrnitev jugoslovanske ladjevja in zlatih rezerv, ki jih je po mili volji trošila begunska vlada.

Uspeh jugoslovanskih borcev pri osvoboditvi ozemlja, na katerem so že delovali številni organi in ustanove nove ljudske oblasti, so postavljali pred angleško vlado, pa tudi pred ostale zveznike, številne politične probleme. Le-ti so iz dneva v dan postajali vse bolj aktualni. Treba jih je

bilo radikalno reševati, potrebno je bilo pogledati resnici v obraz, potrebno je bilo spoštovati načela Atlantske listine in deklaracije o samoopredelitvi in svobodi odločanja naroda glede državne ureditve. To je nedvomno povzročalo v vseh tistih krogih, ki so do takrat podpirali kralja in begunsko vlado, hude skrbi. Kljub slovesnim izjavam premiera Churchilla v Teheranu, da Velika Britanija nima nikakršnih interesov na Balkanu, angleška vlada pa tudi sam Churchill nista kazala prav nobenega zanimanja za novo Jugoslavijo. Churchill je osebnost po vsem tem, kar je delal, želel vsekakor ohraniti prestol kralju Petru, s tem pa bi v tem delu Evrope ohranil tudi angleške interese. Kajpak se je sir Winston Churchill trudil vse dotle, dokler ga je kralj poslušal...

S priznanjem AVNOJ kot predstavnik narodov Jugoslavije in NKOJ kot časne ali enotne ljudske vlade, je postajal položaj za angleško vlado vse bolj zapleten, kajti nič več ni bilo moč tolerirati nemogočih položaj, ki ga je celo »New York Times« imenoval »nenormalen« — položaj, v katerem je bil po eni strani maršal Tito proglašen za resnično zelo pomembnega vojaškega zaveznika in s katerim so vojaško sodelovali, na drugi strani pa so te iste vlade priznavale begunsko vlado kralja Petra II., njegov minister vojske pa je sodeloval s sovražniki!

Zato je vse to leto minilo v naporih Foreign Officea in premiera Churchilla, da rešita monarhijo v Jugoslaviji, da v zvezi s tem osnovnim ciljem najdeta možnosti za sporazum s osvobodilnim gibanjem maršala Tita, z NKOJ. Seveda so to zahtevano vedno obarvali z motivom združevanja vojaških naporov »vseh sil, ki so pripravljene boriti se proti sovražniku«.

Predzadnje leto, boja proti fašizmu je minevalo, kljub različnim stališčem Velike Britanije in ZDA, v znamenju vse večjega in odločilnega priznavanja vojaškega pomena osvobodilnega boja naših narodov.

Hkrati se je po svetu zvedelo o odločujočem značaju Titove vloge — ne samo glede organizacije oborožene vstaje proti okupatorju, temveč tudi pri ustvarjanju enotnosti jugoslovanskih narodov v boju proti okupatorju in za naprednejšo demokratično ureditev nove države.

S tem v zvezi je svetovno javno mnenje vse bolj cenilo značaj »jugoslovanskega primera« za naprednejša gibanja in razvoj položaja v povojni Evropi po osvoboditvi izpod fašizma.

Takšna mnenja združenih narodov bomo najbolj spoznali, če razčlenimo ne samo stališča odgovornih državnikov, temveč tudi mišljenja in izjave teh v svetovni javnosti. Razčlenili jih bomo kronološko, kajti s tem bomo

zagotovili lažje spremljanje razvoja vseh vprašanj in razlik v mišljenjih in akcijah.

Začeli bomo z »Evening Standardom«, ki je 4. januarja 1944. objavil članek svojega vojaškega komentatorja, v katerem je napisal:

TITO NA PREDSTRAZI

»Nemci so postali nenadoma zelo zaskrbljeni zaradi jugoslovanskega dela njihovega evropskega prostora... Vendar najbolj resna je potencialna nevarnost za njihov položaj na Balkanu, tam, kjer operira jugoslovanska osvobodilna vojska... Nemci imajo sedaj v Jugoslaviji 6 svojih kompletnih divizij in šest divizij, ki jih sestavljajo hrvatski fašisti in ostali kvizlingi, prav tako pa tudi šest bolgarskih divizij... Vendar ena od najpomembnejših odlik nedavnih bojev, ki so se nenadoma razširili na območju okoli Celovca v Avstriji in globoko na bivšem italijanskem ozemlju v Istri in Sloveniji, je to, da so vsi kraji za maršala Tita. To ne velja samo za Slovence, temveč tudi za Italijane. Italijani so ustanovili posebno brigado, ki je zdaj ena med najboljimi v Titovi vojski.«

Opaziti je, da so vsi kraji za maršala Tita. To ne velja samo za Slovence, temveč tudi za Italijane. Italijani so ustanovili posebno brigado, ki je zdaj ena med najboljimi v Titovi vojski. »Evening Standard« pa je na koncu še tole napisal:

»Zdaj se, tako kot v vsej Evropi, Titovi ljudje pripravljajo, da krepko udarijo. Brž ko bo dan signal z Zahoda in Vzhoda... Kljub minulim težavnim mesecem imajo Titovi partizani moč, da zanetijo vojno tudi v sručenem ozemlju mnogo hitreje, kot katera koli druga zavezniška vojaška sila. To je mogoče eden od ciljev poslanstva maršala Tita v Londonu, ki želi, da koordinira svoje napore z zavezniki, da pripravi zavezniške, kako so pripravljeni in sposobni, da nudijo stodo odstotni delež v finalu te vojne.«

»Daily Worker« je istega dne pod naslovom

TITOVİ USPEHI PRIPRAVLJAJO POT ZA ZAVEZNIŠKI UDAREC NA JUG

objavil komentar agencije ICM iz Moskve (pisec S. Belinkova), v katerem piše:

»Skupno s svojimi najemniki cenimo, da šteje Hitlerjeva vojska na Balkanu okrog 500.000 ljudi, kar je skoraj dvakrat več od števila narodnoosvobodilne vojske. Fašisti prav tako prednjačijo v vojaški opremi. Oktobra in novembra so Nemci in njihovi pomočniki izgubili v Jugoslaviji nad 40.000 vojakov in oficirjev.«

»New York Times« je 10. 1. 1944. leta objavil daljše poročilo o bojih v Jugoslaviji pod naslovom

PET NACISTIČNIH KOLON NAPADA MARŠALA TITA

Časnik je prav tako objavil poziv maršala Tita vsem Jugoslovancem, naj se pridružijo boju proti okupatorju za osvoboditev dežele, prav tako pa tudi poročilo svojega dopisnika iz Stockholma:

»Iz osebnih izvorov sem zvedel, da je Hitler sklenil priznati maršala Tita kot nasprotnika. Motiv za to priznanje je — piše dopisnik, da bi partizani smatrali Nemce za vojne ujetnike. Tudi Nemci naj bi priznali isti status ujetim partizanom, in jih tako ne bodo več smatrali za upornike...«

Nemci so utrpeli hude izgube v Jugoslaviji, pa upajo, da jih bodo zmanjšali, če bodo zagotovili ujetim partizanom status, ki ga mednarodni zakoni predpisujejo za vojne ujetnike.«

J. GREEG: PARTIZANI SO ANGAŽIRALI 15 NEMŠKIH DIVIZIJ

Mesec dni po živahni debati in neposredno po vse večjih vojaških uspehih maršala Tita, so v Spodnjem domu med parlamentarno debato 18. 1. 1944 poslanci ponovno zahtevali nadaljnja obvestila o vojaških dogodkih na fronti jugoslovanskih partizanov.

Tega dne so prvičkrat v britanskem parlamentu prebrali uradno vojno poročilo o operacijah proti sovražnikovi ofenzivi in tako z najkompetentnejšega mesta spet izrekli visoko priznanje NOJ in POJ za vojaške uspehe. To je bilo za objektivni del britanske javnosti dovolj, da ceni, kako ogromnega strateškega pomena je delež armade maršala Tita za zavezniško zmago. No, angleški sekretar Ministrstva vojske pa je zamolčal, da so z Nemci in Bolgari v tej ofenzivi sodelovali tudi četniki Draže Mihajlovića in Paveličevi ustaši ter vse ostale kvizlinške formacije.

Kako je potekala ta parlamentarna debata o razvoju vojaških operacij v Jugoslaviji, je moč videti tudi iz stenografskih beležk britanskega parlamenta:

George Strauss: Ali lahko cenjen gospod, državni sekretar Ministrstva vojske, da kakršno koli izjavo o nedavni vojaški aktivnosti v Jugoslaviji.

Državni sekretar Ministrstva vojske sir J. Greeg: Z dovoljenjem mojih spoštovanih prijateljev bom povedal nekatere nadrobnosti o aktivnosti iz uradnega poročila. Te nadrobnosti so naslednje: na začetku decembra je sovražnik začel široko ofenzivo proti jugoslovanski Narodnoosvobodilni vojski. Glavni boji so bili v vzhodni Bosni in Sandžaku, kjer so bile številne enote partizanov nekaj časa obkoljene od najmanj ene bolgarske in štirih nemških divizij. Partizani so uspeli 15. decembra prebiti se proti severu, pa je zategadelj nemška ofenziva zadela v prazno.

Charles Bowles je spregovoril!

Pred meseci je bil Charles Bowles človek številka 2 v State Departmentu. Potem je bil odpoklican in imenovan za »posebnega svetovalca« predsednika Kennedyja. S premetitvijo je vse kazalo, da so Bowlesu za nekaj časa zavezali jezik; nobene izjave, nobene razprave, nič se ni pojavilo v javnosti, kar bi spominjalo na pametno kramlajočega politika in diplomata. Pred dnevi pa je naposled spregovoril. V nedeljski številki New York Timesa je moč prebrati njegov članek pod naslovom »Revolucija, namenjena vsemu človeštvu«. Ta stavek je pravzaprav citat iz Jeffersona.

V članku kajpada Bowles razvija in ponavlja svoje prejšnje misli in stališča, jih tudi rahlo nadaljuje, vendar z velikimi omejitvami in precej oprežno. Seveda je sprožila njegova pisarija plaz najrazličnejših komentarjev, ki pa skoraj vsi poudarjajo, da je Bowles v svojih stališčih jasn, odločen in dosleden. Čeprav ni vse tako, kot piše, komentatorji menijo, da mu je treba čestitati zaradi iskrenosti.

Bowles obravnava zdajšnje probleme, posebno kar zadeva nevezane dežele, drugače kot je uradna ameriška politika. Vsaj sliši se drugače. Vse tehta in opazuje z zelo kritičnim ocesom. Na te probleme ne gleda z ozkega ameriškega stališča, temveč razvršča mnenja po vrednosti teh problemov. Med drugim je tudi napisal:

»Po nedavnih potovanjih lahko trdim, da številni Azijci, Afričani in Južnoamerikanci občutijo, da smo mi, Amerikanci, izgubili stik z lastno tradicijo.«

Bowles se trudi, da razume druge dežele, posebno pa še, da razume gibanja in težnje razvoja tistih narodov, ki so bili prej pod kolonialno upravo.

Ko citira iz ameriške zgodovine posamezne dogodke o bojih za novo, ko se je Amerika upirala in netila revolucijo, ko citira Jeffersona in Lincolna (Pravica do revolucije je sveta pravica), Charles Bowles logično trdi, da ima vsak narod pravico do svojega lastnega življenja, da imajo revolucije v Aziji, Afriki in Latinski Ameriki namen osvoboditi narode, da ti povečajo svoj življenjski standard itd. »To so torej cilji, za katere so se v zgodovini bili tudi Amerikanci, pa je zategadelj potrebno, da tudi ameriška politika ve, kakšno stališče zagovarjati, ko gre za revolucionarne spremembe v svetu«. Z drugimi besedami povedano: ZDA naj ne zanikajo tistega, kar je Amerika doživela!

V članku se Charles Bowles vprašuje: »Ali je naš cilj enostavno v tem, da ščitimo in ovekovečimo »ameriški način življenja«? in nadaljuje: Ta cilj ne bi mogli sprejeti Peruanci ali Nigerijci ali Afganistanci ali Japonci. Narodi imajo svojo kulturo, svoje tradicije in probleme.«

To stališče je seveda zelo dober odgovor vsem tistim v ZDA, ki smatrajo, da velja na svetu nekakšna sveta pravica močnejše države, da izvaža svoj način življenja, svojo svobodo, svojo demokracijo. Charles Bowles pa se hkrati tudi vprašuje, ali je nacionalni cilj Amerike samo, da se zoperstavi komunizmu. »Protikomunizma takega, kakršen je, ne moremo sprejeti kot nacionalni cilj dežele Jeffersona in Lincolna.« Ko poskuša opravičiti protikomunistične težnje v ZDA, Charles Bowles nadaljuje z vprašanjem: »Mar ni nacionalni cilj ZDA, da demonstrira prednosti privatnega lastništva nad splošnim« in takoj tudi odgovarja, da je tudi takšen cilj — zelo ozek.

Charles Bowles vidi cilje ZDA v partnerstvu in sodelovanju. Ko omejuje področja sodelovanja z nekomunističnimi deželami, Bowles ni sposoben, da se iz takšnih ali drugačnih razlogov postavi do dosedanje poti mišljenja. Kljub temu pa stori korak naprej in svetuje Američanom, naj poskušajo dojeti to, »da se bo dvomilo v bogate in močnega« in da ne glede na »veličino in pokazano dobro voljo v naših naporih, ne moremo pričakovati, da nas bodo tisti, ki jim pomagamo, nagradili z ljubeznijo in zahvalo.« Najvažnejše je, s stališča naših nacionalnih interesov, da (nerazvite dežele) rastejo in se razvijajo na svoj način, ne kot hvaležni, klečeplazni sateliti, temveč kot svobodni, dinamični narodi, ki se borijo za lastne cilje,« piše Bowles in tako pravzaprav ponavlja tisto, kar so mnogi, pred kratkim osvobodjeni, že predložili kot politiko velikih v odnosu do njih.

V nadaljevanju Charles Bowles še bolj nadrobno obravnava odnos do nerazvitih dežel. Rešitev vidi v novi porazdelitvi zemlje tistim, ki je nimajo, v davkih, ki naj bi jih pravičnejše razdelili, v drastičnem zmanjšanju skromnih deviznih sredstev za nabavo luksuznih izdelkov, v bolj natančnem planiranju izkoriščanja lastnih virov, v ustanavljanju boljših komunalnih programov itd., to pomeni, da narodi, ki so voljni sebi najbolj pomagati, naj bi bili tisti, ki jim bodo ZDA pomagale.

Kajpak je članek, kot smo že omenili, povzročil široko komentiranje, gre pa bržkone za neko vrsto deklaracije, v kateri je Bowles nanizal nekaj svojih pogledov, ki jih je pripravljen zagovarjati na svojem novem službenem mestu.

PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE

7 Kdo bo koga preslepil?

Opazil sem, da nimata nobenega drugega pooblastila, kot samo, da me opazujejo. Po zunanjem videzu se je videlo, da sta gestapovca.

Ničesar nisem mogel storiti, dokler nismo prišli v Bonn, v mesto, ki sem ga zelo dobro poznal. Tamkaj sta bili na železniški postaji javni stranišči, od katerih je eno poznala večina, drugega pa potniki, ki so hoteli, sploh niso opazili.

Spomnil sem se, da je imelo to, drugo, še to prednost, da je imelo izhod tudi na ulico. Odsel sem v stranišče z običajnim korakom in kar se da hitro izginil skozi izhod na ulico. Prečkal sem cesto in se namenil v neko vinsko klet, ki sem jo prav tako dobro poznal. Upal sem, da bo hitrost tega manevra presenetila moja zasledovalca. Kmalu sem ugotovil, da sem v tem uspel.

Sklenil sem potovati z brzim električnim vlakom od Bonna do Kölna. Čas do odhoda sem izkoristil: popil sem nekaj škodelic kave.

Se nekaj sem tvegal. Lastnik kavarne me je že od prej poznal. Bal sem se, da se ne srečava. Ni ga bilo doma. Po približno poldrugi uri sem odšel iz kavarne na železniško postajo. Gestapovca pa nista bila noreca. Bržkone sta sklepala, da mora biti moj cilj Köln, pa sta se zategadelj tako postavila, da sta kontrolirala potnike, ki so vstopali na električni vlak, in tiste, ki so hoteli v vagono za parno lokomotivo. Ko sem pri-

spel na peron, sem ju našel prilepljena ob tire kot obliži.

SKOK IZ VLAKA

Vedel sem, da je na poti med Bonn in Kölnom samo ena železniška postaja, in sicer na polovici poti. Sklepal sem, da se bom otresel svojih spremljevalcev, če skočim iz vlaka tisti trenutek, ko vlak potegne s te postaje.

Do sekunde sem preračunal čas, ko sem moral skočiti. Uspeš sem. Onadva sta odpotovala v Köln, še preden sta došla, kaj se je zgodilo.

Kot polkovniku mi ni bilo težko ustaviti avtomobil, kajti civilni šoferji so bili vedno zadovoljni in srečni, vsaj tako so izjavljali, če lahko storijo višjemu častniku uslugo. V Köln sem odpoval brez spremljevalcev, vendar sem bil v zadregi in se nisem najbolje počutil.

Šofer je ustavil avto v Hohenzollerlingu. Takoj sem odšel k moji gospodinjki, ki me je prisrčno sprejela.

— Poslušajte, sem ji rekel. V Kölnu moram ostati še uro, dve. Ne želim pa ostati v tej hiši, ker sem zmenjen z ljudmi, pa vas ne bi vključeval v vse to. Zato grem kamorkoli, vendar, preden odpotujem, vam bom še segel v roko za slovo. Zelo bi vam bil hvaležen, če bi pripravili moje kovčke.

— Vendar, kam greste, zakaj ne ostanete tu?

— Ne, sem rekel. Mislim, da je naj-

bolj varno mesto zame oficirski klub. Dobesedno zazijala je.

— V resnici, gospod, je rekla, vi ste nori.

— Sploh ne, sem ji odgovoril. Poslednji kraj, kjer naj bi me gestapo iskal, je oficirska menza. To je očitno najbolj varen kotiček za mene.

— Oh, vi Angleži, ne morem vas razumeti!

ZARADI NEUMNE NAPAKE...

Po stranskih ulicah sem prispel do oficirskega doma. Pogled nanj mi je vzbudil spomine, kajti 1921. leta sem s svojo zaročenko in prijatelji večkrat obiskal ta dom, večerjal tu in plesal.

Sefu menze sem pojasnil, da sem se samo za nekaj ur ustavil v Kölnu. Zelo ljubeznivo mi je zaželel dobrodošlico.

Storil pa sem neumno napako. Še vedno sem nosil znamenja generalštabnega polkovnika. Pametneje bi bilo, če bi si zmanjšal čin. Če bi se zadovoljil s skromnejšim činom, bi bil gotovo neopažen, bil bi med malimi ribami. Pozabil sem, da sem polkovnik. Upal pa sem, da se bom izvelel. Zgodilo pa se je, kar nisem mogel predvideti.

Družba za mizo je bila prijetna. Pogovarjali so se v glavnem o vojaški trgovini, kar se navadno govori po oficirskih menzah.

Večerja je bila izvrstna za deželo, ki je bila v vojni. Dobro sem se počutil. Sredi splošne zabave sem opazil, da bodo točili vino. Mislim sem, kdo ve kakšno vino bo to. Niso mi namreč všeč »reinska vina«. Nisem mogel ugotoviti, kakšno vino mi bodo natočili.

Neki glas za mojim hrbtom reče:

— Zelite čašo vina, polkovnik?

Hladnega vina ni bilo moč primerjati z mrazom, ki me je stresel. Ta glas ga od glavnih natakarev, ki naj bo Paul, človeka, ki je bil proti vsakomur lojalen.

Pogledal sem ga in dojel po njegovih ribjih očeh, da je bil moj sum upravičen. Spoznal me je. Vedel sem, da so mi minute svobode štete.

Območnil sem in začel razmišljati, kako bi se kar najhitreje rešil iz tega položaja.

EDINI UP — NOVA UKANA

Vedel sem, da je ta Paul vedno na tisti strani, ki zmaguje. In nisem dvomil v to, da me bo izdal, samo, če bo to ustrezalo njegovi računici. Zdal je bilo samo vprašanje, ali naj vstanem in takoj odidem, ali naj dovolim, da se bo vse odvil po svoje, pa bo mogoče kakšno prilagoditev, ki bi jo lahko izkoristil.

Sklenil sem čakati. Pravzaprav ni mogoče kar tako zapustiti mize, višjih oficirjev, kar tako brez pojasnila. Nekaj minut kasneje je prišel pribočnik in mi sporočil, da me kliče general.

Kajpak je bil to zame velik kompliment. Vsi prisotni so me z občudovanjem gledali. Vzel sem kapo in krenil za pribočnikom.

Paul je gledal, ko sem odhajal, in vedel sem, da me je že naznanil. Gledal me je, kako odhajam na sodišče.

V domu je bil dolg hodnik. Na njegovem kraju je bila generalova pisarna. To je bil hodnik, v katerem so bila stranišča in brž, ko sem jih zagledal, mi je v glavo šinila ideja.

Rekel sem pribočniku:

— Oprostite, trenutek, in vstopil v stranišče.

Vse kaže, da imam poseben spomin za takšne koticke. Tega sem se spomnil iz veselih dni 1921. leta. Stranišče je imelo dolgo, ozko okno, mogoče malce preozko zame, vendar sem upal, da bom šel lahko skozenj. Spomnil sem se celo, da okno gleda na sprednje dvorišče.

Odprl sem okno in skočil na dvorišče ter po nekaj korakih prišel do prednjih vrat, ki so vodila na Hohenstrasse.

OPOZORIL SEM STRAŽO

Čeprav je igrala pri vsem tem glavno vlogo hitrost, se mi je zdelo bistveno, ostati ves čas — polkovnik.

NOVOLETNO VESELJE

Še en dan, samo še pet minut, še ena minuta...

Roka seže v roko.

»Srečno, zadovoljstva in uspehov polno leto 1962!«

Kdor je star in betežen, ga bo pričakal doma. Prijatelji snega, smučk in gora, ga bomo pozdravili na Pokljuki, v Kranjski gori, na Vršiču, na Veliki planini...

In vendar ga bomo vsi skupaj dočakali s podobnimi željami.

Zadovoljni nad uspehi, ki smo jih dosegli v minulem letu, in polni upov, da bomo v prihodnjem letu naredili še več in si še bolje uredili življenje.

Še en dan, samo še pet minut, še ena minuta...

Roka seže v roko.

»Vso srečo...«

Zdaj obrnimo list na novem koledarju.

Jutri bo spet delovni dan.

Levo zgoraj:

Dovolite, ime mi je — zima

Desno zgoraj:

Le vrzi, ampak dobiš jo nazaj!

Levo v sredini:

Mladost na oddihu

Desno v sredini:

Srečanje pod klancem

Levo spodaj:

Vse leto so ga čakali

Spodaj v sredini:

Pozdrav novemu letu

Desno spodaj:

Ljubljana po praznikih

Pogled na Mišeljso (levo) in Veljsko dolino (desno), v sredini Mišelj vrh

Če je bilo pred leti sporno vprašanje, kje naj se zgradi naš zimski športno turistični center ali na Triglavu, na Jahorini, na Šar planini ali morda kje drugod in če so bili zaradi tega včasih tudi žolčni razgovori ter so navajali ne preveč prepričljive argumente, potem je danes to vprašanje vsaj v naši republiki rešeno. O tem, ali je Velo polje primerno za nekakšen jugoslovanski Chamounix v malem, ali ima dovolj prirodnih pogojev, o vsem tem smo se že zedinili — zdaj pa se je stvar zaostрила na drugem koncu: kakšen naj bo pristop v ta triglavski center, po cesti ali po jeklenih vrveh, z južne strani ali s severne strani, grajen že takoj za turistične potrebe velikega formata ali pa morda ne bi bilo nespametno začeti malo bolj skromno in pri tem dopustiti možnost, da se triglavski športno-turistični center postopoma in v skladu z naraščajočimi potrebami razširja.

V naslednjem bomo skušali podati nekaj mnenj posameznih ljudi, ki zaradi svojih izkušenj prav gotovo zaslužijo, da jim prisluhnemo.

CIRIL PRAČEK:

Zakaj cesta?

Mnogo razpravljajo o pristoju na Velo polje in prav je tako. V izgradnjo triglavskega smučarskega centra bomo vložili ogromna sredstva, zato naj bo poprej razgovor temeljit ter naj upošteva izkušnje poznavalcev terena, alpinistov, turističnih strokovnjakov in arhitektov.

Glede ceste na Velo polje, ki naj bi vodila po južni strani, se pravi po južnih pobočjih Tošca, je tovariš prof. Kunaver lepo prikazal, kakšne perspektive ima takšna prometna žila v zimskem času. Sneg, ki ga na južni strani odtopi sonce, se vala v silnih plazovih navzdol. Poznamo plazove v naših Al-

pah, ki dosežajo višino tudi nad 15 metrov! Naj mi nihče ne očita, da sem pesimist in paničar, če izrečem pomislek, da bodo ti plazovi zatrpali cesto na mnogih mestih in da je sila plazov tolikšna, da utegne cesto tudi pretrgati. Poleg tega povzroča sončna stran tudi jutranje zaledenitve ceste. Letos sem v začetku julija doživel na cesti preko Groslocknerja, da so jo morali za ves promet zapreti, ker je zaradi dežja nastala poledica in je bil kakršenkoli promet popolnoma nemogoč. Po-
vejmjo še to, da to cesto, ki je za promet evropske pomembnosti pozimi ne vzdržujejo, ker bi bilo takšno vzdrževanje predrago.

Ali ni potemtakem umestno vprašanje, kdo bo torej tisti, ki bo pri nas finansiral stalno

vzdrževanje ceste na Velo polje? Stalno, v tem smislu, da bi jo bilo treba vzdrževati preko vsega leta, šestokrat tudi v poletnih mesecih, ko lahko prav iznenada nastopijo prave zimske nevšečnosti. Kdo bo odkidal s plazovi natrpane predele? Znano je, da pri čiščenju plazov navadno odpovedo vsi stroji za odmetavanje. Povprečna debelina snežne odeje v višini nad 1400 m je v okolju Triglava dva do tri metre! Poleg tega naj bi graditelj upošteval, da v tej višini ni snega samo kakšne štiri mesece, torej se lahko tudi gradbena dela najbrž izvajajo le štiri mesece v letu. Na ta način pa bi se graditev ceste kaj lahko zavlekla, investicije pa narasle v nedogled.

V kolikor pa bi kljub vsemu vztrajali pri graditvi ceste že takoj v začetni fazi, potem bi bilo nujno vsaj to, da se cesta konča pred čudovitimi zelenicami Velega polja in naj ne bo tujca, ki bi se pod Triglavom z rokami v žepih široko ustil: »V Londonu imamo lepše bencinske črpalke kakor na Velem polju«...

Brez žičnic ne bo šlo

Alpinisti bi bili seveda najbolj srečni, da ostane ta gorski svet takšen, kakršen je. Številni turisti, predvsem pa smučarji, ki žele uživati snežna bogastva Triglava, pa si žele čimprej priti na triglavni ledenik. Zato sem mnenja, naj bi pred vsemi investicijami, ki bodo narasle v sto milijone in milijarde, napravili čisto preprost in skromen začetek. Za milijon ali dva bi postavili čisto preprosto prenosno bencinsko vlečnico kakih 400 do 500 m dolgo. Ta bi omogočila smučanje od zgodnje pomladi pa do pozne jeseni, od marca do novembra. To pa je tudi čas, ki pride v poštev za turistično sezono prihodnjega triglavskega centra, kajti december, januar in delno tudi februar so zaradi vetra in mraza v višini Kredarice neznojni.

S to kratko žičnico bi imeli vse leto obilo posla. Ta bi bila uvod v nadaljnje objekte turističnega smučarskega centra. Vzbudila bi zanimanje in kar je glavno, za malo denarja omogočila ljubiteljem belega športa udejstvovanje tudi v poletnih mesecih. Tako bi izkoristili večna snežišča pod Triglavom, ki se nam že toliko časa ponujajo, namesto da jih iščemo povsod drugod.

Najbrž se ne motim, če domnevam, da bo triglavski športni center v dobršni meri namenjen smučarjem vseh kategorij. Daljši in lepši smuki so možni samo s Kredarice proti Krmi. Zato bo vsakdo, ki bo hotel povezati ves ta gorski svet v celoto, nujno moral zgraditi žičnico z Malega polja v Krmi do Bohinjskih vratc, to je od višine cca 1500 do višine cca 1900 metrov. Druga žičnica pa naj bi vodila z Velega polja do Planike pod vrhom Triglava. S tem dvema žičnicama bi bil povezan v celoto ves smuški svet iznad Velega polja proti Trigla-

Pogled na maketo, ki prikazuje, kod naj bi peljala cesta na Velo polje. Nad Pšincem, po zapadnem področju Glave in nato po južnih grebenih Tošca do bodočega zimsko-turističnega centra na Velem polju

vu in od Kredarice proti vzhodu in severu proti Krmi. Kot že rečeno, sta za zajetje vsega tega sveta nujni v glavnem dve žičnici. Ob tem pa pridemo do logičnega zaključka: če že mora biti žičnica od Malega polja do Bohinjskih vratc, zakaj ne bi potegnili potem še kratke (1 km dolge) žičnice iz Spodnje Krme do Malega polja? S tem pa bi že prišli na najbolj preprost in na najcenejši način na Velo polje.

Ko bi bilo vse to zgrajeno in nekaj velikih hotelov na Velem polju že dolgo v obratu, ko bi videli, kako stvar ekonomsko uspeva, potem šele bi začeli misliti na najbolj zamudno in najbolj tvegano gradnjo — na cesto.

Smučarji in alpinisti ter vsi ljubitelji gora bomo veseli, če bo vprašanje triglavskega športno turističnega centra čimbolj osvetljeno z vseh strani, pa čeprav so razgovori včasih že kar dolgovezni, včasih pa postajajo že žolčni — mnenja ljudi, ki imajo določene izkušnje, lahko v dobri meri pripomorejo, da ta ali oni milijon ne bo porabljen zaman. To pa je navsezadnje tisto, kar si vsi želimo.

UROŠ ZUPANČIČ:

Pozor — plazovi!

Dobri poznavalci Triglava in njegove sosesčine, poznavalci snežnih razmer okoli Tošca in v Krmi ter na severni strani Triglava se upravičeno navdušujemo za najvarnejši, najbližji, pa tudi najcenejši pristop k Triglavu in istočasno k Velemu polju — s severne strani.

V romantični dolini Krme se stikajo poti, ki vodijo proti Triglavu in Velemu polju. Ena povezuje Krmo preko Mojstrane s turistično magistralo, ki vodi preko obeh obmejnih blokov v Ratečah in na Podkorenskem sedlu preko Planice, Kranjske gore, Martuljke, ki so že sami turistični in zimski športni centri, pa naprej preko Jesenic, Ljubljane s priključkom na vse

pomembne avtomobilske ceste. Turistična cesta v Krmo iz Mojstrane je tik pred gradnjo. Prav tako pa tudi ni več daleč ona iz Bleda skozi Radovino v Mojstrano. Torej bi imel pristop s te strani v najkrajšem času zagotovljeno najširše zaledje. Dodajmo k temu še dve stvari:

● cesta po dolini Krme ni nikjer izpostavljena uničujoči sili plazov in

● v dolini Krme je dovolj prostora za parkirne prostore, za campinge in druge športne in telesnovzgojne, gostinske in turistične objekte.

Osebo se pridružujem mnenju tistih, ki zagovarjajo pristop k triglavskemu turističnemu centru iz Krme preko gondolske žičnice. V višini 1100 m na koncu Krme naj bi bila spodnja postaja gondolske žičnice, zgornja postaja pa na vrhu Pršivca v višini 21000 metrov. Ta žičnica bi približala edinstvena smučišča na Ržkih prodih. Gornja postaja bi bila

zgrajena na standardni progi triglavskega smuka. Poleg tega bi s to žičnico lahko oskrbovali vse triglavske planinske postojanke, kočjo na Dolcu, Planiko, Triglavski dom in Staničovo kočjo.

Pristop k Velemu polju preko Ržkih prodiv ter preko Konjske planine odpira hkrati tudi pristop k celotnim edinstvenim smučiščem na Triglavskem ledeniku.

Gradnja avtomobilske ceste preko nemogočih terenov pod Konjščico, skozi Trstje in preko Tošca na Velo polje je po mojem najbolj odročna, draga in večnim plazovom izpostavljena varianta. Ta varianta ni po mojem nič drugega kot utopija ter drag in nepremišljen eksperiment, ki nas utegne predrago stati, tako da še dolgo ne bomo prišli do visokogorskega turističnega centra, katerega si vsi tako vroče želimo. Mnogi strokovnjaki so dobronamerno odsvetovali to varianto. Toda njih

Pogled na Mišeljso dolino

Nov planinski dom na Velem polju (1805 m).